

अैतरेय उपनिषद्

AITAREYA UPANIᅒAD

Met commentaar van Śaᅅkara

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoel-einden.

© Copyright 2019 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

अैतरेय उपनिषद्

AITAREYA UPANIᅒAD

Met commentaar van Śaᅅkara

Ars Floreat

AITAREYA UPANIŞAD

Ars Floreat

Eerste druk, 2008
Tweede druk, 2019

© Stichting Ars Floreat

Commercieel gebruik van deze tekst is niet toegestaan.
Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, te bewerken, dan wel
geheel of gedeeltelijk te publiceren.
Toegestaan is het gebruik voor studie.

2019-01

Deze vertaling is verzorgd door een Sanskrit-studiegroep in het kader van de studie van het Sanskrit en van de Advaita-Vedānta filosofie (Filosofie van de Eenheid).

De verzen van de Aitareya Upaniṣad worden als volgt weergegeven:

- *De volledige tekst in Devanāgarī schrift.
- *De woord voor woord tekst in Devanāgarī schrift.
- *De volledige tekst in transliteratie.
- *De woord voor woord tekst in Devanāgarī schrift en transliteratie met een uitwerking. Hierbij wordt een aantal symbolen gebruikt. Bijvoorbeeld bij de uitwerking van het woord *bhadram*: (745/3) betekent bladzijde 745, kolom 3 uit het Sanskrit woordenboek van Sir Monier Monier-Williams. \sqrt{bhand} betekent dhātu *bhand*. [= \sqrt{bhad} *kalyāṇe sukhe ca* (Dp 1/2)] betekent dat voor \sqrt{bhand} in de Dhātupāṭha op bladzijde 1, kolom 2 \sqrt{bhad} wordt vermeld en een nadere aanduiding wordt gegeven, die luidt: *kalyāṇe sukhe ca*.
- * Vertaling (zoveel mogelijk letterlijk).
- * Vertaling met commentaar van Śaṅkara. Hiervoor is mede gebruik gemaakt van 'Eight Upaniṣads', vertaald in het Engels door Svāmī Gambhīrānanda, september 1957.

Voor nadere inlichtingen:

Stichting Ars Floreat
info@arsfloreat.nl

वाङ् मे मनसि प्रतिष्ठिता मनो मे वाचि प्रतिष्ठितमावीरावीर्म
 रुधि वेदस्य म आणीस्थः श्रुतं मे मा प्रहासीरने
 नाधीतेनाहोरात्रान् संदधाम्पृतं वदिष्यामि सत्यं वदिष्यामि
 तन्मामवतु तद्वक्तारमवत्ववतु मामवतु वक्तारमवतु वक्तारम् ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

*ôm vāri me manasi pratiṣṭhitā mano me vāci pratiṣṭhitamāvīrāvīrma
 edhi vedasya ma āṅīsthaḥ śrutam me mā prahāsīranenādhiṭenā-
 horātrān saṁdadhāmyrtaṁ vadiṣyāmi satyaṁ vadiṣyāmi tanmāma-
 vatu tadvaktāramavatvavatu māmavatu vaktāramavatu vaktāram;
 ôṁ sântiḥ sântiḥ sântiḥ.*

ओम्	<i>ôm</i> Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
वाच	<i>vāc</i> spraak, taal (936/1); √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣane</i> (Dp 24/2)]
मे	<i>me</i> van mij, mijn; van <i>asmad</i> (123/2)
मनसि	<i>manasi</i> in de geest; <i>manas</i> geest, intellect (783/3); √ <i>man</i> denken, verbeelden (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp38/2)]
प्रतिष्ठिता	<i>pratiṣṭhitā</i> , <i>pratiṣṭhita</i> gevestigd; <i>prati-√sthā</i> staan, rusten op (671/2); <i>prati</i> naar terug, (661/2); √ <i>sthā</i> (stevig) staan (1262/2) [=√ <i>ṣṭhā gati-nivṛttau</i> (Dp 20/2)]
मनः	<i>manaḥ</i> , <i>manas</i> geest, intellect (783/3)
मे	<i>me</i> van mij, mijn van <i>asmad</i> (123/2)
वाचि	<i>vāci</i> in spraak; <i>vāc</i> spraak, taal (936/1)

अतरेय उपनिषद्

प्रतिष्ठितम्	<i>pratiṣṭhitam, pratiṣṭhita</i> gevestigd; <i>prati-√sthā</i> staan, rusten op (671/2); <i>prati</i> naar terug, (661/2); <i>√sthā</i> (stevig) staan (1262/2) [=√ <i>sthā</i> <i>gati-nivṛtau</i> (Dp 20/2)]
आवीः	<i>āvīḥ</i> = <i>āvis</i> vóór de ogen, manifest, (155/3) geopenbaard
आवीः	<i>āvīḥ</i> = <i>āvis</i> vóór de ogen, manifest, (155/3) geopenbaard
मे	<i>me</i> aan mij, van <i>asmad</i> (123/2)
एधि	<i>edhi</i> moge u zijn; <i>√as</i> zijn (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
वेदस्य	<i>vedasya</i> van de Veda; <i>veda</i> Veda, ware Kennis (1015/1); <i>√vid</i> weten, waarnemen (963/2) [<i>jñāne</i> (Dp 25/1)]
मे	<i>me</i> voor mij; van <i>asmad</i> (123/2)
आणी	<i>āṇī</i> dragers, <i>āṇī</i> as (van een wagen) (134/1) [-]
स्यः	<i>stah</i> jullie beiden zijn <i>√as</i> zijn (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
श्रुतम्	<i>śrutam, śruta</i> gehoord (1101/1); <i>√śru</i> horen (1100/3) [<i>śravane</i> (Dp 20/2)]
मे	<i>me</i> door mij; van <i>asmad</i> (123/2)
मा	<i>mā</i> niet (804/1)
प्रहासीः	<i>prahāsīḥ</i> moge het worden weggenomen; <i>pra-√hā</i> opgeven, verdwijnen (700-3); <i>pra</i> voor, voort--- (652/2); <i>√hā</i> verlaten, verwijderen (1296/2) [<i>tyāge</i> (Dp 26/2)]
अनेन	<i>anena</i> door deze; van <i>idam</i> dit deze (231/2)
अधीतेन	<i>adhītena</i> door studie; <i>adhīta</i> bestudeerd, studie (22/3); <i>adhi-√i</i> (<i>adhī</i>) de geest richten op, herinneren, studeren (22/3); <i>adhi</i> boven, over (20/2); <i>√i</i> gaan, bereiken (<i>adhyāne</i> (Dp 24/2)]

अत्रेय उपनिषद्

अहोरात्रान्	<i>ahorātrān, ahorātra</i> zie <i>ahar</i> (126/1), in compositum <i>aho</i> ; <i>ahorātra</i> dag en nacht (124/3); <i>ahar</i> dag (124/3) [-]; <i>rātra</i> = <i>rātri</i> nacht (876/1)
संढधामि	<i>saṃḍadhāmi</i> ik verenig; <i>saṃ-√dhā</i> verenigen (1144/2); <i>saṃ</i> samen, tezamen met (1152/1); <i>√dhā</i> plaatsen (513/2) [<i>dhāraṇa-poṣaṇayoh</i> (Dp 26/2)]
ऋतम्	<i>ṛtam, ṛta</i> waarheid, wet (223/2); <i>√ṛ</i> ontmoeten, bereiken (223/2) [<i>gati-prāpaṇayoh</i> (Dp 20/2)]
वदिम्यामि	<i>vadisyāmi</i> ik zal spreken; <i>√vad</i> spreken, zeggen (916/1) [<i>vyaktam vāci</i> (Dp 22/2)]
मत्यम्	<i>satyam, satya</i> waarheid (1135/3); <i>√as</i> zijn (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
वदिम्यामि	<i>vadisyāmi</i> ik zal spreken; <i>√vad</i> spreken, zeggen (916/1) [<i>vyaktam vāci</i> (Dp 22/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
माम्	<i>mām</i> mij; van <i>asmad</i> (123/2)
अवतु	<i>avatu</i> moge hij beschermen; <i>√av</i> leiden, beschermen (96/1)[<i>rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-trpti-avagama-praveśa-sravana-svāmyartha-yācana-kriyā-icchā-dīpti-avāpti-ālingana-himṣā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu</i> (Dp 12/2)]
तद्	<i>tad</i> dat
वक्तारम्	<i>vaktāram, vaktṛ</i> iemand die spreekt, een spreker, een leraar (912/2); <i>√vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣane</i> (Dp 24/2)]
अवतु	<i>avatu</i> moge hij beschermen; <i>√av</i> leiden, beschermen (96/1)[<i>rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-trpti-avagama-praveśa-sravana-svāmyartha-yācana-kriyā-icchā-dīpti-avāpti-ālingana-himṣā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu</i> (Dp 12/2)]
अवतु	<i>avatu</i> moge hij beschermen; <i>√av</i> leiden, beschermen (96/1)[<i>rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-trpti-avagama-praveśa-sravana-svāmyartha-yācana-kriyā-icchā-</i>

अतरेय उपनिषद्

	<i>dīpti-avāpti-āliṅgana-himṣā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu</i> (Dp 12/2)]
माम्	<i>mām</i> mij; van <i>asmad</i> (123/2)
अवतु	<i>avatu</i> moge hij beschermen; √ <i>av</i> leiden, beschermen (96/1) <i>rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-tr̥pti-avagama- praveśa-sr̥avaṇa-svāmyartha-yācana-kriyā-icchā- dīpti-avāpti-āliṅgana-himṣā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu</i> (Dp 12/2)]
वक्तारम्	<i>vaktāram, vaktr̥</i> iemand die spreekt, een spreker, een leraar (912/2); √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣane</i> (Dp 24/2)]
अवतु	<i>avatu</i> moge hij beschermen; √ <i>av</i> leiden, beschermen (96/1)[<i>rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-tr̥pti-avagama- praveśa-sr̥avaṇa-svāmyartha-yācana-kriyā-icchā- dīpti-avāpti-āliṅgana-himṣā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu</i> (Dp 12/2)]
वक्तारम्	<i>vaktāram, vaktr̥</i> iemand die spreekt, een spreker, een leraar (912/2); √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣane</i> (Dp 24/2)]
शान्तिः	<i>sāntiḥ; sānti</i> rust, vrede (1064/3); √ <i>sam</i> rusten, tevreden zijn (1053/3) [<i>upaśame</i> (Dp 30/2)]
शान्तिः	<i>sāntiḥ; sānti</i> rust, vrede (1064/3); √ <i>sam</i> rusten, tevreden zijn (1053/3) [<i>upaśame</i> (Dp 30/2)]
शान्तिः	<i>sāntiḥ; sānti</i> rust, vrede (1064/3); √ <i>sam</i> rusten, tevreden zijn (1053/3) [<i>upaśame</i> (Dp 30/2)]

अतरेय उपनिषद्

ÔM

Moge mijn spraak rusten in de geest, moge mijn geest rusten in de spraak. Moge U aan mij geopenbaard worden. Mogen jullie beide (spraak en geest) voor mij dragers van de Veda zijn. Moge dat wat door mij gehoord is nooit verdwijnen. Moge ik door deze studie dag en nacht verenigen. Ik zal de wet spreken, ik zal waarheid spreken. Moge Dat mij beschermen, moge Dat de leraar beschermen. Moge Hij mij beschermen, moge Hij de leraar beschermen, moge Hij de leraar beschermen.

Ôm, vrede, vrede, vrede.

ÔM

Moge mijn spraak gebaseerd zijn op (dat wil zeggen: in overeenstemming zijn met) de geest; moge mijn geest gebaseerd zijn op spraak.

O, Zelfstralende, openbaar Uzelf aan mij. Moge U beide (spraak en geest) naar mij de dragers van de Veda zijn. Moge niet alles wat ik gehoord heb van mij weggaan. Ik zal dag en nacht tezamen verenigen (dat wil zeggen: het verschil van dag en nacht uitwissen) door deze studie. Ik zal uiting geven aan wat mentaal waar is. Moge die (Brahman) mij beschermen; moge Dat de spreker beschermen (dat wil zeggen: de leraar), moge Dat mij beschermen; moge Dat de spreker beschermen – moge Dat de spreker beschermen.

Ôm Vrede! Vrede! Vrede!

AITAREYA UPANIṢAD

Deel 1

HOOFDSTUK I

Inleiding

Voorafgaande aan deze Upaniṣad¹ werd het deel over *karma*² geschreven met de kennis (dwz. meditatie over) de lagere Brahman (dwz. Hiranyagarbha). Dit is het hoogste doel dat bereikbaar is door *karma*, verbonden met meditatie, en werd besloten met de meditatie op Uktha.³ Er werd gesteld, “Deze Brahman die Waarheid is wordt Prāṇa genoemd; dit is de enige Godheid” (Kau. II.2; Maitrāyaṇī VII.7); “Alle goden zijn slechts manifestaties van deze Prāṇa”; “Wanneer men vereniging met (Bewustzijn, de Godheid, Brahman, d.w.z. Onsterfelijkheid) deze Prāṇa bereikt, wordt men verenigd met de goden”. Sommige mensen geloven dat het hoogste menselijke doel bestaat uit deze vereniging met de Godheid, dat dit bevrijding is, dat dit bereikbaar is door middel van een combinatie van meditatie en *karma* zoals beschreven en dat er niets hoger is dan dit. Om de kennis van het absolute Zelf voor te schrijven, zodat de eerder

¹ The Aitareya Upaniṣad vormt het 4^e, 5^e en 6^e hoofdstuk van de tweede Āraṇyaka van de Aitareya Brāhmaṇa. De Upaniṣad gaat alleen over de kennis van het Zelf, terwijl het eerste gedeelte gaat over *karma*, verbonden met meditatie.

² Rituelen, verplichtingen etc.

³ Uktha is Prāṇa (lett. Levenskracht, dwz. Hiranyagarbha, kosmische kracht van kennis en handeling); en meditatie hierover bestaat uit het denken “ik ben deze Uktha of Prāṇa”. Een dergelijke diepe concentratie verzekert vereniging met Prāṇa.

अत्रेय उपनिषद्

genoemde visie kan worden weerlegd, zegt deze Upaniṣad: “In den beginne was er alleen het absolute Zelf” (I.1.1)

Bezwaar: Hoe weet men dan dat deze volgende tekst bedoeld is om de kennis van het absolute Zelf voor te schrijven en niet verbonden is met *karma*?

Antwoord: Omdat het niets anders kan betekenen. Bovendien zal door teksten als “Hij stelde Hem¹ bloot aan honger en dorst” (I.2.1) etc. , worden aangetoond dat goden als Vuur, die eerder zijn vermeld, onderdeel zijn van de wereld van de verschijnselen, omdat ze onderworpen zijn aan honger e.d. Alles wat onderworpen is aan honger etc. valt binnen de wereld van de verschijnselen, terwijl de opperste Brahman in de Veda’s wordt aangeduid als honger e.d. overstijgend.

Bezwaar: Zelfs als zou worden toegegeven dat kennis van het absolute Zelf het middel is tot bevrijding, volgt hier niet uit dat alleen iemand die geen *karma* toepast hiervoor in aanmerking komt, omdat dit nergens wordt genoemd. In deze Upaniṣad wordt niets vermeld over mensen die geen *karma* toepassen (dwz. samnyāsī) en tot een specifieke orde behoren. Verder begint kennis van het Zelf slechts nadat het Bṛhatī-sahasra ritueel is geïntroduceerd. Het is daarom in feite degene die *karma* toepast die hiertoe is gerechtigd. Het is ook niet zo, dat kennis van het Zelf onverenigbaar is met *karma*, want in de samenvatting (hier) aan het einde wordt rekening gehouden met hetgeen eraan vooraf is gegaan. Evenzo werd gesteld in het (voorafgaande) *brāhmaṇa* (gedeelte) dat de Puruṣa² verbonden is met *karma* en vereenzelvigd met de Zon, het Zelf van alle beweeglijke en onbeweeglijke wezens³. Dit werd bevestigd in het *mantra* (deel) met

¹ Virāt, die de grove manifestatie is van Hiranyagarbha.

² De bewuste, alles doordringende Werkelijkheid die overal is.

³ Eerst wordt Zijn identiek zijn aan de Zon getoond in, “Hij verlicht waarlijk deze wereld - de Ene die straalt als het Wezen (in de Zon)”, en daarna wordt Hij getoond als allesdoordringend in “Daarom kent men Hem als de honderdstralende, de Ene die deze Puruṣa is”, en “Het is waarlijk de levenskracht die dit alles is” (Ch. V.1.15; VII.15.4)

teksten als “de Zon is het Zelf (van het beweeglijke en onbeweeglijke universum) (R.I.115.1). Op overeenkomstige wijze wordt hier begonnen met “Deze ene is (de lagere) Brahman; dit is Indra” (III.1.3) en het eind zal zijn “Alle wezens die bestaan, die bewegen of niet, worden bewogen door Bewustzijn” (III.1.3) Op dezelfde manier zal in de Upaniṣad van de *samhitā* (deel) over het Zelf worden gesproken als verbonden met *karma* in de tekst, “De navolgers van de R̥g Veda spreken over deze ene Entiteit in de hymne die Bṛhatī-sahasra wordt genoemd” etc. (Ai.Ā.III.2.3.12) en het eindigt met “Zij spreken over Het als het Zelf in alle wezens” etc. Op eenzelfde wijze wordt over de identiteit van de Een gesproken als “Men moet Dat kennen als identiek met Hem die in de Zon is”. Hieraan wordt gerefereerd in “Dat wat het lichaamloze bewuste Zelf is”. Opnieuw wordt hier, beginnend met “Wat is Dat dat we vereren als het Zelf?” (III.1.1), de eenheid met Bewustzijn Zelf getoond in “Bewustzijn is Brahman” (III.1.3). Daarom blijft de kennis van het Zelf verbonden met *karma*.

Tegenbezwaar: Door deze veronderstelling wordt de voorliggende tekst nutteloos door tautologie (herhaling van het zelfde). Hoe? Nadat het Zelf bevestigd is in het *brāhmaṇa* deel met “O R̥ṣi, Ik ben waarlijk Prāṇa” en door het *mantra* deel in “De Zon is het Zelf” (R.I.115.1) is het nutteloos en een onnodige herhaling om Het opnieuw te bevestigen in het *brāhmaṇa*, dwz. het Upaniṣad gedeelte met de vraag “Wat is datgene dat wij vereren als het Zelf?” (III.1.1) en dan te antwoorden dat “alles alleen maar het Zelf is” enzovoorts.

Opponent: Dit is niet zo en er is geen sprake van tautologie omdat dit bedoeld is om enkele specifieke kwaliteiten van dat Zelf te bepalen. Hoe? Er wordt gepoogd om van dat Zelf, dat verbonden is met *karma*, enkele specifieke eigenschappen vast te stellen als (de kracht van) schepping, bescherming en oplossing van de wereld of om Het te laten zien als object van meditatie in Zijn ongeconditioneerde staat. De tweede mogelijkheid betekent: uit de omstandigheid dat meditatie op het Zelf (als zodanig) niet werd opgelegd in de context van *karma*, kan men afleiden dat op het Zelf, dat verbonden werd met *karma*, niet gemediteerd kan worden los van *karma*. Daarom is de betekenis van de (volgende) tekst, die begint met *Ātmā* etc., dat ook op het ongeconditioneerde Zelf moet worden gemediteerd. Of, omdat het

Zelf zowel vereerd kan worden als verschillend en niet-verschillend (van jezelf), kan op hetzelfde Zelf dat onderworpen is aan het denkbeeldige onderscheid in de context van *karma*, gemediteerd worden als niet-verschillend buiten (dat) *karma*. Zo is er dus geen tautologie. Verder zijn er volgens de toevoegingen aan het Vājasaneya gedeelte (van de Yajur-Veda) uitspraken als: “Hij die deze twee allebei kent, *vidyā* (kennis) en *avidyā* (rituelen etc.) verkrijgt onsterfelijkheid door *vidyā* na de dood overstegen te hebben door *avidyā* (Is.11) en “Voer *karma* uit en wens honderd jaar te leven” (Īś .2). Het is niet zo dat stervelingen meer dan honderd jaar kunnen leven, om te kunnen mediteren op het Zelf na *karma* te hebben opgegeven (na honderd jaar). In de Aitareya Āraṇyaka is aangetoond, “De levensduur van een mens omvat vele duizenden dagen”¹. De honderd jaar van het leven zijn vol *karma* en de *mantra* “Voer *karma* uit.” is net geciteerd. Overeenkomstige teksten zijn, “Men dient het Agnihotra offer gedurende het hele leven uit te voeren”, “Men dient de Darśa en Pūrṇamāsa (nieuwe en volle Maan) offers uit te voeren zolang men leeft”, en ook, “Samen met de offerschalen brandt Hij”. Verder is er de Vedische tekst die gaat over de drie schulden². Ten aanzien van de tekst uit de geschriften over leven als monnik geldt, “Omdat de Brāhmaṇas dit ware Zelf kennen, doen zij afstand en leiden het leven van een bedelmonnik” (Br.III.5.1, IV.4.22). Het is een lofprijzing en bedoeld om de kennis van het Zelf te prijzen. Het kan ook bedoeld zijn voor degenen die niet de juiste kwaliteiten hebben (bv. de blinden, de lammen en anderen)³.

Vedāntin: Dit is niet zo, als de hoogste kennis is verkregen, kan er geen voorstelling meer zijn van het behalen van resultaat en is er geen

¹ De Āraṇyaka laat eerst zien dat de śāstra (hymne) die Bṛhatī-sahasra wordt genoemd 36.000 letters heeft en toont dan dat het leven van een mens evenveel dagen heeft, dat wil zeggen 100 jaar.

² “De Brāhmaṇa heeft vanaf zijn geboorte drie schulden” (Tai.S.VI.3.10): aan de goden, de voorvaderen en de wijzen.

³ Die niet de Vedische rituelen kunnen uitoefenen.

अतरेय उपनिषद्

handeling meer mogelijk. Wat betreft de uitspraken “de kennis over het Zelf verkrijgt degene die *karma* uitvoert”, en dat “het verbonden is met *karma*” en dergelijke, deze zijn fout. Handelen is ondenkbaar voor degene die kennis heeft van Brahman als zijn eigen Zelf, samengevat in het realiseren van “Ik ben de opperste Brahman waarin alle wensen zijn vervuld en Die boven alle tekortkomingen van de wereld uitstijgt”. Hij heeft geen voorstelling van enig resultaat, omdat hij geen enkele behoefte voelt om iets voor zichzelf te verkrijgen uit handelingen die (hij) uitvoert of zou kunnen uitvoeren.

Bezwaar: Hoewel hij er geen voordeel uit haalt, handelt hij evengoed omdat de geschriften hem dit opleggen.

Antwoord: Nee, want hij heeft het Zelf gerealiseerd dat voorbij alle voorschriften ligt. In de wereld ziet men dat men onder invloed van geboden komt zolang men de behoefte voelt om iets begeerlijks te verwerven of om iets wat men niet wenst, te vermijden en daar een weg voor zoekt. Dit geldt echter niet voor degene die een volledige tegenovergestelde houding heeft en het éénzijn van het Zelf met Brahman heeft gerealiseerd, dat aan geen enkel gebod onderworpen kan zijn. Als iemand die het éénzijn van het Zelf met Brahman heeft gerealiseerd nog steeds aan geboden zou moeten gehoorzamen, ook al zou hij nergens aan onderworpen zijn, zou er niemand buiten het bereik van de geschriften zijn. En zo zouden alle handelingen zonder onderscheid en altijd door iedereen kunnen worden uitgevoerd en dat is niet wenselijk. Evenzeer kan hij door niemand worden aangestuurd omdat zelfs de geschriften uit hem voortkomen. Niemand kan worden verplicht door geboden die hij zelf vanuit zijn eigen wijsheid heeft ingesteld. Ook kan de goed-geïnformeerde meester niet door een onwetende dienaar worden gecommandeerd.

Bezwaar: De Vedas zijn eeuwig en van niets afhankelijk en hebben daarom zeggenschap over iedereen.

Antwoord: Nee want de fout (in deze redenering) is al eerder uitgelegd. Zelfs als men dit wel zou aannemen zou, de wantoestand dat alle handelingen zonder onderscheid en altijd door iedereen kunnen worden uitgevoerd onvermijdelijk blijven bestaan.

अतरेय उपनिषद्

Bezwaar: Ook dat wordt door de geschriften opgelegd. Als toelichting: net zoals het uitvoeren van plichten is voorgeschreven door de geschriften wordt ook de kennis van het Zelf door die geschriften voorgeschreven voor iemand die *karma* uitvoert.

Antwoord: Nee, want het is niet mogelijk dat de geschriften tegengestelde richtlijnen zouden geven. Net zoals hitte en koude niet allebei kunnen worden verklaard uit vuur, is het zo onmogelijk om aan één en dezelfde persoon zowel verbinding met, als loslaten van deugd en ondeugd voor te schrijven. Noch zijn de wensen om aangename dingen te verkrijgen en vervelende zaken te vermijden door de geschriften gecreëerd, omdat alle wezens deze in zich hebben. Als deze wensen wel het gevolg zouden zijn van de geschriften, zouden herdere en dergelijke deze niet in zich kunnen hebben omdat ze geen kennis hebben van de geschriften. Geschriften geven alleen voorschriften over die dingen die niet vanzelf spreken. Hiervan uitgaande, als de geschriften kennis van het Zelf hebben voortgebracht, tegenover (het idee van) plichten die zijn uitgevoerd of moeten worden uitgevoerd, hoe kunnen ze dan verder een plichtsgevoel voortbrengen dat er tegenin gaat, zoals koude in vuur of duisternis in de zon?

Bezwaar: De geschriften brengen dit soort kennis zeker niet voort.

Antwoord: Nee, omdat de conclusie als volgt is: “Men moet dit weten: ”Hij is mijn eigen Zelf” (Kau.III.9), “Bewustzijn is Brahman” (III.1.3). En uitspraken als, “Het kende alleen Zichzelf als “Ik ben Brahman”; daarom werd Het alles” (Br.I.4.10), “Gij zijt Dat” (Ch.VI.8-16) geven hetzelfde beeld. En omdat het weten dat het Zelf en Brahman één zijn nooit meer verdwijnt als dit eenmaal naar buiten is gekomen, kan het ontstaan ervan niet worden ontkend of een vergissing worden genoemd.

Bezwaar: Afstand doen is kennelijk ook niet nodig volgens de Smṛti, “(Hij heeft geen doel in deze wereld dat door handelingen verworven kan worden), noch door niet te handelen” (G.III.18). Zij die zeggen

अत्रिय उपनिषद्

dat men afstand moet doen na realisering van Brahman kunnen ook worden beschuldigd van het “niet-hebben van enige behoefte”.

Antwoord: Dat is niet juist omdat afstand doen alleen maar bestaat uit het stoppen van elke activiteit. Het voelen van wensen komt voort uit onwetendheid en is niet gebonden aan enig object, want dit (het hebben van wensen naar objecten) is duidelijk aanwezig in alle wezens¹. Bovendien is het duidelijk dat iemand handelt door spraak, geest en lichaam als men dorst naar gewenste resultaten. Met teksten als “Hij wenste, “Laat mij een vrouw hebben”“(Br. I.4.17) en “Dit zijn niet meer dan wensen (voor middelen en doelen) (Br.III.5.1, IV.4.22) uit de Vājasaneyā Brāhmaṇa is uitdrukkelijk vastgesteld dat zonen, welvaart e.d. die het vijfvoudige *karma*² vormen, vallen onder wensen. Omdat de vijfvoudige activiteiten van spraak, geest en lichaam uit gebreken als onwetendheid, wensen e.d. voortkomen, behoren ze niet bij een gerealiseerd mens omdat deze vrij is van gebreken als onwetendheid e.d. Zijn afstand doen bestaat daarom alleen uit de afwezigheid van activiteit en is niet iets concreets dat gedaan moet worden als offeren e.d. En omdat dat de natuurlijke staat is van een verlicht mens, past hier geen enkele behoefte bij. Als eenmaal het licht is aangegaan is er geen sprake meer van enige behoefte aan licht bij iemand die eerst in duisternis was en nu niet meer in een put, een moeras, of een braambos kan vallen of struikelen.

Bezwaar: Dat zou betekenen dat afstand doen iets heel gewoons is en niet kan worden voorgeschreven. Daarom, als de opperste kennis van

¹ Zelfs bij mensen die de natuur van de dingen niet kennen. Dit is volgens de lezing ” *taddarśanāt*”. Ānanda Giri geeft de voorkeur aan “*tadadarśanāt*: is niet duidelijk”. Als dit gevoel in het object zelf zou zijn, zou iedereen dit altijd en overal moeten voelen. Omdat de reacties verschillen, moet het gevoel subjectief zijn.

² De versvoet die Paṅkti genoemd wordt heeft vijf letters(grepen)* in elke voet. In offers worden de vijf factoren, vrouw, zoon, spirituele rijkdom (meditatie), menselijke rijkdom en rituelen samen genomen. Hier zijn de offers *pāṅkta*, bestaande uit vijf factoren.

* Volgens MW 574/3 zijn het “vijf woorden van 8 syllaben”.

अत्रिय उपनिषद्

Brahman opkomt in het huislijk leven, kan iemand die inactief¹ is, dit leven continueren en is er geen noodzaak om dit te stoppen. .

Antwoord: Nee, omdat huislijk leven het resultaat is van wensen en er duidelijk geschreven staat, “Dit is werkelijk het wensen”² (Br.I.4.17), “Beiden³ zijn waarlijk wensen (Br.III.5.1, IV.4.22). Afstand doen is gedefinieerd als slechts het afwezig zijn van vaste relaties als met zonen e.d. die uit wensen voortkomen en niet als alleen maar loslaten van dat huiselijke leven. En daarom kan de gerealiseerde mens die inactief is niet doorgaan met het huiselijke leven zelf⁴. Hiermee is vastgesteld dat een verlicht mens geen verplichtingen op zich kan nemen als het dienen van een guru of het (het uitoefenen) van verstervingen.

Sommige huisvaders gaan hier tegenin omdat ze geen aalmoezen durven te vragen en bang zijn om zich belachelijk te maken. Zij geven het volgende antwoord en tonen hiermee hun intellectuele slimheid: “Aangezien een bedelmonnik die alleen maar zijn lichaam wenst te onderhouden zichzelf onderwerpt aan bepaalde gebruiken omtrent het bedelen, kan men doorgaan met het huiselijke leven, zelfs als de huisvader die bevrijd is van de twee soorten wensen over doelen en middelen en die alleen maar voedsel en kleding nodig heeft om het lichaam te onderhouden.”

Antwoord: Nee, omdat dit al verworpen is door de uitspraak dat de vaste gewoonte om in zijn eigen huis te wonen al ingegeven wordt

¹ Men draagt geen rituelen meer op die in de geschriften staan etc.

² Het eerste deel van de zin is: “Hij wenste “laat mij een vrouw bezitten, opdat ik geboren kan worden (als kind). En laat mij welgesteld zijn, zodat ik de rituelen kan uitvoeren”

³ Hunkering naar doelen en middelen.

⁴ Hij kan zich niet als huisvader zien noch kan hij doelbewust het kleed van een huisvader aandoen of diens verplichtingen op zich nemen.

door een wens. Als men niet gehecht is aan enig huis kan er alleen maar bedelen zijn voor iemand die geen specifieke neiging heeft om naar een eigen plek te gaan en die alleen maar voedsel en kleding zoekt om het lichaam te onderhouden.

Bezwaar: Evenals (voor een samnyāsī) er regels zijn voor het bedelen om het lichaam te onderhouden en voor persoonlijke verzorging etc. , kan de huisvader die verlicht is geworden en vrij is van wensen, zich bezig houden met het uitvoeren van plichten, die bedoeld zijn om kwaad te vermijden. Dit om het gebod van de Vedische tekst na te volgen dat *karma* oplegt in het hele leven.

Antwoord: Dit is al afgewezen door aan te geven dat de verlichte ziel geen plichten meer heeft. Bovendien kan hem niets worden opgelegd.

Bezwaar: Het gebod omtrent de verplichtingen als, “Men dient het Agnihotra-offer gedurende het hele leven uit te voeren”, verliest hiermee zijn betekenis.

Antwoord: Nee, omdat dit zijn betekenis houdt ten opzichte van de onwetende mens. Het regelen van de activiteiten van de bedelmonnik over het onderhoud van het lichaam genereert geen enkele handeling. Net zoals er geen sprake is van een nieuw motief bij het dorst lessen (tegelijk) bij iemand die water uit zijn handpalm drinkt als ceremoniële handeling, is er ook (bij de regels van het bedelen) geen aandrang (anders dan het stillen van de honger)¹. Men kan niet dezelfde argumentatie gebruiken bij het Agnihotra offer, dat de activiteiten op natuurlijke wijze gebeuren en dienovereenkomstig worden uitgevoerd.²

¹ Het gebod over het drinken is, dat iemand van het water nipt en de dorst tegelijk is geleest, dit laatste is echter niet de reden van het nippen. Op eenzelfde wijze bedelt iemand om voedsel om te leven en daaruit volgen enkele regels, hieruit kan men echter niet enige nieuwe wens tot bedelen afleiden.

² Want deze activiteiten zijn niet spontaan, maar volgen uit een wens om naar de hemel te gaan.

अत्रिय उपनिषद्

Bezwaar: Ook het beperken van spontane handelingen is ongewenst als het geen doel heeft.

Antwoord: Nee omdat deze beperking op natuurlijke wijze volgt uit eerdere neigingen en het negeren hiervan grote inspanning vergt¹. Uit het feit dat er een nieuw gebod tot afstand doen is, ondanks dat het de gewoonste zaak van de wereld is (ingeval van een verlicht mens)², wordt duidelijk dat dit verplicht is voor een verlicht mens. Leven als monnik is ook verplicht voor iemand die niet verlicht is en die hunkert naar bevrijding. De uitspraak, “Daarom wordt hij die weet kalm en beheerst zichzelf” etc. (Br. IV.4.23) geldt hier als gezaghebbend. Bovendien zijn middelen voor het realiseren van het Zelf als fysieke en mentale beheersing niet verenigbaar met de andere levensfasen. Uit de Śvetāśvatara Upaniṣad is bekend, “Tot hen (monniken) die boven de (vier) fasen van het leven staan, sprak hij lovend over deze opperste heilige Werkelijkheid die wordt gezocht door degenen die de Waarheid zien”. (VI.21) In de Kaivalya Upaniṣad (2) staat deze tekst, “Sommigen bereiken onsterfelijkheid niet door karma, niet door nageslacht, niet door welvaart, maar door afstand doen³”. De Smṛti zegt verder, “Na kennis te hebben verworven neemt men z’n toevlucht tot niet-handelen”, en “Hij dient deze manier van leven (saṃnyāsa) te vervolgen die leidt tot het bereiken van Brahman”. Bovendien is het uitoefenen van disciplines, als volledige onthouding, alleen mogelijk voor degenen die de vier fasen van het leven te boven zijn gekomen terwijl dat onmogelijk is in het huishoudelijke leven. Het is niet zo dat

¹ Men kan zich onderhouden door bedelen, of men het nu volgens de regels doet of niet. Voordat de kennis ontstond had de bedelmonnik echter al regels gevolgd van spirituele discipline en deze gewoonte gaat door ook na de verlichting. De weg van de minste weerstand ligt in het volgen van de gewoonte en niet in het er tegenin gaan.

² In Br.III.5.1. etc. “Dit Zelf kennend, doen de Brāhmaṇas afstand ... en leiden het leven van een bedelmonnik”.

³ Het idee is dat de weinigen die ooit zijn gerealiseerd, dit bereikt hebben door afstand doen.

men met een onvolkomen middel geen doel realiseren (dwz. het realiseren van het Zelf). Als hoogste resultaat waartoe de *karma's* die bij het leven als huisvader behoren kunnen leiden, is genoemd: verenigd worden met de Godheid (Hiranyagarbha) en dit ligt binnen de wereldlijke staat. Als kennis van het Zelf mogelijk zou zijn voor mensen die alleen maar bezig zijn met *karma*, zou er hier geen resultaat kunnen zijn (dwz. vereniging met de Godheid) dat in hoge mate binnen de wereldlijke staat ligt.

Bezwaar: Dat is alleen het resultaat van een ondergeschikte factor (verbonden met hogere kennis)¹.

Antwoord: Nee, want de kennis van het Zelf heeft te maken met de Werkelijkheid die het Zelf is en die hier volkomen tegengesteld aan is (dwz. de factor). Het middel tot het verkrijgen van onsterfelijkheid is de kennis van het Zelf die de opperste Werkelijkheid is en die aan alle namen, vormen en handelingen voorbij gaat. Als deze kennis verbonden zou zijn met een ondergeschikt resultaat (in de wereld), kan het niet de Werkelijkheid brengen die het Zelf is, waar alle onderscheid is weggefallen. En dat is niet gewenst, want in de tekst van de Vājasaneyā Brāhmaṇa, beginnend met “Waar alles zijn eigen Zelf wordt” (Br.II.4.14) worden alle ervaringen, die gekoppeld zijn aan handelingen, eigenschappen en resultaten, ontkend voor de verlichte ziel. En door te zeggen “Waar de dualiteit verschijnt” (Br. IV.4.14) is de wereldlijke staat getoond, geldig voor de niet-verlichte ziel en resultaten bij iemand die het tegenovergestelde is de verlichte. Hier zegt de tekst ook, “Ik zal spreken van deze absolute kennis van de alles-doordringende Werkelijkheid die tot onsterfelijkheid leidt, nadat ik heb afgerekend met het resultaat dat vereniging inhoudt met de Godheid, bestaande binnen de wereldlijke staat en samengesteld uit zaken als honger etc.” Voor hem die niet is verlicht, en niet voor de verlichte mens, werken de drie schulden als belemmeringen op de weg tot het verkrijgen van de wereld van de mensen, voorvaderen en goden zoals de Vedische tekst aangeeft, “Deze wereld van de mensen kan

¹ B.v. de kennis van Vuur en andere goden verbonden met de realisering van het Zelf.

alleen door de zoon worden veroverd” etc.¹ (Br.I.5.16) Zij werken als de middelen voor het verkrijgen van deze drie werelden. Ten aanzien van de mens die verlicht is en verlangt naar de wereld van het Zelf wordt het afwezig zijn van de hindernissen uit schulden getoond door “Wat kunnen we bereiken door kinderen” etc. (Br.IV.4.22) Verder zijn er de teksten van de Kauṣītakī-tak, “Aldus zeiden de oude zieners, de Kāvāṣeyas, die Het hadden gerealiseerd, (“Waarom zouden wij de Vedas bestuderen?”)” (Kau.II.5) en “De oude verlichte zielen die Het kenden voerden het Agnihotra-offer niet uit”(ibid).

Bezwaar: Dan kan iemand die niet verlicht is niet als een monnik leven voordat hij de (drie) schulden heeft vereffend.

Antwoord: Nee, omdat de schulden ontstaan op het moment dat men huisvader wordt. Als men schulden zou kunnen krijgen los van het aangaan van de verplichting, zou iedereen wel schuldenaar kunnen worden en dit zou tot ongewenste gevolgen leiden. Overeenkomstig de tekst, “Vanuit het huiselijk leven dient hij zijn toevlucht te nemen tot het wonen in een bos (kluizenaar) en dan monnik worden. Men kan ook monnik worden vanuit de staat van onthouding, of huisvader of kluizenaar.”(Jā.4), is zelfs voor iemand die het leven van een huisvader leidt, het monniksschap een noodzakelijke discipline om het Zelf te realiseren. De Vedische teksten die gaan over het uitvoeren van rituelen gedurende het hele leven gelden het meest voor de niet-verlichte zielen die niet naar bevrijding verlangen. Ook in (sommige versies van) de Chāndogya wordt aangetroffen dat door sommige mensen het Agnihotra-offer verplicht moet worden opgegeven nadat het twaalf avonden is uitgevoerd. Over het standpunt, dat het monnikenleven bedoeld is voor degenen die niet gekwalificeerd zijn (voor het uitoefenen van *karma*) kan worden gesteld, dat het onjuist is, omdat er voor hen (de monniken) een onafhankelijk gebod is genoemd in, “Hij wiens vuur is gedooft of die het niet heeft aangestoken (zal afstand doen op de dag waarop hij geen wensen meer heeft)” (Np.III.77). Bovendien is het bekend dat alle Smṛtis, in het algemeen,

¹ “.. de wereld van de voorvaderen door rituelen en de wereld van de goden door meditatie”.

zowel een keuze opleggen ten aanzien van het aannemen van (opeen - volgend) alle fasen van het leven. De opmerking, “Aangezien het afstand doen spontaan ontstaat bij een verlicht mens valt dit buiten het bereik van de geschriften en het maakt daarom weinig uit of hij doorgaat met huishoudelijk leven of zich terugtrekt in het bos”, is onlogisch, want als het totaal afstand doen een spontaan gevolg is, kan er geen enkele vorm van het doorgaan in een andere staat zijn. We hebben aangegeven dat het geïnvolveerd zijn in enig ander stadium van het leven het gevolg is van wensen en dat afstand doen alleen maar bestaat uit het afwezig zijn hiervan. Ongecontroleerd gedrag past totaal niet bij een verlicht mens en wordt slechts aangetroffen bij mensen die volledig onwetend zijn. Bovendien, als men ziet dat zelfs de verplichtingen uit de geschriften niet meer aan de orde zijn voor iemand die het Zelf kent, omdat ze te belastend zijn, zou hij dan ongecontroleerd gedrag kunnen vertonen dat voortkomt uit totale onwetendheid? Iets dat wordt waargenomen in geestelijke gestoordheid of met ogen die door de Timira ziekte (staar) zijn aangedaan, verdwijnt als de ziekte is genezen omdat deze beelden voortkwamen uit de geestesziekte of uit Timira. Dus is bewezen dat er voor de kenner van het Zelf geen begeerte meer is en ook is hij niet meer bezig met enige plicht anders dan afstand doen.

Over de tekst, “Hij die deze twee, *vidyā* en *avidyā*, allebei kent” (Íś.11), deze tekst brengt niet het idee over dat onwetendheid blijft bestaan terwijl verlichting aanwezig is bij iemand die weet. Wat betekent het dan? Het is bedoeld om aan te geven dat deze twee niet tegelijkertijd aanwezig kunnen zijn in dezelfde persoon, net zoals dezelfde persoon niet kan denken dat iets zowel zilver als paarlemoer is bij hetzelfde stuk paarlemoer. In de Kaṭha Upaniṣad wordt immers gezegd, “Datgene dat als *vidyā* (kennis) en datgene wat als *avidyā* (rituelen, verplichtingen) bekend is, zijn volkomen tegengesteld aan elkaar en gaan verschillende richtingen uit” (I.2.4). Daarom is er niet de geringste mogelijkheid dat onwetendheid voortduurt als kennis daagt. Uit Vedicte teksten als “Smeek erom Brahman te leren kennen door concentratie” (Tai.III.2) volgt, dat concentratie e.d. die leiden tot het oprijzen van kennis, evenals activiteiten als het dienen van een leraar, *avidyā* (onwetendheid) worden genoemd omdat deze het resultaat zijn van onwetendheid. Hierdoor *vidyā* (kennis) verwerven is het overstijgen van dood die hetzelfde is als begeerte. De

अतरेय उपनिषद्

man zonder hartstochten doet dan afstand van alle wensen en bereikt onsterfelijkheid door de kennis van Brahman. Om dit idee te openbaren zegt de Īśā Upaniṣad, “Door de dood over te steken door *avidyā* bereikt men onsterfelijkheid door *vidyā*” (11). De opvatting dat het hele leven van een mens vol is met *karma* volgens de tekst, “Voer *karma* uit en wens vervolgens honderd jaar te leven” (Īś.2) is afgedaan omdat het betrekking heeft op de onwetenden. Anders zou het onhoudbaar zijn. Het argument werd aangevoerd, dat wat volgt (in deze Upaniṣad) overeen stemt met wat eraan vooraf is gegaan en daarom zou de kennis van het Zelf niet tegengesteld zijn aan *karma*. Dit argument werd weerlegd door de twee standpunten te relateren aan het geconditioneerde en ongeconditioneerde Zelf en dit zal door ons worden aangetoond in de navolgende verklaring. Daarom is er de volgende tekst om de kennis van de éénheid van het Zelf en de absolute, Brahman, Dat niet handelt, te tonen:

I.i.1

ॐ आत्मा वा इदमेक स्वाग्रे आसीत् ।

नान्यत् किञ्चन मिषत् ।

स ईद्वत लोकान्नु सृजा इति ॥१॥

ॐ | आत्मा | वा | इदम् | एकः | स्व | अग्रे | आसीत् | न | अन्यत् |
किञ्चन | मिषत् | स : | ईद्वत | लोकान् | तु | सृजै । इति ॥१॥

Om

ātmā vā idameka evāgre āsīt;
nānyat kiñcana miṣat;
sa īkṣata lokāntu sṛjā iti (1)

ॐ

Om Om, de heilige syllabe (235/3) [-]

आत्मा

Ātmā ; Ātman het individuele Zelf (135/1) [-]

अतरेय उपनिषद्

वै	<i>vai</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1019/3)
इदम्	<i>idam</i> deze (165/2)
एकः	<i>ekah</i> één, alleen; <i>eka</i> één, alleen (227/3)
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts, benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अग्रे	<i>agre</i> ; in het begin ; <i>agra</i> begin (6/2) [-]
आसीत्	<i>āsīt</i> was; √ <i>as</i> zijn, aanwezig zijn (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
न	<i>na</i> niet, niets (523/1)
अन्यत्	<i>anyat</i> anders; van <i>anya</i> (45/2)
किञ्चन	<i>kiñcana</i> op geen enkele manier (282/3)
मिषत्	<i>miṣat</i> met de ogen knipperend; √ <i>miṣ</i> met de ogen knippen (818/1) [<i>sparddhāyām</i> (Dp 34/2)]
सः	<i>saḥ</i> Hij; van <i>tad</i> (434/1)
इद्वत्	<i>īkṣata</i> dacht; √ <i>īkṣ</i> zien, denken (170/1) [<i>darsāne</i> (Dp 13/1)]
लोकान्	<i>lokān</i> de werelden; <i>loka</i> wereld (906/1); √ <i>lok</i> zien, begrijpen (906/1) [<i>darsāne</i> (Dp 3/1)]
तु	<i>tu</i> nu, dan (449/3)
मृजै	<i>srjai</i> laat mij scheppen; √ <i>srj</i> uit zichzelf voortbrengen, scheppen (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
इति	<i>iti</i> aldus, “-----” (165/1)

Ôm, waarlijk in het begin was deze Ātman alleen .
Er (was) niets anders dat met de ogen knipperde.
Hij dacht: “Laat mij nu de werelden scheppen”.

अत्रेय उपनिषद्

Ātmā vai, het absolute¹ Zelf. Het woord *ātmā*, Zelf, wordt gebruikt in de betekenis van omvatten, opslokken of doordringen en hiermee wordt degene aangegeven die de hoogste, alwetende, almachtige is, die alle wereldse eigenschappen als honger overstijgt; en die van nature eeuwig, zuiver, bewust en vrij is; en ook ongeboren, niet aan verval onderhevig, onsterfelijk, zonder vrees en zonder tweede. *Idam*, dit, alles waaraan gerefereerd is als deze wereld, gedifferentieerd via de verschillen in naam, vorm en handeling. Deze wereld *āsīt*, was; *agre*, in den beginne, voor de schepping van deze wereld; *ātmā ekaḥ eva*, enkel het ene Zelf.

Bezwaar: Is Het opgehouden dezelfde ene entiteit te zijn?

Antwoord: Nee.

Bezwaar: Waarom wordt er dan gezegd, “Het was”?

Antwoord: Hoewel ook nu de ene en zelfde entiteit blijft bestaan, is er toch enig verschil. Het verschil is aldus: Het universum met de variaties van namen en vormen was niet gemanifesteerd voor de schepping, was één met het Zelf en kon worden aangeduid door het ene woord en concept “Zelf”. Dit kan nu worden benoemd met vele woorden en concepten en ook door het ene woord en concept “Zelf”, vanwege z’n diversificatie door de grote verscheidenheid in namen en vormen. De situatie lijkt op die van schuim en water. Schuim kan worden aangeduid met het ene woord en concept “water” voordat er namen en vormen zijn die anders zijn dan water. Wanneer schuim echter gemanifesteerd wordt als (een entiteit) verschillend van water, vanwege het verschil in naam en vorm, dan kan ditzelfde schuim worden benoemd met vele woorden en concepten, t.w. schuim en water, maar ook door één woord en één concept, nl. water. Dit geldt ook hier.

¹ *vai* wordt gebruikt om het absolute aan te geven door het geconditioneerde uit te sluiten.

अैतरिय उपनिषद्

Na anyat kimicana, er was helemaal niets anders; *miṣat*, knipperend, iets actiefs. (Evenmin was er) iets anders (dat inactief was). Anders dan de Pradhāna van de Sāṃkhyas die een onafhankelijke entiteit is en bij de niet-Zelven hoort, en anders dan de atomen van de volgers van Kaṇāda, is er hier niets anders losstaand van het Zelf. Wat bestond er dan? Alleen het Zelf bestond. Dit is het idee. *Saḥ*, dat Zelf; van nature alwetend, *īkṣata*, dacht; ook al was Het slechts één.

Bezwaar: Hoe kon Het denken voor de schepping bestond, aangezien het Zelf geen lichaam en zintuigen had?

Antwoord: Dit is geen vergissing, omdat Zijn natuur alwetend is, zoals ook wordt aangegeven door deze *mantra* tekst “Zonder handen en voeten grijpt Hij en beweegt hij zich voort” etc (Sv.III.19). Om welke reden (dacht Hij)? Het antwoord is: *srjai*, laat Mij scheppen; *lokān*, de werelden, dwz. *ambhas* etc., die de plaatsen zijn waar genoten kan worden van de resultaten van het werk van de schepselen. Nadat Hij dit gevisualiseerd had, dat wil zeggen overwogen had,

I.i.2

स इमाल्लोकानसृजत | अम्भो मरीचीर्मरमापोऽदोऽम्भः परेण
दिवं द्यौः प्रतिष्ठाऽन्तरिक्षं मरीचयः पृथिवी मरो या अधस्तात्ता
आपः ॥१॥

सः | इमान् | लोकान् | असृजत | अम्भः | मरीचीः | मरम् |
आपः | अदः | अम्भः | परेण | दिवम् | द्यौः | प्रतिष्ठा |
अन्तरिक्षम् | मरीचयः | पृथिवी | मरः | याः | अधस्तात् | ताः |
आपः ॥१॥

*sa imāllōkānasṛjata ambho marīcīrmaramāpo 'do 'mbhaḥ pareṇa
divaṃ dyauḥ pratiṣṭhā'ntarīkṣaṃ marīcayaḥ pṛthivī maro yā
adhastātā āpaḥ (2)*

अत्रेय उपनिषद्

मः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> (434/1)
इमान्	<i>imān</i> deze; van <i>idam</i> (165/2)
लोकान्	<i>lokān</i> werelden; <i>loka</i> wereld (906/1); √ <i>lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
अमृजत	<i>asṛjata</i> hij schiep; √ <i>sṛj</i> uit zichzelf voortbrengen, scheppen (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
अम्भः	<i>ambhaḥ</i> de hemelse wateren; <i>ambhas</i> de hemelse wateren (84/1) [-]
मरीचीः	<i>marīcīḥ</i> de lichtstralen; <i>marīci</i> een bundel licht (790/1) [-]
मरम्	<i>maram</i> de wereld van de dood, d.w.z. de aarde; <i>mara</i> de wereld van de dood (789/3); √ <i>mṛ</i> sterven (827/2) [<i>prāṇa – tyāge</i> (Dp 35/2)]
आपः	<i>āpaḥ</i> de wateren; <i>ap</i> water (47/3) [-]
अदः	<i>adaḥ</i> deze; <i>adas</i> deze (18/1)
अम्भः	<i>ambhaḥ</i> de hemelse wateren; <i>ambhas</i> de hemelse wateren (84/1) [-]
परेण	<i>pareṇa</i> daarachter, achter, voorbij; <i>para</i> achter (586/1)
दिवम्	<i>divam</i> hemel, lucht; <i>diva</i> hemel (478/3); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (487/2) [<i>krīḍā vijigīṣa avyavahāra dyuti stuti moda mada svapna kānti gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
द्यौः	<i>dyauḥ</i> de hemel; <i>diva</i> hemel (478/3); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (487/2) [<i>krīḍā vijigīṣa avyavahāra dyuti stuti moda mada svapna kānti gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
प्रतिष्ठा	<i>pratiṣṭhā</i> ondersteuning (671/2); <i>prati-</i> √ <i>sthā</i> stevig staan, verblijven (671/2); <i>prati</i> naar, terug, op (661/2); √ <i>sthā</i> (stevig) staan (1262/2) [= √ <i>sthā gati – nivṛttau</i> (Dp 20/2)]

अत्रेय उपनिषद्

अन्तरिक्षम्	<i>antarikṣam; antarikṣa</i> de tussenruimte tussen hemel en aarde (44/1); [-]
मरीचयः	<i>marīcayah</i> lichtstralen; <i>marīci</i> een bundel licht (790/1) [-]
पृथिवी	<i>pṛthivī</i> de aarde (646/1); $\sqrt{pṛth}$ uitstrekken (645/3) [<i>prakṣepe</i> (Dp 41/2)]
मरः	<i>marah</i> de wereld van de dood, d.w.z. de aarde; <i>mara</i> de wereld van de dood (789/3); \sqrt{mr} sterven (827/2) [<i>prāna – tyāge</i> (Dp 35/2)]
याः	<i>yāḥ</i> zij die; van <i>yad</i> hij/zij die, hetwelk (844/2)
अधस्तात्	<i>adhastāt</i> (20/2) = <i>adhas</i> onder, in de lagere werelden, regionen (20/1)
ताः	<i>tāḥ</i> zij; van <i>tad</i> (434/1)
आपः	<i>āpah</i> de wateren; <i>ap</i> water (47/2) [-]

Hij schiep deze werelden, de hemelse wateren, de lichtstralen, de dood, het water. Voorbij de hemel (zijn) deze hemelse wateren. De hemel (is) de ondersteuning. De tussenruimte (zijn) de lichtstralen. De aarde (is) de dood. In de lagere werelden zijn de wateren.

Saḥ, dat Zelf; *asṛjata*, schiep; *imām lokān*, deze werelden; net zoals in de wereld een intelligente architect of iemand anders denkt, “Ik zal een paleis bouwen volgens dit plan”, en na deze overweging dit paleis bouwt.

Bezwaar: Het is normaal dat architect en anderen die materialen hebben paleizen bouwen, maar hoe kan het Zelf dat geen materialen heeft de werelden scheppen?

Antwoord: Daar is niets verkeerd mee. Naam en vorm, die in hun ongemanifesteerde vorm geïdentificeerd zijn met het Zelf, net zoals het (ongediversifieerde) schuim met water, en met het woord “Zelf” kunnen worden aangeduid, kunnen de materiële oorzaak van de

schepping worden, zoals water dat is van het gemanifesteerde schuim. Er is daarom niets tegenstrijdigs aan om te zeggen dat het alwetende Wezen het universum schiept door Zijn eenheid met de materialen, d.w.z. naam en vorm, die geïdentificeerd zijn met Hemzelf. Een nog redelijker verklaring is: Zoals een intelligente goochelaar die geen materiaal heeft, zichzelf als het ware transformeert in een tweede zelf die de lucht inklimt, zo schiept de alwetende en almachtige Godheid, die de allerhoogste magiër is, Zichzelf als een ander in de vorm van het universum. Op grond van deze redenering hebben scholen die geloven dat zowel oorzaak als gevolg niet-reëel zijn, geen been om op te staan en worden volkomen onderuit gehaald.

Welke werelden schiep Hij? Deze worden nu opgenoemd: *Ambhas*, *marīcīḥ*, *maram*, *āpah*. Te beginnen met ruimte, schiep Hij in deze volgorde het kosmische ei en toen de werelden als *ambhas* etc. In de Upaniṣad zelf worden de woorden *ambhas* e.d. uitgelegd. *Adaḥ*, deze ene, de wereld die daar is; *pareṇa divam*, voorbij de hemel; is *ambhas*, wordt aangeduid met *ambhas*. Het wordt *ambhas* genoemd omdat het *ambhas* bevat, water (wolk). Van deze wereld, dwz. *ambhas*, *dyauḥ pratiṣṭhā*, is de hemel de ondersteuning. *Antarīkṣam*, het uitspansel, dat daar onder de hemel staat, is de (de wereld die genoemd wordt) *marīci* (lett. zonnestralen). Hoewel deze (laatstgenoemde) wereld één is, wordt de meervoudsvorm *marīcīḥ* (beter: *marīcayah*) gebruikt vanwege de diversiteit van de ruimte die het omvat. Het kan ook zijn omdat er *marīcayah*, (zonne)stralen, mee bedoeld zijn. *Prṭhivī*, de aarde, is *marah*, omdat schepselen hierop sterven (*mriyante*). *Yāh adhastāt*, de werelden die onder zijn, onder de aarde; *tāḥ*, zij (zijn); *āpah*, worden *āpah* genoemd (lett. water); een woord dat is afgeleid (van de wortel *āp*) in de betekenis van bereikt worden¹. Hoewel de werelden zijn samengesteld uit de vijf elementen worden ze toch aangeduid met synoniemen van water (enz.)² als *ambhas*, *marīcīḥ*, *maram* en *āpah*, omdat water in alle werelden overheerst.

¹ Verkregen door de bewoners van de onderwerelden.

² Het woord "water" suggereert *marīci* enz. – A.G. -

1.i.3

स ईक्षतेमे नु लोका लोकापालान्नु सृजा इति ।
सोऽद्भ्य एव पुरुषं समुद्धृत्यामूर्हयत् ॥३॥

सः । ईक्षत । इमे । नु । लोकाः । लोकापालान् । नु ।
सृजै । इति । सः । अद्भ्यः । एव । पुरुषम् । समुद्धृत्य ।
अमूर्हयत् ॥३॥

sa īkṣateme nu lokā lokāpālānnu sṛjā iti;
so 'dbhya eva puruṣam samuddhr̥tyāmūr̥chayat (3)

सः	<i>saḥ</i> Hij; van <i>tad</i> (434/1)
ईक्षत	<i>īkṣata</i> dacht; √ <i>īkṣ</i> zien, denken (170/1) [<i>darśane</i> (Dp 13/1)]
नु	<i>nu</i> nu, waarlijk (567/1)
लोकाः	<i>lokāḥ</i> de werelden; <i>loka</i> wereld (906/1); √ <i>lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
लोकापालान्	<i>lokāpālān</i> de beschermers van de werelden; <i>lokāpāla</i> beschermer van de wereld (906/3); <i>lokā</i> wereld (906/1); √ <i>lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]; <i>pāla</i> beschermer, bewaker (622/3); √ <i>pāl</i> bewaken, beschermen (622/3) [<i>rakṣane</i> (Dp 42/2)]
सृजै	<i>sṛjai</i> laat Mij scheppen; √ <i>sṛj</i> uit zichzelf voortbrengen, scheppen (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
इति	<i>iti</i> aldus, “.....” (165/1)
सः	<i>saḥ</i> Hij; van <i>tad</i> (434/1)
अद्भ्यः	<i>adbhyaḥ</i> uit water ; <i>ap</i> water (47/3) [-]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts ; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

अत्रेय उपनिषद्

पुरुषम्	<i>puruṣam</i> een persoon, een menselijke vorm ; <i>puruṣa</i> persoon, een menselijke vorm (637/1) [-]
समुद्धृत्य	<i>samuddhṛtya</i> na uitgenomen te hebben; <i>sam-ud-dhṛ</i> uitnemen, afscheiden (1168/1); <i>sam</i> met, tezamen met (1152/1); <i>ud-</i> $\sqrt{dhṛ}$ uitnemen (189/2); <i>ud</i> op, opwaarts (183/1); $\sqrt{dhṛ}$ dragen (519/1) [<i>dhāraṇe</i> (Dp 20/1)]
अमूर्चयत्	<i>amūrchayat</i> Hij gaf vorm, vormde; \sqrt{murch} vormgeven (823/3) [<i>moha-samucchrāyayoḥ</i> (Dp 5/1)]

Hij dacht: “Dit nu waarlijk zijn de werelden. Laat Mij de beschermers van de werelden scheppen”. Hij vormde, na hem uit water genomen te hebben, waarlijk een menselijke vorm.

Nadat Hij de vier werelden had geschapen die de resultaten van handelingen ondersteunen en ook de materialen voor deze resultaten¹, voor alle schepselen, *saḥ*, Hij, God; *ikṣata*, dacht na; opnieuw, *iti*, aldus: “*Ime nu lokāḥ*, dit nu zijn de werelden, dwz. *ambhas* enz. die door Mij zijn geschapen, en zij zullen ten onder gaan als ze niet worden beschermd. Daarom, om ze te behouden, *nu srjai*, laat Mij scheppen; *lokapālān*, de beschermers van de werelden”. Na zo overwogen te hebben, *saḥ*, Hij; *samuddhṛtya*, na vergaard te hebben; *puruṣam*, een menselijke vorm, met hoofd, handen e.d.; *adbhyaḥ*, uit het water zelf, uit de vijf elementen waarin water overheerste en waaruit Hij (de werelden) *ambhas* etc. had geschapen – zoals een pottenbakker een klomp klei uit de aarde neemt; *amūrchayat*, (Hij) gaf er vorm aan – dat wil zeggen vormde het door het te voorzien van ledematen.²

¹ En dingen die nodig zijn om resultaten te bereiken.

² Hij schiep Virāt.

I.i.4

तमभ्यतपत्तस्याभितप्तस्य मुखं निरभिद्यत यथाऽण्डम् ।
 मुखाद्वाग्वाचोऽग्निर्नासिके निरभिद्येतां नासिकभ्यां प्राणः
 प्राणाद्वायुरक्षिणी निरभिद्येतामक्षिभ्यां चक्षुश्चक्षुष आदित्यः कर्णौ
 निरभिद्येतां कर्णाभ्यां श्रोत्रं श्रोत्राद्दृशस्त्वङ्निरभिद्यत त्वचो
 लोमानि लोमभ्य ओषधिवनस्पतयो हृदयं निरभिद्यत
 हृदयान्मनो मनसश्चन्द्रमा नाभिर्निरभिद्यत नाभ्या अपानोऽ
 पानान्मृत्यु शिश्नं निरभिद्यत शिश्नाद्रेतो रेतस आपः ॥४॥

तम् | अभ्यतपत् | तस्य | अभतप्तस्य | मुखम् | निरभिद्यत | यथा
 | अण्डम् | मुखात् | वाक् | वाचः | अग्निः | नासिके | निरभिद्येताम्
 | नासिकभ्याम् | प्राणः | प्राणात् | वायुः | अक्षिणी | निरभिद्येताम् |
 चक्षुः | चक्षुषः | आदित्यः | कर्णौ | निरभिद्येताम् | कर्णाभ्याम् |
 श्रोत्रम् | श्रोत्रात् | दिशः | त्वक् | निरभिद्यत | त्वचः | लोमानि |
 लोमभ्यः | ओषधिवनस्पतयः | हृदयम् | निरभिद्यत | हृदयात् | मनः |
 मनसः | चन्द्रमा | नाभिः | निरभिद्यत | नाभ्याः अपानः | अपानात् |
 मृत्युः | शिश्नम् | निरभिद्यत | शिश्नात् | रेतः | रेतसः | आपः
 ॥४॥

*tamabhyatapatasyābhitaptasya mukhaṃ nirabhidya yathā'ṇḍam;
 mukhādvāgvāco 'gnirnāsike nirabhidyetām nāsikābhyām prāṇaḥ
 prāṇādvāyurakṣiṇī nirabhidyetāmakṣibhyām cakṣuścakṣuṣa ādityaḥ
 karṇau nirabhidyetām karṇābhyām śrotraṃ
 śrotrādīśastvanirabhidya tvaco lomāni lomabhya
 oṣadhivanaspatayo hṛdayaṃ nirabhidya hṛdayānmano
 manasaścandramā nābhīr'nirabhidya nābhya āpano' pānāmṛtyuḥ
 śiśnam nirabhidya śiśnādreto retasa āpaḥ.*

अत्रेय उपनिषद्

तम्	<i>tam</i> met betrekking tot hem; van <i>tad</i> dat (434/1)
अभ्यतपत्	<i>abhyatapat</i> hij overwoog; <i>abhi</i> - √ <i>tap</i> helder stralen met hitte (62/3); <i>abhi</i> naar, in de richting van (61/1); √ <i>tap</i> hitte afgeven, stralen (436/3) [<i>santāpe</i> (Dp 21/2)]
तस्य	<i>tasya</i> van dat, zijn; van <i>tad</i> dat (434/1)
अभतप्तस्य	<i>abhitaptasya</i> van het sterke overwegen; <i>abhitapta</i> geteisterd, sterk overwogen (62/3); <i>abhi</i> - √ <i>tap</i> hielden stralen met hitte (62/3); <i>abhi</i> naar, in de richting van (61/1); √ <i>tap</i> hitte afgeven, stralen (436/3) [<i>santāpe</i> (Dp 21/2)]
मुखम्	<i>mukham, mukha</i> mond (819/3); √ <i>muc</i> loslaten, van elkaar scheiden (820/3) [<i>mocane</i> (Dp 36/2)]
निरभद्यत	<i>nirabhidyata</i> hij werd opengebroken; <i>nir</i> - √ <i>bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
यथा	<i>yathā</i> in overeenstemming met, zoals (841/2)
अण्डम्	<i>aṇḍam, aṇḍa</i> ei, het wereldlijke ei (11/3) [-]
मुखात्	<i>mukhāt</i> vanuit de mond; <i>mukha</i> mond (819/3); √ <i>muc</i> loslaten, van elkaar scheiden (820/3) [<i>mocane</i> (Dp 36/2)]
वाक्	<i>vāk, vāc</i> spraak, het spraakorgaan (936/1); √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>parabhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
वाचः	<i>vācaḥ</i> vanuit spraak; <i>vāc</i> spraak, het spraakorgaan (936/1); √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>parabhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
अग्निः	<i>agniḥ, agni</i> vuur (5/1) [-]
नासिके	<i>nāsike</i> de beide neusvleugels; <i>nāsikā</i> neus, neusvleugel (538/2) [-]
निरभियोताम्	<i>nirabhidyetaṃ</i> zij werden beide opengebroken; <i>nir</i> - √ <i>bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i>

अतरेय उपनिषद्

	uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
नासिकाभ्याम्	<i>nāsikābhyām</i> uit de beide neusvleugels; <i>nāsikā</i> neus, neusvleugel (538/2) [-]
प्राणः	<i>prāṇah</i> , <i>prāṇa</i> levensadem, ademhaling, het reukorgaan (705/1); <i>prān</i> (<i>pra-√an</i>) inademen, ademen (705/1); <i>pra</i> voor, vooruit (652/2); <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāpaṇe</i> (Dp 25/1)]
प्राणात्	<i>prāṇāt</i> vanuit het reukorgaan; <i>prāṇa</i> levensadem, ademhaling, het reukorgaan (705/1); <i>prān</i> (<i>pra-√an</i>) inademen, ademen (705/1); <i>pra</i> voor, vooruit (652/2); <i>pra</i> voor, vooruit (652/2); <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāpaṇe</i> (Dp 25/1)]
वायुः	<i>vāyuh</i> , <i>vāyu</i> lucht (942/2); √ <i>vā</i> blazen (934/2) [<i>gati-gandhanayoḥ</i> (Dp 24/2)]
अक्षिणी	<i>akṣiṇī</i> twee ogen; <i>akṣi</i> het oog (3/3) [-]
निरभिद्येताम्	<i>nirabhidyētām</i> zij werden beide opengebroken; <i>nir-√bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
अक्षिभ्याम्	<i>akṣibhyām</i> vanuit de twee ogen; <i>akṣi</i> het oog (3/3) [-]
चक्षुः	<i>caḥṣus</i> het gezichtsvermogen (382/1); √ <i>kāś</i> zichtbaar worden (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]
चक्षुषः	<i>caḥṣuṣaḥ</i> vanuit het gezichtsvermogen; <i>caḥṣus</i> het gezichtsvermogen (382/1); √ <i>kāś</i> zichtbaar worden (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]
आदित्यः	<i>ādityaḥ</i> , <i>āditya</i> de zon (137/1) [-]
कर्णौ	<i>karṇau</i> de twee oren; <i>karṇa</i> het oor (256/2) [-]
निरभिद्येताम्	<i>nirabhidyētām</i> beide gescheiden; <i>nir-√bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]

अत्रेय उपनिषद्

कर्णाभ्याम्	<i>karṇābhyām</i> uit de oren; <i>karṇa</i> het oor (256/2) [-]
श्रोत्रम्	<i>śrotram, śrotra</i> het gehoororgaan (1103/1); $\sqrt{\text{śru}}$ horen (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
श्रोत्रात्	<i>śrotrāt</i> vanuit het gehoororgaan; <i>śrotra</i> het gehoororgaan (1103/1); $\sqrt{\text{śru}}$ horen (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
दिशाः	<i>diśaḥ</i> de richtingen, de kwartieren; <i>diś</i> richting, kwartier (480/1); $\sqrt{\text{diś}}$ wijzen naar (479/3) [<i>atisarjane</i> (Dp 33/1)]
त्वक्	<i>tvak, tvac</i> huid (463/3); $\sqrt{\text{tvac}}$ bedekken (463/3) [<i>saṃvaraṇe</i> (Dp 33/2)]
निरभिद्यत	<i>nirabhidyata</i> hij werd opengebroke; <i>nir-</i> $\sqrt{\text{bhid}}$ openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); $\sqrt{\text{bhid}}$ splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
त्वचः	<i>tvacaḥ</i> vanuit de huid; <i>tvac</i> huid (463/3); $\sqrt{\text{tvac}}$ bedekken (463/3) [<i>saṃvaraṇe</i> (Dp 33/2)]
लोमानि	<i>lomāni</i> de haren; <i>loman</i> haar (op het lichaam) (908/1) [-]
लोमभ्यः	<i>lomabhyaḥ</i> uit de haren; <i>loman</i> haar (op het lichaam) (908/1) [-]
ओषधवनस्पतयः	<i>oṣadhivanaspatayaḥ</i> kruiden en bomen (236/1); <i>oṣadhi</i> kruid, plant (236/1) [-]; <i>vanaspati</i> koning van het woud, boom (918/1); <i>vana</i> bos, woud (917/2); $\sqrt{\text{van}}$ houden van (917/2)[(Dp 17-1)] ; <i>pati</i> heer, meester (582/1); $\sqrt{\text{pat}}$ meester zijn, regeren (580/3) [= $\sqrt{\text{tap}}$ <i>aiśvarya</i> (Dp 29/1)]
हृदयम्	<i>hrdayam, hrdaya</i> hart (1302/3) [-]
निरभिद्यत	<i>nirabhidyata</i> hij werd opengebroke; <i>nir-</i> $\sqrt{\text{bhid}}$ openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); $\sqrt{\text{bhid}}$ splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
हृदयात्	<i>hrdayāt</i> vanuit het hart; <i>hrdaya</i> hart (1302/3) [-]

अत्रेय उपनिषद्

मनः	<i>manah, manas</i> de geest, het interne orgaan; √ <i>man</i> denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 28/2)]
मनसः	<i>manasaḥ</i> uit het interne orgaan, de geest; <i>manas</i> de geest, het interne orgaan; √ <i>man</i> denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 28/2)]
चन्द्रमा	<i>candramā</i> de maan (387/2); √ <i>cand</i> schijnen (386/2) [= √ <i>cad āhlādane dīptau ca</i> (Dp 2/2)]
नाभिः	<i>nābhiḥ, nābhi</i> de navel (535/3) [-]
निरभिद्यत्	<i>nirabhidya</i> hij werd opengebroken; <i>nir-</i> √ <i>bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
नाभ्याः	<i>nābhyāḥ</i> uit de navel; <i>nābhi</i> de navel (535/3) [-]
अपानः	<i>apānaḥ, apāna</i> het orgaan van uitscheiding (54/2); <i>apān</i> = <i>apa-</i> √ <i>an</i> uitademen (54/2); <i>apa</i> weg, neer (47/3); √ <i>an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
अपानात्	<i>apānāt</i> vanuit het orgaan van uitscheiding; <i>apāna</i> het orgaan van uitscheiding (54/2); <i>apān</i> = <i>apa-</i> √ <i>an</i> uitademen (54/2); <i>apa</i> weg, neer (47/3); √ <i>an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
मृत्युः	<i>mṛtyuḥ, mṛtyu</i> de dood, het sterven (827/3); √ <i>mṛ</i> sterven (827/2) [<i>prāṇatyāge</i> (Dp 35/2)]
शरुणम्	<i>śiśnam, śiśna</i> het orgaan van voortplanting (1076/3) [-]
निरभिद्यत्	<i>nirabhidya</i> hij werd opengebroken; <i>nir-</i> √ <i>bhid</i> openbreken, splitsen (-); <i>nir</i> (539/2)= <i>nis</i> uit, weg (543/2); √ <i>bhid</i> splijten, openen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
शरुणात्	<i>śiśnāt</i> vanuit het orgaan van voortplanting; <i>śiśna</i> het orgaan van voortplanting (1076/3) [-]

अत्रेय उपनिषद्

रेतः	<i>retah, retas</i> een stroom, zaad (887/3); √ <i>r</i> gaan, bewegen (223/2) [<i>gati-prāpaṇayoḥ</i> (Dp 20/2)]
रेतसः	<i>retasaḥ</i> vanuit zaad; <i>retas</i> een stroom, zaad (887/3); √ <i>r</i> gaan, bewegen (223/2) [<i>gati-prāpaṇayoḥ</i> (Dp 20/2)]
आपः	<i>āpaḥ, āpas</i> water(en) (143/1); <i>ap</i> water (47/3) [-]

Hij overwoog met betrekking tot Hem. Van het sterke overwegen werd zijn mond opengebroken, zoals een ei. Vanuit de mond kwam spraak voort; vanuit spraak kwam Vuur. De beide neusvleugels werden opengebroken. Uit de beide neusvleugels kwam het reukorgaan voort, vanuit het reukorgaan kwam Lucht.

De twee ogen werden opengebroken, uit de ogen kwam het gezichtsvermogen voort; vanuit het gezichtsvermogen kwam de Zon. De twee oren werden opengebroken; uit de oren kwam het gehoororgaan; vanuit het gehoororgaan kwamen de richtingen. De huid werd opengebroken; vanuit de huid kwamen de haren; vanuit de haren kwamen de Kruiden en Bomen. Het hart werd opengebroken; uit het hart kwam het interne orgaan voort; vanuit het interne orgaan kwam de Maan. De navel werd opengebroken; uit de navel kwam het orgaan van uitscheiding voort; vanuit het orgaan van uitscheiding kwam de Dood. Het orgaan van voortplanting werd opengebroken; uit het orgaan van voortplanting kwam het zaad; vanuit het zaad kwam het Water.¹

¹ Aldus ontstonden de goden die heersen over de organen uit de ledematen van Virāt.

अतरेय उपनिषद्

Tam, ten aanzien van Hem, (Virāt met) deze menselijke vorm; Hij, *abhyatapat*, ondernam *tapas* (lett. versterving), Hij beraadde zich over, of besloot over Hem; want een Vedische tekst geeft aan, “Van wie de *tapas* is samengesteld uit kennis” (Mu.I.1.9). *Tasya abhītapasya*, van deze (Virāt), van de klont (die Virāt’s lichaam was), zodra die onderworpen was aan de *tapas* of het besluit van God; *mukham nirabhidya*, opende de mond zich – er verscheen een gat in de vorm van de mond, zoals het ei van een vogel openbarst. *Mukhāt*, uit die mond die was opengegaan; werd *vāk* tot bestaan gebracht, het orgaan van spraak; *vācaḥ*, uit deze *vāk* werd *agniḥ*, Vuur voortgebracht (de Godheid), die heerst over *vāk* en een beschermer is van dit gebied. Op dezelfde manier, *nāsike nirabhidyetām*, openden de neusvleugels zich; *nāsikābhyām prāṇaḥ*, uit de neusvleugels kwam het zintuig van geur ; *prāṇāt vāyuh*, uit het zintuig van geur werd Vāyu gevormd, Lucht. Aldus ontstonden in alle gevallen de zetels van de organen, de organen en de godheid in deze volgorde. *Akṣiṇī*, de twee ogen; *karnāu*, de twee openingen van de oren; *tvak*, huid – (dit zijn allemaal de zetels van de organen), (en) *hṛdayam*, het hart (dat is de)zetel van het innerlijk orgaan; *manah*, geest, het innerlijk orgaan; *nābhīḥ*, de navel (d.w.z. de wortel van de anus), die het brandpunt is van de levenskrachten. Het orgaan van uitscheiding (gezeteld in de anus) wordt *apānaḥ* genoemd, vanwege z’n relatie met Apāna (de levenskracht die omlaag gaat). Hieruit kwam z’n heerser voort, de godheid *mṛtyuh*, Dood. Net zoals bij de andere, *śiśnam*, werd de zetel van het voortplantingsorgaan gevormd. Z’n orgaan is *retas*, zaad – het orgaan dat bedoeld is om zaad uit te scheiden en zaad worden genoemd omdat het met zaad verbonden is. Uit zaad (t.w. het voortplantingsorgaan) ontstond (zijn godheid) *āpah*, Water.

इत्यैतरेयोपनिषदि प्रथमाध्याये प्रथमः खण्डः ॥

ityaitareyopaniṣadi prathamādyāye prathamah khaṇḍaḥ.

Aldus de Aitareya Upaniṣad, eerste deel, eerste hoofdstuk.

HOOFDSTUK II

I.ii.I

ता सता देवताः सृष्टा अस्मिन्महत्यर्णवे प्रापतन् ।
 तमशनायापिपासाभ्यामन्ववार्जत् । ता सनमद्ब्रुवन्नायतनं नः
 प्रजानीहि यस्मिन् प्रतिष्ठिता अन्नमदामेति ॥२॥

ताः । सताः । देवताः । सृष्टाः । अस्मिन् । महति । अर्णवे ।
 प्रापतन् । तम् । अशनायापिपासाभ्याम् । अन्ववार्जत् । ताः ।
 सनम् । अब्रुवन् । आयतनम् । नः । प्रजानीहि । यस्मिन् । प्रतिष्ठिताः
 । अन्नम् । अदाम । इति ॥२॥

tā etā devatāḥ sṛṣṭā asminmahatyarṇave prāpatan;
tamaśanāyāpipāsābhyāmanvavārjat;
tā enamabruvannāyatanam naḥ prajānīhi yasmin pratiṣṭhitā
annamadāmeti. (1)

ताः *tāḥ* die; van *tad* (434/1)
 सताः *etāḥ* deze; van *etad* deze (231/2)
 देवताः *devatāḥ* goden; *devatā* god (495/3); √*div*, spelen,
 schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā* – *vijigīṣā* –
avyavahāra – *dyuti* – *stuti* – *moda* – *mada* – *svapna*
 – *kānti* – *gatiṣu* (Dp 28/1)]
 सृष्टाः *sṛṣṭāḥ* geschapenen (1245/1); *sṛṣṭa* geschapen
 (1245/2); √*sṛj* scheppen [*visarge* (Dp 36/1)]
 अस्मिन् *asmin* in deze; van *idam* dit, deze (165/2)
 महति *mahati* in de grote; van *mahat* groot (794/2)
 अर्णवे *aṛṇave* in de oceaan; *aṛṇava* oceaan (90/2); [-]

अत्रेय उपनिषद्

प्रापतन्	<i>prāpatan</i> zij vielen; <i>pra-</i> √ <i>pat</i> vallen (682/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2); √ <i>pat</i> neervallen (580/3) [<i>gatau</i> (Dp 18/1)]
तम्	<i>tam</i> Hem; van <i>tad</i> (434/1)
अशनायापिपामाभ्याम्	<i>aśanāyāpipāsābhyām</i> met honger en dorst; <i>aśanāyāpipāse</i> honger en dorst (112/3); <i>aśanāya</i> voedsel verlangen, honger (112/3); √ <i>aś</i> eten, consumeren (112/2) [<i>bhojane</i> (Dp 40/2)]; <i>pipāsā</i> dorst (627/3); √ <i>pā</i> drinken (612/3) [<i>pāne</i> (Dp 20/2)]
अन्ववार्जत्	<i>anvavārjat</i> hij kwelde met; <i>anvavārj</i> = <i>anu-ava-</i> √ <i>arj</i> kwellen met (46/3); <i>anu</i> na, langs, met (31/1); <i>ava</i> naar beneden (96/1); √ <i>arj</i> verschaffen, bezorgen (90/1) [<i>arjane</i> (Dp 5/2)]
ताः	<i>tāḥ</i> die; van <i>tad</i> (434/1)
एनम्	<i>enam</i> tot Hem; van <i>ena</i> (232/1)
अब्रुवन्	<i>abruvan</i> zij zeiden; √ <i>brū</i> spreken, zeggen (742/1) [<i>vyaktāyām vāci</i> (Dp 24/1)]
आयतनम्	<i>āyatanam</i> verblijfplaats, rustplaats (148/1); <i>ā-</i> √ <i>yat</i> aankomen, binnengaan (148/1); <i>ā</i> bij, naar, maakt de handeling compleet (126/1); √ <i>yat</i> ordenen (840/3) [<i>prayatne</i> (Dp 2/1)]
नः	<i>naḥ</i> voor ons; van <i>asmad</i> (123/2)
प्रजानीहि	<i>prajānīhi</i> breng voort, schep, verschaf; <i>pra-</i> √ <i>jan</i> geboren worden (658/2); <i>pra</i> voor, voort (652/2); √ <i>jan</i> tot bestaan komen (410/1) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)]
यस्मिन्	<i>yasmin</i> waarin; van <i>yad</i> (844/2)
प्रतिष्ठिताः	<i>pratiṣṭhitāḥ</i> verblijvende (671/2); <i>prati-</i> √ <i>sthā</i> (=√ <i>sthā</i>) staan, verblijven (671/2); <i>prati</i> naar, naartoe (661/2); √ <i>sthā</i> staan, verblijven (1262/2) [=√ <i>sthā gati-nivṛttau</i> Dp 20/2)]
अन्नम्	<i>annam</i> voedsel; <i>anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]

अत्रेय उपनिषद्

अदाम	<i>adāma</i> wij kunnen eten; √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]
इति	<i>iti</i> , “.....” aldus (165/ 1)

Deze goden die waren geschapen, vielen in deze grote oceaan. Hij kwelde Hem (Virāt) met honger en dorst. Zij zeiden tot Hem (Brahman): “Schep ons een rustplaats waarin wij, verblijvende, voedsel kunnen eten”.

Tāḥ etāḥ devatāḥ, deze goden – Vuur en de andere; *sr̥ṣṭāḥ*, die door God waren geschapen als heersers over de gebieden; (vielen) *asmin*, in deze; *mahati arṇave*, grote oceaan – van de wereld die lijkt op een grote oceaan, die gevuld is met het water van verdriet dat voortkomend uit onwetendheid, verlangen en handeling; die onveilig wordt gemaakt door grote zeemonsters in de vorm van acute ziekte, ouderdom en dood; die einde noch grens heeft en geen plaats biedt om te rusten; die slechts kortstondig respijt verschaft door het kleine genoegen dat ontstaat door het contact van de zintuigen met de voorwerpen; die vol hoge golven is in de vorm van honderden kwaden opgestuwd door de storm van hunkering naar de voorwerpen van de vijf zintuigen; die weergalmt van het geluid van uitroepen en kreten als “helaas! helaas!” etc., afkomstig van de wezens die tot de verschillende soorten hel zijn veroordeeld zoals de Mahāraurava; die het vlot van kennis heeft, voorzien van proviand voor onderweg in de vorm van waarheid, eenvoud, liefdadigheid, medeleven, geweldloosheid, beheersing van innerlijke en uiterlijke organen, standvastigheid etc. wat de verfraaiingen van het hart zijn; dat goed gezelschap en afstand doen van alles als koers heeft; en dat bevrijding als zijn kust heeft. In deze grote oceaan, *prāpatan* vielen (zij). Dit is de constructie. Dus het idee dat hier wordt geprobeerd over te brengen is dat zelfs de staat van versmelten met de goden, d.w.z. Vuur en de andere, die (eerder) werd uitgelegd, en het resultaat is van de gecombineerde beoefening van meditatie en *karma* – (zelfs deze) is niet geschikt voor het doen verdwijnen van het leed van de wereld. Omdat dit zo is, moet men na dit feit te hebben ingezien, om die

अत्रेय उपनिषद्

reden, voor het uitroeien van alle wereldse ellende, de opperste Brahman realiseren als het Zelf van zichzelf en tevens van alle wezens - het Zelf dat de eigenschappen bezit die hierna zullen worden genoemd, en dat werd geïntroduceerd als de bron van het ontstaan, onderhouden en oplossen van het universum. Daarom volgt hieruit in overeenstemming met de Vedische tekst, “Er is geen andere weg om daar te komen” (Śv. III.8, VI.15) dat “Dit d.w.z. de kennis van de eenheid van Brahman en het Zelf, is de weg, dit is karma, dit is Brahman, dit is waarheid (Ai.Ā.II.1.1).

(Hij, de Schepper) *anvājāryat*, overdekte, d.w.z. begiftigde; *tam*, Hem – die de bron was van de organen, hun zetels en hun goden, het Wezen (d.w.z. Virāt) die de eerstgeborene was en het Zelf in de vorm van een klomp; *aśanāyā-pipāsābhyām*, met honger en dorst. Aangezien Hij (de eerstgeborene), de bron van alles, was aangetast door gebreken van honger e.d., zijn Zijn voortbrengselen de goden ook geteisterd door honger etc. waren zijn voortbrengselen, de goden, ook onderhevig aan honger en dorst. Toen, *tāḥ*, zij (deze goden); die aangetast werden door honger en dorst; *enam*, tot Hem, tot de opperheerser, tot de Schepper (van het lichaam van Virāt); *abruvan*, zeiden; *iti*, aldus; “*Prajānīhi*”, verschaf; *naḥ*, aan ons; *āyatanam*, een woonplaats; *pratiṣṭhitah yasmin*, waarin wij verblijvende – en in staat zullen zijn; *annam adāma*, wij voedsel kunnen eten”.

I.ii.2

ताभ्यो गामानयत्ता अब्रुवन्न वै नोऽयमलमिति ।
ताभ्योऽश्वमानयत्ता अब्रुवन्न वै नोऽयमलमिति ॥१॥

ताभ्यः । गाम् । आनयत् । ताः । अब्रुवन् । न । वै । नः । अयम्
। अलम् । इति । ताभ्यः । अश्वम् । आनयत् । ताः । अब्रुवन् । न
। वै । नः । अयम् । अलम् । इति ॥१॥

अतरेय उपनिषद्

tābhyo 'gāmānayattā abruvanna vai no 'yamalamiti |
tābhyo 'śvamānayattā abruvanna vai no 'yamalamiti || 2 ||

ताभ्यः	<i>tābhyaḥ</i> voor hen, van <i>tad</i> zij, dat (434/1) [-]
गाम्	<i>gām;</i> go koe (363/3) [-]
आनयत्	<i>ānayat</i> hij bracht; \bar{a} - \sqrt{ni} brengen (naar) (140/2); <i>ā</i> naar, bij (126/1); \sqrt{ni} leiden (565/1) [= \sqrt{ni} <i>prāpaṇe</i> (Dp 20/1)]
ताः	<i>tāḥ</i> zij; van <i>tad</i> zij, dat (434/1) [-]
अब्रुवन्	<i>abruvan</i> zij zeiden; $\sqrt{brū}$ spreken, zeggen (742/1) [vyāktāyām vāci (Dp 24/1)]
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1) [-]
वै	<i>vai</i> inderdaad, waarlijk, zeker (1019/3 [-]
नः	<i>naḥ</i> voor ons; van <i>asmad</i> (123/2) [-]
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/1) [-]
अलम्	<i>alam</i> genoeg, voldoende (94/2) [-]
इति	<i>iti</i> : “.....“, aldus (165/1) [-]
ताभ्यः	<i>tābhyaḥ</i> voor hen, van <i>tad</i> zij, dat (434/1) [-]
अश्वम्	<i>aśvam;</i> <i>aśva</i> paard (114/3) [-]
आनयत्	<i>ānayat</i> hij bracht; \bar{a} - \sqrt{ni} brengen (naar) (140/2); <i>ā</i> naar, bij (126/1); \sqrt{ni} leiden (565/1) [= \sqrt{ni} <i>prāpaṇe</i> (Dp 20/1)]
ताः	<i>tāḥ</i> zij; van <i>tad</i> zij, dat (434/1) [-]
अब्रुवन्	<i>abruvan</i> zij zeiden; $\sqrt{brū}$ spreken, zeggen (742/1)[vyāktāyām vāci (Dp 24/1)]
न	<i>na</i> niet, noch; geen (523/1) [-]
वै	<i>vai</i> inderdaad, waarlijk, zeker (1019/3 [-]
नः	<i>naḥ</i> voor ons; van <i>asmad</i> (123/2) [-]
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/1) [-]
अलम्	<i>alam</i> genoeg, voldoende (94/2) [-]

इति

iti : “-”, aldus (165/1) [-]

Voor hen bracht Hij een koe. Zij zeiden: “Deze is zeker niet voldoende voor ons”. Voor hen [bracht Hij] een paard. Zij zeiden: Deze is zeker niet voldoende voor ons”.

Nadat dit tegen God gezegd was, *tābhyaḥ*, voor hen, voor de goden; *ānayat gām*, bracht (Hij) een koe; na een klomp ter grootte van een koe uit dat zelfde water te hebben gehaald, net als daarvoor, en na het in model te hebben gebracht, toonde Hij het aan hen. *Tāḥ*, zij; van hun kant na het zien van de rundervorm; *abruvan*, zeiden; “*Ayam*, dit – deze klomp; *na vai*, is zeker niet; *alam*, geschikt; *naḥ*, voor ons – geschikt om als zetel te dienen bij het eten van voedsel; dat wil zeggen, het is onvoldoende in zoverre het eten betreft”. Toen de koe was afgewezen, Hij *ānayat*, bracht; *aśvam*, een paard; *tābhyaḥ*, voor hen. *Tāḥ*, zij; *abruvan*, zeiden; *iti*, dit – net als tevoren; “*Ayam na vai alam naḥ*, dit is zeker niet bruikbaar voor ons”.

I.ii.3

ताभ्यः पुरुषमानयत्ता अब्रुवन् सुकृतं बतेति पुरुषो वाव
सुकृतम् । ता अब्रवीद्यथायतनं प्रविशतेति ॥२॥

ताभ्यः । पुरुषम् । आनयत् । ताः । अब्रुवन् । सुकृतम् । बत ।
इति । पुरुषः । वाव । सुकृतम् । ताः । अब्रवीत् । यथायतनम् ।
प्रविशत । इति ॥३॥

tābhyaḥ puruṣamānayatā abruvan sukr̥taṃ bateti puruṣo vāva sukr̥tam; tā abravīdyathāyatanam praviśateṭi. (3)

ताभ्यः *tābhyaḥ* voor hen; van *tad* zij, dat (434/1)

पुरुषम् *puruṣam* een mens; *puruṣa* mens, persoon (637/1)

[-]

अत्रेय उपनिषद्

आनयत्	<i>ānayat</i> hij bracht; <i>ā</i> - \sqrt{ni} brengen (naar) (140/2); <i>ā</i> naar, bij (126/1); \sqrt{ni} leiden (565/1) [<i>prāpaṇe</i> (Dp 20/1)]
ताः	<i>tāḥ</i> zij; van <i>tad</i> (434/1)
अब्रुवन्	<i>abruvan</i> zij zeiden; $\sqrt{brū}$ spreken, zeggen (742/1) [<i>vyāktāyām vāci</i> (Dp 24/1)]
मुकृतम्	<i>sukṛtam</i> goed gevormd; <i>sukṛta</i> goed gemaakt; - geschapen - gevormd (1220/2); <i>su</i> goed (1219/3); <i>kṛta</i> gemaakt (301/3); $\sqrt{kṛ}$ doen, maken, handelen (300/3) [<i>karaṇe</i> (Dp 38/2)]
बत	<i>bata</i> werkelijk, uitroep welke verbazing uitdrukt; ! (719/3) [-]
इति	<i>iti</i> : "...", aldus (165/1)
पुरुषः	<i>puruṣaḥ</i> de mens; <i>puruṣa</i> mens, persoon (637/1)[-]
वाव	<i>vāva</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (946/3) [-]
पुकृतम्	<i>sukṛtam</i> goed gevormd; <i>sukṛta</i> goed gemaakt; - geschapen - gevormd (1220/2); <i>su</i> goed (1219/3); <i>kṛta</i> gemaakt (301/3); $\sqrt{kṛ}$ doen, maken, handelen (300/3) [<i>karaṇe</i> (Dp 38/2)]
ताः	<i>tāḥ</i> tot hen; van <i>tad</i> zij, dat (434/1)
अब्रवीत्	<i>abravīt</i> hij zei; $\sqrt{brū}$ spreken, zeggen (742/1) [<i>vyāktāyām vāci</i> (Dp 24/1)]
यथायतनम्	<i>yathāyatanam</i> ieder in/op zijn eigen verblijfplaats (842/3); <i>yathā</i> volgens (841/2); <i>āyatana</i> verblijfplaats; <i>āyatanam</i> verblijfplaats, rustplaats (148/1); <i>ā</i> - \sqrt{yat} aankomen, binnengaan (148/1); <i>ā</i> bij, naar, maakt de handeling compleet (126/1); \sqrt{yat} ordenen (840/3) [<i>prayatne</i> (Dp 2/1)]
प्रविशत	<i>praviśata</i> gaat binnen; <i>pra</i> - $\sqrt{viś}$ binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort, (652/2); $\sqrt{viś}$ binnengaan, doordringen (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]

इति

iti: "...", aldus (165/1)

Hij bracht een mens voor hen. Zij zeiden: “Deze is goed gevormd, de mens is waarlijk goed geschapen!” Hij zei tot hen: “Gaat ieder de eigen verblijfplaats binnen”.

Toen al het andere was verworpen, *tābhyaḥ*, voor hen; *ānayat*, (Hij) bracht; *puruṣam*, een mens, hun voorvader.¹ Toen ze deze mens gezien hadden, die hun bron was werden zij bevrijd van ellende, en *tāḥ*, zij; *abruvan*, zeiden; iti, aldus: “Deze woonplaats is *sukṛtam bata*, goed geschapen, zeer zeker”. Als gevolg hiervan *puruṣaḥ vāva*, is de mens waarlijk; *sukṛtam*, de deugd zelf – omdat hij hiermee de oorsprong van alle deugdzame handelingen is geworden.² Of, hij werd genoemd *sukṛta*, (lett.) geschapen door Zichzelf, omdat God de mens schiep door Zichzelf, door Zijn eigen *Māyā*³. God dacht dat deze woonplaats hen aanstond, omdat alle wezens van de bron houden waar zij uit voortkomen; en daarom *abravīt* zei Hij; *tāḥ*, tegen hen; *iti*, aldus: “*Praviśata*, gaat binnen; *yathāyatanam*, in uw respectievelijke woonplaatsen – in het verblijf dat geschikt is voor ieder voor activiteiten als spreken etc.

I.ii.4

अग्निर्वाग्भूत्वा मुखं प्राविशद्वायुः प्राणो भूत्वा नासिके
प्राविशदादित्यश्चक्षुर्भूत्वाऽक्षणी प्राविशद्विशः श्रोत्रं भूत्वाकर्णौ
प्राविशन्नोषधिवनस्पतयो लोमानि भूत्वा त्वचं प्राविशंश्चन्द्रमा मनो
भूत्वा हृदयं प्राविशन्मृत्युरपानो भूत्वा नाभिप्राविशदापो रेतो
भूत्वा शिश्नं प्राविशन् ॥४॥

¹ die dezelfde kenmerken had als Virāt, hun bron.

² Omdat zij de mens *sukṛta* verklaarden, handelt de mens deugdzaam, zelfs vandaag nog.

³ De mens was een goed product, omdat God hem schiep onafhankelijk van dienaren en medeplichtigen. *Sukṛta* wordt dus uitgelegd in drie betekenissen: goed product, deugd geschapen door zichzelf (*sva*).

अतरेय उपनिषद्

अग्निः | वाक् | भूत्वा | मुखम् | प्राविशत् | वायुः | प्राणः | भूत्वा |
नामिके | प्राविषत् | आदित्यः | चक्षुः | भूत्वा | अश्विणी | प्राविशत् | दिशः |
श्रोत्रम् | भूत्वा | कणौ | प्राविषत् | ओषधिवनस्पतयाः | लोमानि | भूत्वा |
त्वचम् | प्राविशन् | चन्द्रमाः | मनः | भूत्वा | हृदयम् | प्राविशत् | मृत्युः |
अपानः | भूत्वा | नाभिम् | प्राविशत् | आपः | रेतः | भूत्वा | शयनम् |
प्राविशन् ॥४॥

*agnirvāgbhūtvā mukhaṃ prāviśadvāyuh prāṇo bhūtvā nāsike
prāviśadādityaścakṣurbhūtvā'kṣiṇī praviśaddiśaḥ śrotraṃ bhūtvā
karṇau prāviśannośadhivanaspatayo lomāni bhūtvā tvacaṃ
prāviśaṃscandramā mano bhūtvā hṛdayaṃ prāviśanmṛtyurapāno
bhūtvā nābhiṃ prāviśadāpo reto bhūtvā śiśnaṃ prāviśan (4)*

अग्निः	<i>agnih, agni</i> vuur, god van het vuur (5/1) [-]
वाक्	<i>vāk, vāc</i> spraak (936/1); \sqrt{vac} spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
भूत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; $\sqrt{bhū}$ worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
मुखम्	<i>mukhaṃ, mukha</i> mond (819/3) [-]
प्राविशत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); $\sqrt{viś}$ binnengaan (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]
वायुः	<i>vāyuh, vāyu</i> lucht, wind, god van de lucht (942/2); $\sqrt{vā}$ blazen (934/2) [<i>gati-gandhanayoḥ</i> (Dp 24/2)]
प्राणः	<i>prāṇaḥ, prāṇa</i> adem, ademhaling (70 5/1); <i>pra-√an</i> ademhalen, inademen (705/1); <i>pra</i> voor, voort; \sqrt{an} ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
भूत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; $\sqrt{bhū}$ worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
नामिके	<i>nāsike</i> de beide neusgaten; <i>nāsika</i> neusgat, neus (538/2) [-]

अतरेय उपनिषद्

प्राविषत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); <i>√viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]
आदित्यः	<i>ādityaḥ, āditya</i> ; zon, god van de zon (137/1) [-]
चक्षुः	<i>cakṣuḥ, cakṣu</i> oog, gezichtsvermogen (382/1); <i>√cakṣ</i> zichtbaar worden, zien (381/3) [<i>vyāktāyām vāci darśane</i> (Dp 23/1)]
भूत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; <i>√bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
अक्षिणी	<i>akṣinī</i> de beide ogen; <i>akṣi</i> oog (3/2) [-]
प्राविषत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); <i>√viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]
दिशः	<i>diśaḥ</i> kwartieren, richtingen; <i>diś</i> kwartier, richting (480/1); <i>√diś</i> aanwijzen. aanduiden (479/3) [<i>atisarjane</i> (Dp 33/1)]
श्रोत्रम्	<i>śrotram, śrotra</i> gehoororgaan, oor (1103/1); <i>√śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
भूत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; <i>√bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
कर्णौ	<i>karnau</i> de beide oren, <i>karna</i> oor (256/2) [-]
प्राविषत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); <i>√viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]
ओषधिवनस्पतयाः	<i>oṣadhi-vanaspatayoḥ</i> kruiden en bomen; <i>oṣadhi</i> kruid (236/1) [-]; <i>vanaspati</i> koning van het woud, boom (918/1); <i>vana</i> woud, bos (917/2); <i>√van</i> houden van (917/2) [(Dp 17/1)]; <i>pati</i> heer, meester (582/1); <i>√pat</i> regeren, meester zijn [=√ <i>tap aiśvarya</i> (Dp 29/1)]
लोमानि	<i>lomāni</i> haren; <i>loman</i> haar op het lichaam van mensen en dieren (908/1) [-]

अत्रेय उपनिषद्

भृत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
त्वचम्	<i>tvacam, tvac</i> huid (463/3); √ <i>tvac</i> bedekken (463/3) [<i>saṃvarāṇe</i> (Dp 33/2)]
प्राविशन्	<i>prāviśan</i> zij gingen binnen; ; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); √ <i>viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśāne</i> (Dp 36/1)]
चन्द्रमा	<i>candramā</i> maan, god van de maan (387/2); √ <i>cand</i> schijnen, helder zijn (386/2) [=√ <i>cad āhlādane dīptau ca</i> (Dp 2/2)]
मनः	<i>manah, manas</i> geest; intelligentie (783/3); √ <i>man</i> denken, verbeelden (783/1) [<i>jñāne</i> (Dp 29/2)]
भृत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
हृदयम्	<i>hṛdayam, hṛdaya</i> hart, gebied van het hart als de zetel van gevoelens en hartstochten (1302/3) [-]
प्राविशत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); √ <i>viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśāne</i> (Dp 36/1)]
मृत्युः	<i>mṛtyuḥ, mṛtyu</i> dood, god van de dood (827/3); √ <i>mṛ</i> sterven (827/2) [<i>prāṇatyāge</i> (Dp 35/2)]
अपानः	<i>apānaḥ, apāna</i> neergaande levenskracht (54/2); <i>apa-√an</i> uitademen (54/2), <i>apa</i> weg van, naar beneden (47/3); √ <i>an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇāne</i> (Dp 25/1)]
भृत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
नाभिम्	<i>nābhim, nābhi</i> navel (535/3) [-]
प्राविशत्	<i>prāviśat</i> hij ging binnen; <i>pra-√viś</i> binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); √ <i>viś</i> binnengaan (989/1) [<i>praveśāne</i> (Dp 36/1)]
आपः	<i>āpaḥ</i> de wateren, <i>ap</i> water, god van de wateren [-]

अतरेय उपनिषद्

रेतः	<i>retaḥ, reta</i> zaad (887/2); = <i>retas</i> een stroom, sperma, zaad (887/3); \sqrt{r} gaan, bewegen (232/2) [<i>gati-prāpaṇayoḥ</i> (Dp 20/2)]
भुत्वा	<i>bhūtvā</i> na geworden te zijn ; $\sqrt{bhū}$ worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
शस्नम्	<i>śiśnam, śiśna</i> het mannelijk geslachtsorgaan (1076/3) [-]
प्राविशन्	<i>prāviśan</i> zij gingen binnen; ; <i>pra-</i> $\sqrt{viś}$ binnengaan (692/3); <i>pra</i> voor, voort --- (652/2); $\sqrt{viś}$ binnengaan (989/1) [<i>praveśane</i> (Dp 36/1)]

Na spraak te zijn geworden, ging Vuur de mond binnen; na adem te zijn geworden, ging Lucht de beide neusgaten binnen; na gezichtsvermogen te zijn geworden, ging Zon de beide ogen binnen; na gehoororgaan te zijn geworden, gingen de richtingen de beide oren binnen; na haren te zijn geworden, gingen Kruiden en Bomen de huid binnen; na geest te zijn geworden, ging Maan het hart binnen; na de neergaande levenskracht te zijn geworden, ging Dood de navel binnen; na het zaad te zijn geworden, ging Water het mannelijk geslachtsorgaan binnen.

Evenals de aanvoerder van legers etc. (binnengaat in een stad op verzoek van de koning), zo, na de toestemming van God te hebben verkregen met de woorden, “Laat het zo zijn”, *agniḥ*, Vuur, de godheid die zichzelf identificeert met het orgaan van spraak; *bhūtvā*, wordende; *vāk*, spraak zelf; *prāviśat*, ging binnen; *mukham*, in de mond die zijn bron was. De rest kan op dezelfde manier worden uitgelegd. *Vāyuḥ*, Lucht, ging binnen in *nāsike*, de neusgaten. *Ādityaḥ*, de Zon; *akṣiṇī*, in de ogen; *diśaḥ*, de Windstreken; *karṇau*, in de oren; *ośadhi-vanaspatayaḥ*, de Kruiden en Bomen; *tvacam*, in de huid; *candramāḥ*, de Maan; *hrdayam*, in het hart; *mṛtyuḥ*, Dood; *nābhim*, in de navel (t.w. de wortel van de anus); *āpaḥ*, Water; *śiśnam*, in het voortplantingsorgaan.

I.ii.5

तमशनायापिपासे अब्रूतामावाभ्यामभिप्रजानीहीति ते
 अब्रवीदेतास्वेव वां देवतास्वाभजाम्पेतासु भागिन्यौ करोमीति ।
 तस्माद्यस्यै कस्यै च देवतायै हविर्गृह्यते
 भागिन्यावेवास्यामशनायापिपासे भवतः ॥५॥

तम् | अशनायापिपासे | अब्रूताम् | आवाभ्याम् | अभिप्रजानीहि | इति
 | ते | अब्रवीत् | एतासु | एव | वाम् | देवतासु | आभजामि |
 एतासु | भागिन्यौ | करोमि | इति | तस्मात् | यस्यै | कस्यै | च |
 देवतायै | हविः | गृह्यते | भागिन्यौ | एव | अस्याम् |
 अशनायापिपासे | भवतः ॥५॥

*tamaśanāyāpipāse abrūtāmāvābhyāmabhiprajānīhīti te abruvīde-
 tāśveva vāṃ devatāsvābhajāmyetāsu bhāginyau karomīti; tasmādyas-
 syai kasyai ca devatāyai havirgr̥hyate bhāginyāvevāsyāmasā-
 nāyāpipāse bhavataḥ (5)*

तम् *tam* tot hem; *tad* dat, hij (434/1)
 अशनायापिपासे *aśanāyāpipāse* honger en dorst (112/3); *aśanāya*
 voedsel verlangen, honger (112/3); √*aś* eten,
 consumeren (112/2) [*bhojane* (Dp 40/2)]; *pipāsā*
 dorst (627/3); √*pā* drinken (612/3) [*pāne* (Dp 20/2)]
 अब्रूताम् *abrūtām* zij zeiden; √*brū* spreken, zeggen (742/1)
 [√*vyāktāyām vāci* (Dp 24/1)]
 आवाभ्याम् *āvābhyām* voor ons, van *asmad* (123/2)
 अभिप्रजानीहि *abhiprajānīhi* geef, vershaf; *abhi-pra-* √*jan* voort-
 brengen (65/2); *abhi* in, op, naar (61/1); *pra* voor,
 voort, --- (652/2); √*jan* geboren worden, voort-

अत्रेय उपनिषद्

	brengen (410/1) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)] en [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
इति	<i>iti</i> :”----“, aldus (165/1)
ते	<i>te</i> tot hen; van <i>tad</i> zij, dat (434/1)
अब्रवीत्	<i>abravīt</i> Hij zei; √ <i>brū</i> spreken, zeggen (742/1) [<i>vyāktāyām vāci</i> (Dp 24/1)]
एतासु	<i>etāsu</i> te midden van, tussen hen ; van <i>etad</i> dit, deze (231/2)
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
वाम्	<i>vām</i> jullie beiden; van <i>yusmad</i> (855/3)
देवतासु	<i>devatāsu</i> te midden van, onder de goden ; <i>devatā</i> godheid (495/3); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (478/2) [<i>krīḍā- vijigīṣā - vyavahāra - dyuti - stuti - moda - mada - svapna - kānti - gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
आभजामि	<i>ābhajāmi</i> veroorzaak te delen; <i>ā -</i> √ <i>bhaj</i> veroorzaken te delen, iemand met iets helpen (145/1); <i>ā</i> bij, naar, maakt de handeling volledig (126/1); √ <i>bhaj</i> delen, verdelen (743/1) [<i>sevāyām</i> (Dp 22/1)]
एतासु	<i>etāsu</i> temidden van deze; van <i>etad</i> dit, deze (231/2)
भागिन्यौ	<i>bhāginyau</i> beide deelnemers; <i>bhāginī</i> deelnemer, (751/3); √ <i>bhaj</i> verdelen (743/1) [<i>sevāyām</i> (Dp 22/1)]
करोमि	ik maak; √ <i>kr</i> doen, maken, handelen (300/3) [<i>karāṇe</i> (Dp 38/2)]
इति	<i>iti</i> :”.....“, aldus (165/1)
तस्मात्	<i>tasmāt</i> daarom; van <i>tad</i> dat (434/1)
यस्यै कस्यै च	<i>yasyai kasyai ca</i> voor welke dan ook; <i>yatkimca</i> wat, wie dan ook (844/2)
देवतायै	<i>devatāyai</i> voor de godheid ; <i>devatā</i> godheid (495/3); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (478/2)

अत्रेय उपनिषद्

हविः	[<i>krīḍā – vijigīṣā – vyavahāra – dyuti – stuti – moda – mada – svapna – kānti – gatiṣu</i> (Dp 28/1)] <i>haviḥ</i> offer met vuur (1294/1); √ <i>hu</i> offeren (1300/3) [<i>dāna – ādanayoḥ – ādāne cetyeke</i> (Dp 26/1)]
गृह्यते	<i>gṛhyate</i> hij wordt gepakt; √ <i>grah</i> pakken, nemen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
भागिन्यौ	<i>bhāginyau</i> beide deelnemers; <i>bhāginī</i> deelnemer, eigenaar (751/3); √ <i>bhaj</i> verdelen (743/1) [<i>sevāyām</i> (Dp 22/1)]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अस्याम्	<i>asyām</i> in hem; van <i>idam</i> dit (165/2)
अशनायापिपामे	<i>aśanāyāpipāse</i> honger en dorst (112/3); <i>aśanāya</i> voedsel verlangen, honger (112/3); √ <i>aś</i> eten, consumeren (112/2) [<i>bhojane</i> (Dp 40/2)]; <i>pipāsā</i> dorst (627/3); √ <i>pā</i> drinken (612/3) [<i>pāne</i> (Dp 20/2)]
भवतः	<i>bhavataḥ</i> zij beiden worden; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

Honger en dorst zeiden tot Hem: “Verschaf (het) ons”. Hij zei tot hen: “Ik plaats jullie te midden van deze goden. Ik maak jullie deelnemers onder hen.” Daarom worden honger en dorst, wanneer het offer aan welke God dan ook wordt gepakt, waarlijk deelnemers in Hem.

Toen de goden op deze manier hun woonplaatsen hadden gevonden, *aśanāyāpipāse*, Honger en Dorst, die geen verblijfplaats hadden; *abrūtām*, zeiden, tegen die God; “*Āvābhyām*, voor ons; *abhiprajānīhi*, denk aan, d.w.z. verschaf; een verblijfplaats”. God, aldus toegesproken, *abravīt*, zei; te, tot hen beiden – tot Honger en Dorst: “Omdat u slechts gevoelens zijn, kunt u onmogelijk voedsel genieten zonder door enig bewust wezen te worden ondersteund. Daarom *etāsu*

अतरेय उपनिषद्

eva, temidden van deze wezens zelf; *devatāsu*, temidden van de goden zoals Vuur etc. – in lichamelijk verband, als ook in goddelijk verband; *ābhajāmi vām*, begunstig Ik u door u uw levensonderhoud toe te wijzen. *Karomi*, Ik maak u; *bhāginyau*, deelgenoten; *etāsu*, temidden van deze goden. Wat er ook voor offerande wordt gebracht aan welke god ook, Ik zal u laten delen in die gave zelf*. Omdat God aldus ordineerde aan het begin van de schepping, *tasmāt*, daarom, zelfs vandaag; *yasyai kasyai ca devatāyai*, voor welke godheid ook; *haviḥ*, offerande – zoals pap, koek, etc.; *grhyate*, wordt opgenomen; *asyām*, in die god; *aśanāyā-pipāse*, Honger en Dorst; *bhāginyau eva bhavataḥ*, worden inderdaad deelgenoten.

इत्यैतरेयोपनिषदि प्रथमाध्याये द्वितीयः खण्डः ॥

Aldus de Aitareya Upaniṣad, eerste deel, tweede hoofdstuk.

HOOFDSTUK III

I.iii.I

स ईक्षतेमे नु लोकाश्च लोकपालाश्चान्नेभ्यः सृजा इति
॥१॥

सः | ईक्षत | इमे | नु | लोकाः | च | लोकपालाः | च | अन्म् |
ग्भ्यः | सृजै | इति ॥१॥

sa īkṣateme nu lokāśca lokapālāścānnamebhyaḥ sṛjā iti (1)

सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> (434/1)
ईक्षत	<i>īkṣata</i> hij dacht; $\sqrt{īkṣ}$ in zijn geest schouwen, denken, een gedachte hebben (170/1) [<i>darśane</i> (Dp 13/1)]
इमे	<i>ime</i> dezen; van <i>idam</i> (165/2)
नु	<i>nu</i> dan, zeker (567/1)
लोकाः	<i>lokāḥ</i> verblijfplaatsen; <i>loka</i> plaats, wereld, ruimte (906/1); \sqrt{lok} zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
च...च zowel ... als, en en (380/1)
लोकपालाः	<i>lokapālāḥ</i> de beschermers van deze verblijfplaatsen; <i>lokapāla</i> beschermer van de wereld, bewaker van de wereld (906/3); ; <i>loka</i> plaats, wereld, ruimte (906/1); \sqrt{lok} zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]; <i>pāla</i> beschermer, bewaker (622/3); $\sqrt{pāl}$ bewaken, beschermen, verdedigen (622/3) [<i>rakṣaṇe</i> (Dp 42/2)]
अन्म्	<i>annam</i> voedsel; <i>anna</i> voedsel (45/1); \sqrt{ad} eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]

अत्रेय उपनिषद्

ग्भ्यः	<i>ebhyaḥ</i> voor hen; van <i>idam</i> (165/2)
मृजै	<i>srjai</i> laat mij scheppen; \sqrt{srj} scheppen, voortbrengen (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
इति	<i>iti</i> “.....”; aldus (165/1)

Hij schouwde in zijn geest: “Dezen, nu, zijn de verblijfplaatsen, zowel als de beschermers van deze plaatsen. Laat mij voedsel voor hen scheppen”.

Saḥ, Hij, God; *īkṣata*, dacht aldus; Hoe? “*Ime nu*, dit zijn dan; *lokāḥ ca lokapālāḥ ca*, de zintuigen en hun goden – die door Mij zijn geschapen en begiftigd met honger en dorst; daarom kunnen zij niet blijven bestaan zonder voedsel. Dus, *srjai* (is hetzelfde als *srje*), laat Mij scheppen; *annam*, voedsel; *ebhyaḥ*, voor hen – de goden van de zintuigen”. Zo zien we in de wereld onafhankelijkheid van heersers met betrekking tot het verlenen of onthouden van gunsten aan hun eigen volk. Daarom is de opperste Heer ook onafhankelijk inzake van gunsten verlenen of onthouden aan allen, omdat Hij de Heer is van allen.

I.iii.2

सोऽपोऽग्भ्यतपत्ताग्भ्योऽभितप्ताग्भ्यो मूर्तिरजायत | या वै सा
मूर्तिरजायतान्नं वै तत् ॥२॥

सः | अपः | अग्भ्यतपत् | ताग्भ्यः | अभितप्ताग्भ्यः | मूर्तिः | अजायत
| या | वै | सा | मूर्तिः | अजायत | अन्नम् | वै | तत् ॥२॥

so'po'bhyatapattābhyo'bhitaptābhyo mūrtirajāyata; yā vai sā mūrtirajāyatānnaṃ vai tat (2)

मः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> (434/1) [-]
अपः	<i>apaḥ</i> wateren; <i>ap</i> wateren (47/3) [-]

अतरेय उपनिषद्

अभ्यतपत्	<i>abhyatapat</i> hij verhitte; <i>abhi-</i> √ <i>tap</i> met warmte bestralen, verwarmen (62/3); <i>abhi</i> naar, naar toe (61/1); √ <i>tap</i> warmte uitstralen, schijnen (als de zon) (436/3) [<i>santāpe</i> (Dp 21/2)]
ताभ्यः	<i>tābhyah</i> daaruit, vanuit dit; van <i>tad</i> (434/1) [-]
अभितप्ताभ्यः	<i>abhitaptābhyah</i> vanuit de verwarmde; <i>abhitapta</i> verwarmende (62/3); <i>abhi-</i> √ <i>tap</i> verwarmen, schijnen (als de zon) (436/3) [<i>santāpe</i> (Dp 21/2)]
मूर्तिः	<i>mūrtiḥ</i> vorm, manifestatie; <i>mūrti</i> vorm, manifestatie (824/1) √ <i>murch</i> stevig worden, vaste vorm aannemen (823/3) [<i>moha – samucchrāyayoḥ</i> (Dp 5/1)]
अजायत	<i>ajāyata</i> kwam tot bestaan, werd gemaakt, vormde (410/1); √ <i>jan</i> geboren of geproduceerd tot bestaan komen (410/1) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)]
या	<i>yā</i> welke; van <i>yad</i> (844/2)
वै	<i>vai</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord, inderdaad, waarlijk (1019/3)
सा	<i>sā</i> die; van <i>tad</i> (434/1)
मूर्ति	<i>mūrtiḥ</i> vorm, manifestatie; <i>mūrti</i> vorm, manifestatie (824/1); √ <i>murch</i> stevig worden, vaste vorm aannemen (823/3) [<i>moha – samucchrāyayah</i> (Dp 5/1)]
अजायत	<i>ajāyata</i> kwam tot bestaan, werd gemaakt, vormde (410/1); √ <i>jan</i> geboren of geproduceerd tot bestaan komen (410/1) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)]
अन्नम्	<i>annam</i> voedsel; <i>anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]
वै	<i>vai</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord , inderdaad, waarlijk (1019/3)
तत्	<i>tat</i> ; van <i>tad</i> (434/1)

अत्रेय उपनिषद्

पराङ्	<i>parāṅ</i> (589/2) = <i>parānc</i> wegdraaiend, omdraaiend (589/3); <i>para-√añc</i> (-); <i>para</i> ver, tegenovergesteld (586/1); <i>añc</i> gedraaid naar (10/3); <i>√añc</i> buigen, bewegen, gaan (10/3) [<i>gati-pūjanayoḥ</i> (Dp 5/1)]
अत्यजिघांसत्	<i>atyajighāmsat</i> hij wenste te ontsnappen; <i>ati-√han</i> ontsnappen (16/2); <i>ati</i> voorbij (12/2); <i>√han</i> doden, ontsnappen (1287/2) [<i>himsā-gatyoh</i> (Dp 23/1)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
वाचा	<i>vācā</i> door spraak; <i>vāc</i> spraak, taal (936/1); <i>√vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>nā</i> niet, noch, geen (523/1)
अशकनोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; <i>√śak</i> in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
वाचा	<i>vācā</i> door spraak; <i>vāc</i> spraak, taal (936/1); <i>√vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
यत्	<i>yat, yad</i> indien (844/2)
हि	<i>hi</i> inderdaad, waarlijk (1297/3) [-]
एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
वाचा	<i>vācā</i> door spraak; <i>vāc</i> spraak, taal (936/1); <i>√vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
अग्रहैष्यत्	<i>agrahaiṣyat</i> hij zou hebben gegrepen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
अभिव्याहृत्य	<i>abhivyāhṛtya</i> na uitgesproken te hebben; <i>abhi-vi-ā-√hr</i> uiten, uitspreken (70/2); <i>abhi</i> drukt beweging uit (61/1); <i>vi</i> geeft uitbreiding aan, maakt het

अत्रेय उपनिषद्

	tegenovergestelde van (949/3); <i>ā</i> maakt de handeling volledig (126/1); \sqrt{hr} nemen, terughouden (1302/1)[<i>harane</i> (Dp 20/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); \sqrt{ad} eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]
अत्रप्स्यत्	<i>atrapsyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; $\sqrt{tṛp}$ bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp 30/1)]

Dit (voedsel) dat geschapen was, wenste, zich omdraaiend, niet gedood te worden. Door spraak wenste hij dit te grijpen. Hij was niet in staat dat door spraak te grijpen. Indien Hij na het slechts uitgesproken te hebben, zou hebben gegrepen, zou Hij verzadigd zijn geworden.

Tat enat annam, dit voornoemde voedsel; was *sr̥ṣtam*, geschapen – in aanwezigheid van de zintuigen en hun goden. Evenals bijvoorbeeld een muis in de nabijheid van een kat, denkt, “Deze eet voedsel en is Dood voor mij”, en wegvlucht, zo ook werd dit voedsel *parāk*, keerde zich om; en *atyajighāmisat*, wilde buiten het bereik van de verslinders komen; - begon weg te rennen. Toen alle organen en hun goden die de klomp vormden die lichaam en zintuigen heten (van Virāṭ) de bedoeling van het voedsel beseften, zagen zij geen andere eters van voedsel. Hij Zelf, de Eerstgeborene, Hij *ajighr̥kṣat*, probeerde te nemen; *tat*, dat voedsel; *vācā*, door spraak, door de handeling van spreken. *Na aśaknot*, Hij slaagde er niet in; *grahitum tat*, dat te grijpen; *vācā* door spraak, door te spreken. *Yat*, als; *saḥ*, Hij, de Eerstgeborene, het eerste belichaamde Wezen; *agrahāisyat*, had gegrepen; *enat*, dit voedsel; *vācā*, door spraak; dan iedereen, als nazaat van de Eerstgeborene; *atrapsyat* zou verzadigd zijn geweest; *abhivyāhṛtya eva annam*, door alleen maar over voedsel te spreken. Dit is echter niet het geval. Daaruit begrijpen wij dat de Eerstgeborene

अतरेय उपनिषद्

er ook niet in slaagde om voedsel te grijpen door spraak. De overige delen moeten op dezelfde manier worden uitgelegd.

I.iii.4

तत्प्राणेनाजिघृक्षत् तन्नाशकनोत्प्राणेन ग्रहीतुं स यद्धैनत्प्राणेनाग्र-
हैष्यदभिप्राण्य हैवान्मन्नप्स्यत् ॥४॥

तद् | प्राणेन | अजिघृक्षत् | तद् | न | अशकनोत् | प्राणेन |
ग्रहीतुम् | सः | यद् | ह | सन्त् | प्राणेन | अग्रहैष्यत् | अभिप्राण्य
| ह | एव | अन्नम् | अन्नप्स्यत् ॥४॥

*tatprāṇenājighṛkṣat tannāśaknotprāṇena grahītum sa yaddhainat-
prāṇenāgrahaiṣyadabhiprāṇya haivānnamatrapṣyat (4)*

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
प्राणेन	<i>prāṇena</i> door, met inademing; <i>prāṇa</i> adem, ademhaling (705/1); <i>pra-√an</i> ademhalen, inademen (705/1); <i>pra</i> voor, voort; <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1)
अशकनोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; <i>√śak</i> in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
प्राणेन	<i>prāṇena</i> door, met inademing; <i>prāṇa</i> adem, ademhaling (705/1); <i>pra-√an</i> ademhalen, inademen (705/1); <i>pra</i> voor, voort; <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]

अत्रेय उपनिषद्

मः	<i>sah</i> hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> indien (844/2)
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
प्राणेन	<i>prāṇena</i> door, met inademing; <i>prāṇa</i> adem, ademhaling (705/1); <i>pra-√an</i> ademhalen, inademen (705/1); <i>pra</i> voor, voort; <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
अग्रहैष्यत्	<i>agrahaisyat</i> hij zou hebben gegrepen; <i>√grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
अभिप्राण्य	<i>abhiprāṇya</i> na ingeademd te hebben; <i>abhi-prān</i> (66/2) = <i>abhi-pra-√an</i> inademen (66/2); <i>abhi</i> naar ...toe (61/1) ; <i>pra</i> voor, voort (652/2); <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); <i>√ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
अत्रप्स्यत्	<i>atrapsyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; <i>√trp</i> bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp 30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met de inademing (reuk). Hij was niet in staat dit met de inademing (door reuk) te grijpen. Indien hij dit met de inademing zou hebben gegrepen, zou hij, na het voedsel enkel ingeademd te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.5

तच्चक्षुषाऽजिघृक्षत् तन्नाशकनोच्चक्षुषा ग्रहीतुं स यद्वैनच्चक्षुषाऽ
ग्रहैष्यद्दृष्ट्वा हैवान्नमत्रप्सयत् ॥५॥

तद् | चक्षुषा | अजिघृक्षत् | तद् | न | अशकनोत् | चक्षुषा |
ग्रहीतुम् | सः | यद् | ह | स्यत् | चक्षुषा | अग्रहैष्यत् | दृष्ट्वा |
ह | स्य | अन्नम् | अत्रप्सयत् ॥५॥

*taccakṣuṣā'jighṛkṣat tannāśaknoccakṣuṣā grahītum sa yaddhaina-
cakṣuṣā'grahaiṣyaddr̥ṣtvā haivānnamatrapṣyat (5)*

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
चक्षुषा	<i>caṅṣuṣā</i> , door het gezichtsvermogen, <i>caṅṣus</i> oog, gezichtsvermogen (382/1); $\sqrt{kāś}$ zichtbaar zijn, verschijnen (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; \sqrt{grah} grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, nooit, geen (523/1)
अशकनोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; $\sqrt{śak}$ in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
चक्षुषा	<i>caṅṣuṣā</i> , door het gezichtsvermogen, <i>caṅṣus</i> oog, gezichtsvermogen (382/1); $\sqrt{kāś}$ zichtbaar zijn, verschijnen (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; \sqrt{grah} grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
सः	<i>saḥ</i> Hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> dat, wat. indien (844/2)
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)

अतरेय उपनिषद्

एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
चक्षुषा	<i>caṅṣuṣā</i> , door het gezichtsvermogen, <i>caṅṣuṣ</i> oog, gezichtsvermogen (382/1); $\sqrt{kaś}$ zichtbaar zijn, verschijnen (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]]
अग्रहैष्यत्	<i>agrahaisyat</i> hij zou hebben gegrepen; \sqrt{grah} grijpen (371/2)
दृष्ट्वा	<i>dr̥ṣtvā</i> na gezien te hebben; $\sqrt{dr̥ṣ}$ zien, waarnemen (491/1) [<i>prekṣane</i> (Dp 23/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); \sqrt{ad} eten (17/3) [<i>bhakṣane</i> (Dp 23/1)]
अन्नप्यत्	<i>atrapysat</i> het zou bevredigd zijn geworden; \sqrt{trp} bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met (het) oog. Hij was niet in staat dit met het oog te grijpen. Indien hij dit met het oog zou hebben gegrepen, zou hij, na het voedsel gezien te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.6

तच्छ्रोत्रेणाजियृक्षत् तन्नाशकनोच्छ्रोत्रेण ग्रहीतुं स यद्वैनच्छ्रोत्रेण-
अग्रहैष्यच्छ्रुत्वा हैवान्नमन्नप्यत् ॥६॥

तद् | श्रोत्रेण | अजियृक्षत् | तद् | न | अशकनोत् | श्रोत्रेण |
ग्रहीतुम् | सः | यद् | ह | एनत् | श्रोत्रेण | अग्रहैष्यत् | श्रुत्वा |
ह | एव | अन्नम् | अन्नप्यत् ॥६॥

अत्रेय उपनिषद्

*tacchrotreṇajighr̥kṣat tannāsaknocchrotreṇa grahītuṃ sa yaddhai-
nacchrotreṇāgrahaiṣyacchrutvā haivānnamatrapṣyat (6)*

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
श्रोत्रेण	<i>śrotreṇa</i> met het oor, <i>śrotra</i> gehoororgaan, oor (1103/1); √ <i>śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravane</i> (Dp 20/2)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighr̥kṣat</i> hij wenste te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1)
अशक्नोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; √ <i>śak</i> in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
श्रोत्रेण	<i>śrotreṇa</i> met het oor, <i>śrotra</i> gehoororgaan, oor (1103/1); √ <i>śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravane</i> (Dp 20/2)]
ग्रहीतुम्	<i>grahītuṃ</i> te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
सः	<i>saḥ</i> Hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> dat, wat. indien (844/2)
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
श्रोत्रेण	<i>śrotreṇa</i> met het oor, <i>śrotra</i> gehoororgaan, oor (1103/1); √ <i>śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravane</i> (Dp 20/2)]
अग्रहैष्यत्	<i>agrahaiṣyat</i> hij zou hebben gegrepen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
श्रुत्वा	<i>śrutvā</i> na gehoord te hebben; √ <i>śru</i> horen (1100/3) [<i>śravane</i> (Dp 20/2)]

अत्रेय उपनिषद्

ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
अत्रप्स्यत्	<i>atrapsyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; √ <i>trp</i> bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp 30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met (het) oor. Hij was niet in staat dit met het oor te grijpen. Indien hij dit met het oor zou hebben gegrepen, zou hij, na het voedsel enkel gehoord te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.7

तत्त्वचाऽजिघृक्षत् तन्नाशकनोत्वचा ग्रहीतुं स यद्वैनत्त्वचाऽ
ग्रहैष्यत् स्मृष्ट्वा हैवान्मत्रप्स्यत् ॥७॥

तद् | त्वचा | अजिघृक्षत् | तद् | न | अशकनोत् | त्वचा | ग्रहीतुम्
| सः | यद् | ह | सन्त् | त्वचा | अग्रहैषत् | स्मृष्ट्वा | ह | एव
| अन्नम् | अत्रप्स्यत् ॥७॥

*tattvacā' jighṛkṣat tannāśaknottvacā grahītum sa yaddhainattvacā'
grahaiṣyat sprṣtvā haivānnamatrapsyat (7)*

तद्	<i>tad</i> het, dat (434/1)
त्वचा	<i>tvacā</i> door /met de huid (463/3); √ <i>tvac</i> bedekken (463/3) [<i>saṃvarāṇe</i> (Dp 33/2)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen, nemen (371/2) [<i>grahāṇe</i> (Dp 48/2)]

अतरेय उपनिषद्

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1)
अशक्नोत	<i>aśaknot</i> hij was in staat; \sqrt{sak} in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
त्वचा	<i>tvacā</i> door /met de huid (463/3); \sqrt{tvac} bedekken (463/3) [<i>saṃvaraṇe</i> (Dp 33/2)]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; \sqrt{grah} grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
सः	<i>saḥ</i> hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> indien (844/2)
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
त्वचा	<i>tvacā</i> door /met de huid (463/3); \sqrt{tvac} bedekken (463/3) [<i>saṃvaraṇe</i> (Dp 33/2)]
अग्रहैषत्	<i>agrahaisyat</i> hij zou hebben gegrepen; \sqrt{grah} grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/20)]
स्पर्ष्ट्वा	<i>spr̥ṣtvā</i> na aangeraakt te hebben; $\sqrt{spr̥ṣ}$ aanraken, voelen (1268/3) [<i>samaparśane</i> (Dp36/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); \sqrt{ad} eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
अत्राप्यत्	<i>atrapysyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; $\sqrt{tṛp}$ bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met de huid. Hij was niet in staat het te grijpen door de huid. Indien hij dit met

अतरेय उपनिषद्

de huid zou hebben gegrepen, zou hij, na het voedsel enkel aangeraakt te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.8

तन्मनसाऽजिघृक्षत् तन्नाशक्नोन्मनसा ग्रहीतुं स यद्धैनन्मनसाऽ
ग्रहैष्यद् ध्यात्वा हैवान्ममत्रप्सयत् ॥८॥

तद् | मनसा | अजिघृक्षत् | तद् | न | अशक्नोत् | मनसा |
ग्रहीतुम् | सः | यद् | ह | सन्त | मनसा | अग्रहैषत् | ध्यात्वा |
ह | एव | अन्नम् | अत्रप्सयत् ॥८॥

*tanmanasā' jighṛkṣat tannāśaknonmanasā grahītum sa yaddhainan-
manasā' grahaiṣyad dhyātvā haivānnamatrapṣyat (8)*

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
मनसा	<i>manasā</i> door, met de geest; √ <i>man</i> denken, geloven (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 38/2)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>grahaṇe</i> (Dp 48/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1)
अशक्नोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; √ <i>śak</i> in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
मनसा	<i>manasā</i> door, met de geest; √ <i>man</i> denken, geloven (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 38/2)]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
सः	<i>saḥ</i> Hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> indien (844/2)

अत्रेय उपनिषद्

ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एनत्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
मनमा	<i>manasā</i> door, met de geest; √ <i>man</i> denken, geloven (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 38/2)]
अग्रहैषत्	<i>agrahaisyat</i> hij zou hebben gegrepen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
ध्यआत्वा	<i>dhyātvā</i> na gedacht te hebben; √ <i>dhyai</i> denken, mediteren (521/1) [<i>cintāyām</i> (Dp 20/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
अत्रप्स्यत्	<i>atrapsyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; √ <i>trp</i> bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met de geest. Hij was niet in staat dit met de geest te grijpen. Indien hij dit met de geest zou hebben gegrepen, zou hij, na over het voedsel enkel gedacht te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.9

तच्छिश्नेनाजिघृक्षत् तन्नाशकनोच्छिश्नेन ग्रहीतुं स यद्वैनच्छि-
श्नेनाग्रहैष्यद्विसृज्य हैवान्नमत्रप्सयत् ॥१॥

अतरेय उपनिषद्

तद् | शिश्नेन | अजिघृक्षत् | तद् | न | अशक्नोत् | शिश्नेन |
 ग्रहीतुम् | मः | यद् | ह | स्रन्त् | शिश्नेन | अग्रहैष्यत् | विमृज्य
 | ह | स्रव | अन्नम् | अन्नपमयत् ॥१॥

*tacchiśnenājighr̥kṣat tannāśaknocchiśnena grahītum sa yaddhainac-
 chiśnenāgrahaiśyadvīśrya haivānnamatrapśyat (9)*

तद्	<i>tac</i> dat (434/1)
शिश्नेन	<i>śiśnena</i> door het mannelijk geslachtsorgaan; <i>śiśna</i> het mannelijk geslachtsorgaan (1076/3) [-]
अजिघृक्षत्	<i>ajighr̥kṣat</i> hij wenste te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
न	<i>na</i> niet, noch, geen (523/1)
अशक्नोत्	<i>aśaknot</i> hij was in staat; √ <i>śak</i> in staat zijn tot (1044/1) [<i>śaktau</i> (Dp 32/1)]
शिश्नेना	<i>śiśnena</i> door het mannelijk geslachtsorgaan; <i>śiśna</i> het mannelijk geslachtsorgaan (1076/3) [-]
ग्रहीतुम्	<i>grahītum</i> te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
मः	<i>saḥ</i> hij van <i>tad</i> (434/1)
यद्	<i>yad</i> indien (844/2)
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
स्रन्त्	<i>enat, ena</i> dit verwijst naar wat eerder is genoemd (hier: voedsel) (232/1); <i>idam</i> dit (165/2)
शिश्नेना	<i>śiśnena</i> door het mannelijk geslachtsorgaan; <i>śiśna</i> het mannelijk geslachtsorgaan (1076/3) [-]
अग्रहैष्यत्	<i>agrahaiśyat</i> hij zou hebben gegrepen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
विमृज्य	<i>visr̥jya</i> na ontladen te hebben <i>vi-√sr̥j</i> ontladen, laten gaan (1001/1); <i>vi</i> apart, weg van, zonder; geeft

अत्रेय उपनिषद्

	uitbreiding aan (949/3); \sqrt{srj} laten gaan, ontladen (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
ह	<i>ha</i> geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1286/1)
एव	<i>eva</i> waarlijk, slechts, alleen (232/2)
अन्नम्	<i>annam, anna</i> voedsel (45/1); \sqrt{ad} eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
अत्रप्स्यत्	<i>atrapsyat</i> het zou bevredigd zijn geworden; \sqrt{trp} bevredigd worden (453/3) [<i>prīṇane</i> (Dp 30/1)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met het mannelijk geslachtsorgaan. Hij was niet in staat dit met de mannelijk geslachtsorgaan te grijpen. Indien hij dit met de mannelijk geslachtsorgaan zou hebben gegrepen, zou hij, na het zaad geloosd te hebben, verzadigd zijn.

I.iii.10

तदपानेनाजिघृक्षत् तदावयत् सैषोऽन्नस्य ग्रहो यद्वायुरन्नायुर्वा
रष यद्वायुः ॥१०॥

तद् | अपानेन | अजिघृक्षत् | तद् | आवयत् | मः | रषः | अन्नस्य |
ग्रहः | वायुः | अन्नायुः | वै | रषः | यद् | वायुः | ॥१०॥

tadapāṇenājighṛkṣat tadāvat saīṣo 'nnasya graho yadvāyurannāyurvā eṣa yadvāyuh (10)

तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
अपानेन	<i>apāṇena</i> door, met de omlaag gaande levensadem, anus; apāna de omlaag gaande levensadem (54/2); apān = apa- \sqrt{an} uitademen (54/2); apa weg, terug

अतरेय उपनिषद्

	((47/3); √ <i>an</i> ademhalen, inademen (24/1); [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
अजिघृक्षत्	<i>ajighṛkṣat</i> hij wenste te grijpen; √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
आवयत्	<i>āvayat</i> hij greep; <i>ā-√vī</i> ondernemen, grijpen (155/3); <i>ā</i> bij, naar (126/1); √ <i>vī</i> grijpen (1004/1) [<i>gati-vyāpti-prajana-kānti-asanakhādaneṣu</i> (Dp 24/2)]
सः	<i>saḥ</i> hij van <i>tad</i> (434/1)
एषः	<i>eṣaḥ</i> , van <i>etad</i> dit, deze (232/3)
अन्नम्य	<i>annasya</i> van het voedsel; <i>anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]
ग्रहः	<i>grahaḥ</i> ; <i>graha</i> grijper, planeet (372/1); √ <i>grah</i> grijpen (371/2) [<i>upādāne</i> (Dp 40/2)]
वायुः	<i>vāyuh</i> , <i>vāyu</i> lucht, wind, god van de lucht, een levenskracht (942/2); √ <i>vā</i> blazen (934/2) [<i>gati-gandhanayoḥ</i> (Dp 24/2)]
अन्नायुः	<i>annāyuh</i> ; <i>annāyu</i> levend van voedsel (45/2); <i>anna</i> voedsel (45/1); √ <i>ad</i> eten (17/3) [<i>bhakṣaṇe</i> (Dp 23/1)]; <i>āyu</i> levend, bewegend, mens (148/3) [-]
वै	<i>vai</i> waarlijk, inderdaad (1019/3)
एषः	<i>eṣaḥ</i> ; <i>etad</i> dit, deze
यद्	<i>yad</i> dat, wat. indien (844/2)
वायुः	<i>vāyuh</i> ; <i>vāyu</i> lucht, wind, god van de lucht, een levenskracht (942/2); √ <i>vā</i> blazen (934/2) [<i>gati-gandhanayoḥ</i> (Dp 24/2)]

Hij wenste dat [voedsel] te grijpen met Apāna. Hij greep dat. Dit is de grijper van het voedsel. Die levenskracht, die leeft van voedsel is waarlijk deze levenskracht, die Apāna [wordt genoemd].

अत्रेय उपनिषद्

Niet in staat zijnde het voedsel op te nemen door de neus, het oog, het oor, de huid, de geest en het voortplantingsorgaan, d.w.z. door de activiteit van de respectievelijke organen, tenslotte *ajighrksat*, Hij wilde het voedsel opnemen; *apānena*, door Apāna (de inkomende energie van) lucht – door de mondholte; *tat āvayat*, Hij nam dat op – dat voedsel dus; Hij at het. Daarom *saḥ eṣah*, deze Apāna lucht; *annasya grahaḥ*, (is) de verslinder van voedsel. *Yat vāyuh* (zou eigenlijk *yah vāyuh* moeten zijn), de levenskracht die; is *annāyuh vai*, bekend als afhankelijk van voedsel, voor zijn bestaan; is *eṣah*, deze; *yat vāyuh* die de levenskracht is die Apāna¹ heet.

I.iii.11

स ईक्षत कथं न्वदं मदृते स्यादिति स ईक्षत क्तरेण प्रपद्या
इति | स ईक्षत यदि वाचाऽभव्याहृतं यदि प्राणेनाभप्राणतं
यदि चक्षुषा दृष्टं यदि श्रोत्रेण श्रुतं यदि त्वचा स्मृष्टं यदि
मनसा ध्यातं यद्यपानेनाभ्यपानितं यदि शिश्नेन विस्मृष्टमथ
कोऽहमिति ॥११॥

सः | ईक्षत | कथम् नु | इदम् | मद् | ऋते | स्यात् | इति | सः
| ईक्षत | क्तरेण | प्रपद्यै | इति | सः | ईक्षत | यदि | वाचा |
अभिव्याहृतम् | यदि | प्राणेन | अभप्राणतम् | यदि | चक्षुषा | दृष्टम् |
यदि | श्रोत्रेण | श्रुतम् | यदि | त्वचा | स्मृष्टम् | यदि | मनसा |
ध्यातम् | यदि | अपानेन | अभ्यपानितम् | यदि | शिश्नेन |
विस्मृष्टम् | अथ | कः | अहम् | इति ॥११॥

¹ De eter van het voedsel is niet het Zelf, maar de levenskracht die zich manifesteert als inademing etc.

अत्रेय उपनिषद्

sa īkṣata katham nvidam madrte syāditi sa īkṣata katarena prapadyā iti sa īkṣata yadi vācā bhivyāhrtam yadi prāṇenābhiprāṇitam yadi cakṣuṣā drṣṭam yadi śrotreṇa śrutam yadi tvacā sprṣṭam yadi manasā dhyātam yadyapānenābhyapānitam yadi śīśnena visrṣṭamatha ko 'hamiti (11)

सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
इच्छत	<i>īkṣata</i> Hij dacht; $\sqrt{īkṣ}$ zien, een gedachte hebben, in de geest schouwen (170/1) [<i>darsāne</i> (Dp 13/1)]
कथम नु	<i>katham nu</i> hoe nu (247/2)
इदम्	<i>idam</i> dit (165/2)
मद्	<i>mad</i> mij (van <i>asmad</i>) (777/2)
ऋते	<i>rte</i> zonder (226/1)
स्यात्	<i>syāt</i> kan het er zijn; \sqrt{as} zijn (117/1) [<i>bhuvi</i> (25/1)]
इति	<i>iti</i> “ “, aldus (165/1)
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
इच्छत	<i>īkṣata</i> Hij dacht; $\sqrt{īkṣ}$ zien, een gedachte hebben, in de geest schouwen (170/1) [<i>darsāne</i> (Dp 13/1)]
कर्तरेण	<i>katarena</i> door welke van de twee; <i>katara</i> welke van beiden (246/3)
प्रपद्यै	<i>prapadyai</i> kan ik binnengaan; <i>pra-</i> \sqrt{pad} binnengaan (682/1); \sqrt{pra} voor, voort (652/2); \sqrt{pad} vallen, gaan (582/3) [<i>gatau</i> (Dp 29/2)]
इति	<i>iti</i> “ “, aldus (165/1)
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
इच्छत	<i>īkṣata</i> Hij dacht; $\sqrt{īkṣ}$ zien, een gedachte hebben, in de geest schouwen (170/1) [<i>darsāne</i> (Dp 13/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
वाचा	<i>vācā</i> door de spraak (936/1); <i>vāc</i> spraak (936/1); \sqrt{vac} spreken (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]

अतरेय उपनिषद्

अभिव्याहृतम्	<i>abhivyāhṛtam</i> gesproken; <i>abhi – vyāhṛta</i> gesproken (70/2); <i>abhi-vy-ā-√hr̥</i> uiten, uitspreken (70/2); <i>abhi</i> naar, drukt beweging uit (61/1); <i>vy = vi</i> apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); <i>ā</i> maakt de handeling volledig (126/1); <i>√hr̥</i> naar zichzelf nemen, manifesteren (1302/1) [<i>haraṇe</i> (Dp 20/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
प्राणन	<i>prāṇena</i> door <i>prāṇa</i> (door ruiken); <i>prāṇa</i> adem, ademhaling (705/1); <i>pra-√an</i> ademhalen, inademen (705/1); <i>pra</i> voor, voort; <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
अभप्राणतम्	<i>abhiprāṇitam</i> ingeademd (geroken); <i>abhiprāṇ</i> ademen (66/2); <i>abhi</i> naar, drukt een beweging uit (61/1); <i>pra</i> voor, voort; <i>√an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
चक्षुषा	<i>caḥṣuṣā</i> door het oog; <i>caḥṣus</i> oog (382/1); <i>√kāś</i> zichtbaar zijn, verschijnen (280/2) [<i>diptau</i> (Dp 14/1)]
दृष्टम्	<i>dr̥ṣṭam</i> gezien; <i>√dr̥ś</i> zien (491/1) [<i>prekṣaṇe</i> (Dp 22/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
श्रोत्रेण	<i>śrotreṇa</i> door het oor; <i>śrotra</i> oor, gehoororgaan (1103/1); <i>√śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
श्रुतम्	<i>śrutam</i> gehoord; <i>śruta</i> gehoord (1101/1); <i>√śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
त्वचा	<i>tvacā</i> door de huid; <i>tvaca</i> huid (463/3); <i>√tvac</i> bedekken (463/3) [<i>saṃvarāṇe</i> (Dp 33/2)]
स्पृष्टम्	<i>spr̥ṣṭam</i> gevoeld; <i>spr̥ṣṭa</i> gevoeld (1269/2); <i>√spr̥ś</i> voelen (1268/3) [<i>samsparśāṇe</i> (Dp 36/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)

अतरेय उपनिषद्

मनसा	<i>manasā</i> door de geest, door het intellect; <i>manas</i> geest, intellect (783/3); √ <i>man</i> denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [<i>avabhodane</i> (Dp 38/2)]
ध्यातम्	<i>dhyātam</i> , <i>dhyāta</i> gedacht (521/1); √ <i>dhyai</i> denken, verbeelden (521/1) [<i>cintāyām</i> (Dp 20/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
अपानेन	<i>apānena</i> door <i>apāna</i> ; <i>apāna</i> neerwaarts gaande levensadem (54/3); <i>apa</i> - √ <i>an</i> uitademen (54/3) <i>apa</i> weg, naar beneden (47/3); √ <i>an</i> ademhalen, leven, bewegen (24/1) [<i>prāṇena</i> (Dp 25/1)]
अभ्यपानितम्	<i>abhyapānitam</i> , <i>abhyapānita</i> uitgeademd ; <i>abhi</i> - <i>apa</i> - √ <i>an</i> uitademen (54/3); <i>abhi</i> naar, drukt een beweging uit (61/1); <i>apa</i> weg, naar beneden (47/3); √ <i>an</i> uitademen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
यदि	<i>yadi</i> als (844/3)
शिश्नेन	<i>śiśnena</i> door het mannelijk lid; <i>śiśna</i> het mannelijk lid (1076/3) [-]
विमृष्टम्	<i>visr̥ṣṭam</i> uitgestort; <i>visr̥ṣṭa</i> uitgestort (1001/2); <i>vi</i> - √ <i>srj</i> uitstorten (1001/1); <i>vi</i> apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); <i>srj</i> laten gaan (1245/1) [<i>visarge</i> (Dp 36/1)]
अथ	<i>atha</i> nu, dan (17/3)
क;	<i>kaḥ</i> wie, wat; van <i>kim</i> wat, hoe, welk (282/2)
अहम्	<i>aham</i> ik (van <i>asmad</i>) (124/2)
इति	<i>iti</i> “...”, aldus (165/1)

Hij schouwde in zijn geest: “Hoe kan dit nu zijn zonder Mij?” Hij dacht: “Door welke van de twee zal ik binnengaan?” Hij dacht: “Als wordt gesproken door de stem, ingeademd (geroken) door *Prāṇa*, gezien door het oog, gehoord door het oor, gevoeld door de huid, gedacht

door de geest, uitgedemd door *Apāna*, uitgestort door het manlijk lid, wie ben Ik dan nog?”

Na aldus het bestaan van de verzameling van zintuigen en hun godheden afhankelijk te hebben gemaakt van voedsel, zoals het bestaan van een stad, zijn burgers en zijn heersers, *saḥ*, Hij; *ikṣata*, dacht - net zoals de heerser van de stad, terwijl Hij aldus overwoog: “*Katham nu*, hoe waarlijk; *mat-ṛte*, zonder Mij, de meester van de stad; *syāt*, kan er zijn; *idam*, dit ding— deze activiteit die tot het lichaam en de zintuigen behoort, en waarover zal worden gesproken ; omdat het voor iemand anders bedoeld is? *Yadi vācā abhivyāhṛtam*, als spreken wordt omvat door het orgaan van spraak. Louter het gebruik van spraak etc. zal nutteloos worden, zal op geen enkele manier plaatsvinden, net zoals de offers en lof die worden gebracht en gezongen door burgers en bards ter ere van hun heer nutteloos worden wanneer hun heer niet aanwezig is. Daarom, net als de koning in de stad, zou Ik, daar moeten zijn als de opperste heer, de heerser, de getuige van deugd en ondeugd, en de genietter. Het is een logische noodzakelijkheid dat de combinatie van de effecten (t.w. lichaam en organen) bedoeld moet zijn voor iemand anders. Als deze noodzaak kan worden vervuld zelfs zonder Mijzelf die een bewust wezen ben en door wie doormiddel van hen genot wordt gezocht, evenals men de activiteiten van een stad en zijn burgers zou proberen te verklaren zonder hun heer, *atha*, dan; *kaḥ aham*, wie of wat, en van wie ben Ik dan de heer? Als ik na de combinatie van lichaam en zintuigen te zijn binnen gegaan niet de getuige ben van vruchten van uitspraken e.d. die gedaan zijn door spraak e.d., net zoals een koning na een stad te zijn binnengegaan de nalatigheden en opdrachten van de officieren waarneemt, dan zal niemand Mij begrijpen of aan Mij denken als “Deze is werkelijkheid en hij heeft deze aard”. In het tegenovergestelde geval zal Ik kenbaar worden als de bewuste werkelijkheid die activiteiten als uitspraken etc. van het spraakorgaan etc., kent als Zijn objecten, en ter wille van wie deze uitspraken etc. van zulke samengestelde zaken als spraak enzovoorts bestaan, - evenals de pilaren en muren e.d. die in de bouw van een paleis zijn opgenomen bestaan terwille van iemand anders die bewust is en geen deel uitmaakt van de constructie. Dit overwogen hebbend, *saḥ*, Hij;

अत्रेय उपनिषद्

īkṣata, dacht; *iti*, aldus; “*Katareṇa prapadyai*, waardoor zal Ik binnengaan? Er zijn twee manieren om dit samengestelde ding binnen te gaan – het voorste deel van de voet en de kruin van het hoofd. *Katareṇa*, door welke van deze twee, wegen; *prapadyai* (of liever *prapadyeya*) zal Ik binnengaan; in deze stad van het geheel van lichaam en zintuigen?

Na dit beschouwd en overwogen te hebben, “Gegeven de situatie, moet ik niet langs de lagere weg naar binnengaan – dat wil zeggen de twee punten van de voeten– dat is de ingang voor Mijn dienaar *Prāṇa* (de Levenskracht), die de opdracht heeft gekregen altijd in Mijn naam te handelen. Wat dan (moet Ik doen)? Als een laatste middel, laat Ik binnengaan door de kruin van het hoofd te splijten” - na zo te hebben gedacht, net als een menselijk wezen dat doet wat het denkt.

I.iii.12

स एतमेव सीमानं विदार्यैतया द्वारा प्रापद्यत | सैषा
विदृतिर्नाम द्वास्तदेतन्नानन्दनम् | तस्य त्रय आवसथास्त्रयः
स्वप्ना अयमावसथोऽयमावसथोऽयमावसथ इति ॥१२॥

सः | एतम् | एव | सीमानम् | विदार्य | एतया | द्वारा | प्रापद्यत
| सा एषा | विदृतिः | नाम | द्वाः | तद् एतद् | नानन्दनम् | तस्यः
| त्रयः | आवसथाः | त्रयः | स्वप्नाः | अयम् | आवसथः | इति
॥१२॥

sa etameva sīmānaṃ vidāryaitayā dvārā prāpadyata; saiṣā vidṛtirnāma dvāstadetanāndanam; tasya traya āvasathāstrayaḥ svapnā ayamāvasatho 'yamāvasatho 'yamāvasatha iti (12)

सः *saḥ* Hij; van *tad* dat (434/1)
एतम् *etam* deze; van *etad* dit, deze (231/2)

अत्रेय उपनिषद्

एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts, benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
सीमानम्	<i>simānam, siman</i> de schedelnaad (1218/3) [-]
विदार्य	<i>vidārya</i> na te hebben opengespleten; <i>vi</i> √ <i>dṝ</i> openspleten (966/1); <i>vi</i> apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3; √ <i>dṝ</i> openspleten (492/2) [<i>vidarāṇe</i> (Dp 39/2)
एतया	<i>etayā</i> door deze; van <i>etad</i> dit, deze (231/2)
द्वारा	<i>dvārā</i> door de deur; <i>dvār</i> deur (504/2)[-]
प्रापद्यत	<i>prāpadyata</i> hij ging binnen ; <i>pra-</i> √ <i>pad</i> binnengaan (682/1); √ <i>pra</i> voor, voort (652/2); <i>pad</i> vallen, gaan (582/3) [<i>gatau</i> (Dp 29/2)]
मा एषा	<i>sā eṣā</i> deze welbekende; <i>sā</i> benadrukt deze; van <i>tad</i> dat (434/1); <i>eṣā</i> deze; van <i>etad</i> dit, deze (231/2)
विदृतिः	<i>vidṛtiḥ, vidṛti</i> opening in de schedel; <i>vi</i> √ <i>dṝ</i> openspleten (966/1) <i>vi</i> apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3; √ <i>dṝ</i> openspleten (492/2) [<i>vidarāṇe</i> (Dp 39/2)
नाम	<i>nāma</i> genaamd (536/1) [-]
द्वाः	<i>dvāḥ, dvār</i> deur, ingang (504/2) [-]
तद् एतद्	<i>tad etad</i> deze welbekende; <i>tad</i> dat (434/1); <i>etad</i> dit, deze (231/2)
नान्दनम्	<i>nāndanam, nāndana</i> plaats van geluk, paradijs (535/2); √ <i>nand</i> gelukkig maken, blij maken (526/2) [= <i>(tu)ṇadi samṛddhau</i> (Dp 2/2)]
तस्यः	<i>tasya</i> van/voor Hem; van <i>tad</i> dat (434/1)
त्रयः	<i>trayaḥ, traya</i> drie, drievoudig (457/1) [-]
आवसथाः	<i>āvasathāḥ</i> verblijfplaatsen; <i>āvasatha</i> verblijfplaats (155/1); <i>ā-</i> √ <i>vas</i> verblijven (155/1); <i>ā</i> maakt het werkwoord volledig (126/1); √ <i>vas</i> verblijven (932/2) [<i>nivāse</i> (Dp 22/2)]
त्रयः	<i>trayah, tri</i> drie, drievoudig (457/3) [-]

अत्रेय उपनिषद्

स्वप्नाः	<i>svapnāḥ</i> dromen; <i>svapna</i> slaap, droom (1280/3); \sqrt{svap} slapen, in slaap vallen (1280/2) [= $\tilde{n}iṣvap$ <i>śāye</i> (Dp 25/1)]
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
आवसथः	<i>āvasathah, āvasatha</i> verblijfplaats (155/1); \tilde{a} - \sqrt{vas} verblijven (155/1); \tilde{a} maakt het werkwoord volledig (126/1); \sqrt{vas} verblijven (932/2) [<i>nivāse</i> (Dp 22/2)]
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
आवसथः	<i>āvasathah, āvasatha</i> verblijfplaats (155/1); \tilde{a} - \sqrt{vas} verblijven (155/1); \tilde{a} maakt het werkwoord volledig (126/1); \sqrt{vas} verblijven (932/2) [<i>nivāse</i> (Dp 22/2)]
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
आवसथः	<i>āvasathah, āvasatha</i> verblijfplaats (155/1); \tilde{a} - \sqrt{vas} verblijven (155/1); \tilde{a} maakt het werkwoord volledig (126/1); \sqrt{vas} verblijven (932/2) [<i>nivāse</i> (Dp 22/2)]
इति	<i>iti</i> aldus, “-----“ (165/1)

Na de schedelnaad te hebben opengespleten, ging Hij door deze deur binnen. Deze welbekende opening in de schedel, deze ingang, wordt *vidṛti* genoemd, de plaats van geluk. Er zijn voor Hem drie verblijfplaatsen, drie dromen: dit is een verblijfplaats, dit is een verblijfplaats, dit is een verblijfplaats.

Sah, Hij, de Schepper, God *etam eva sīmānam vidārya*, na dit uiteinde te hebben gespleten, na er een gat in te hebben gemaakt, het verste punt waar het haar uit elkaar gaat; *etayā dvārā*, door deze poort, deze ingang; *prāpadyata*, ging binnen; in deze wereld, d.w.z. dit geheel van lichaam en zintuigen. Dit is de ingang die goed bekend is geworden door het feit van het waarnemen binnen in (in de mond) van de smaak etc. van olie en andere dingen wanneer deze een lange tijd op de kruin van het hoofd zijn aangebracht. *Sā eṣā dvāḥ*, deze deur; *vidṛtiḥ nāma*, staat welbekend als *vidṛti* (de gespletene), omdat hij gespleten is. Wat de andere ingangen betreft – bijvoorbeeld het oor

अत्रेय उपनिषद्

etc. – zij zijn noch perfect noch bronnen van vreugde, omdat het gewone ingangen zijn bedoeld voor hen die de plaatsen van dienaren etc. innemen, Maar deze doorgang is alleen voor de opperste Heer; *tat*, omdat; *etat nāndanam*, deze brengt vreugde voort. *Nāndana* is hetzelfde als *nandana*, de verlenging is een Vedische vrijheid. Hij wordt zo genoemd omdat men zich verheugt (*nandati*) als men de opperste Brahman bereikt door deze deur. *Tasya*, van Hem, die na aldus te hebben geschapen, (het lichaam) binnengaat als een individuele ziel, als een koning die een stad binnengaat; zijn er *trayaḥ āvasathāḥ*, drie verblijfplaatsen – namelijk het rechteroog – de oogbol, de zetel van het zintuig (voor zien) - gedurende de wakende staat; de geest binnenin, gedurende de droomstaat; en de ruimte binnen in het hart gedurende de staat van diepe slaap. Of de drie verblijfplaatsen kunnen worden genoemd als volgt, het lichaam van de vader, de schoot van de moeder en iemands eigen lichaam. (Hij heeft) *trayaḥ svapnāḥ*, drie dromen die bekend als waken, droom en diepe slaap.

Bezwaar: De wakende staat is geen droom, het is een staat van bewustzijn.

Antwoord: Dit is niet zo, het is werkelijk een droom.

Bezwaar: Waarom?

Antwoord: Omdat men zich niet bewust is van zijn eigen opperste Zelf en er onwerkelijke dingen worden waargenomen als in een droom.

Ayam, deze ene – het rechteroog; is de eerste *āvasathāḥ*, verblijfplaats; de tweede is de geest binnenin; en de ruimte in het hart is de derde. “*Ayam āvasathāḥ*, dit is een verblijfplaats” is alleen maar een herhaling van wat eerder werd vermeld. Afwisselend verblijvend in deze verblijfplaatsen en hiermee geïdentificeerd, slaapt de individuele ziel diep en lang doordat hij van nature onwetend is, en wordt niet wakker hoewel hij de klappen van het verdriet ervaart die het gevolg zijn van honderdduizenden calamiteiten en die aankomen als dreunen van een zware knots.

I.iii.13

स जातो भूतान्यभिव्यैख्यत् किमिहान्यं वावदिषदिति ।
 स एतमेव पुरुषं ब्रह्म ततममपश्यत् ।
 इदमदर्शमिती ॥१३॥

सः । जातः । भूतानि । अभिव्यैख्यत् । किम् । इह । अन्यम् ।
 वा । अवदिषत । इति । सः । एतम् । एव । पुरुषम् । ब्रह्म ।
 ततमम् । अपश्यत् । इदम् । अदर्शम् । इती ॥१३॥

sa jāto bhūtānyabhivyaikhyat kimihānyam vāvadiṣaditi;
sa etameva puruṣaṁ brahma tatamamapaśyat ;
idamadarsāmitī. (13)

सः *saḥ* hij ; van *tad* dat, hij (434/1)
 जातः *jātaḥ* geboren; *jāta* geboren (417/2); √*jan* tot
 भूतानि *bhūtāni* wezens, schepselen; *bhūta* schepsel, wezen
 (761/3); √*bhū* worden, zijn (760/1) [*sattāyām* (Dp
 1/1)]
 अभिव्यैख्यत् *abhivyaikhyat* hij manifesteerde ; *abhi-vi-* √*ikh*¹
 gericht bewegen in verschillende richtingen; *abhi*
 naar, drukt beweging uit (61/1); *vi* apart, weg van,

¹ afleiding onzeker. Śankara geeft als verklaring *vyākarot* = manifesteerde.

अत्रेय उपनिषद्

	geeft uitbreiding aan (949/3); \sqrt{ikh} gaan, bewegen [<i>gatau</i> (Dp 4/1)]
किम्	<i>kim</i> wat, hoe; geeft vraag aan (282/2)
इह	<i>iha</i> hier (169/3)
अन्यम्	<i>anyam</i> anders ; <i>anya</i> anders (45/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
अवदिषत्	<i>avadiṣat</i> hij sprak; \sqrt{vad} spreken, zeggen (916/1) [<i>vyaktāyām vāci</i> (Dp 22/2)]
इति	<i>iti</i> aldus, “.....” (165/1)
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> (434/1)
एतम्	<i>etam</i> deze; van <i>etad</i> deze (231/2)
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
पुरुषम्	<i>puruṣam</i> Puruṣa; <i>puruṣa</i> Puruṣa (637/1) [-]
ब्रह्म	<i>brahma</i> Brahman; <i>brahman</i> Brahman (737/3); \sqrt{bhr} groeien, toenemen (735/3) [<i>vrddhau</i> (Dp 15/2)]
ततमम्	<i>tatamam</i> die éne; <i>tatama</i> die éne (431/2)]
अपश्यत्	<i>apaśyat</i> Hij zag; $\sqrt{dṛś}$ zien, waarnemen (491/1) [<i>prekṣaṇe</i> (Dp 22/1)]
इदम्	<i>idam</i> dit (165/2)
अदर्शम्	<i>adarśam</i> zag; $\sqrt{dṛś}$ zien, waarnemen (491/1) [<i>prekṣaṇe</i> (Dp 22/1)]
इती	<i>itī</i> = <i>iti</i> aldus (165/1)

Hij, geboren zijnde, manifesteerde schepselen¹, of over wat anders sprak Hij hier aldus?¹ Hij zag waarlijk deze Puruṣa (als) Brahman, die Éne. “Dit zag ik”.

¹ Hij kende hen en sprak duidelijk over hen als geïdentificeerd met Hemzelf aldus: “Ik ben een mens”, “Ik ben blind”, “Ik ben gelukkig”, etcetera.

अत्रेय उपनिषद्

Saḥ jātaḥ, nadat Hij geboren was, na het lichaam binnengegaan te zijn als de individuele ziel; *abhīvyākhyat*, manifesteerde; *bhūtāni*, de wezens. Als door geluk, een leraar met grote compassie naast zijn oor de drum slaat van de grote uitspraken van de Upaniṣads, waarvan de noten zo zijn berekend dat ze kennis van het Zelf opwekken, dan realiseerde *apaśyat* het individu; *etam eva* deze werkelijk; *puruṣam*, Puruṣa (als Brahman) – de Puruṣa waarover wordt gesproken als de Heer van de schepping etc., die Puruṣa wordt genoemd vanwege zijn woonplaats (*śayana*, d.i. bestaan) in de stad (*puri*) (van het hart). (Hij realiseerde Hem) als *brahma*, Brahman, de Grote; die *tatamam* is (door het ontbrekende “*ta*” toe te voegen en de vorm aan te nemen van *tatatamam*, betekent het woord) de meest doordringende, de volste, als ruimte. Hoe (realiseerde hij dat)? “Ik *adarśam*, heb gezien; *idam*, deze – deze Brahman, die de ware natuur van Mijzelf is”. De verlenging (van de “*i*” in *iī*) komt door de regel dat in het geval een woord dat overweging suggereert de klinker wordt verlengd.²

I.iii.14

तस्मादिदन्द्रो नामेदन्द्रो ह वै नाम | तमिदन्द्रं सन्तमिन्द्र
इत्याचक्षते परोक्षेण | परोक्षप्रिया इव हि देवाः | परोक्षप्रिया
इव हि देवाः ॥१४॥

¹ Dat wil zeggen, Hij nam niets anders waar, noch sprak over iemand anders dan Hemzelf. Omdat Hij geen verschil waarnam, identificeerde Hij Zichzelf met de individuele ziel.

² De verlenging suggereert dat hij eerst overwoog of Brahman volledig gerealiseerd was of niet en toen de overtuiging kreeg, “Het is volledig gerealiseerd”. Deze overtuiging leidde tot volledige bevrediging uitgedrukt door de uitroep, “O!”

अतरेय उपनिषद्

तस्मात् | इदन्द्रः | नाम | इदन्द्रः | ह वै | नाम | तम् | इन्द्रम् |
 मन्तम् | इन्द्रः | डीत | आचक्षते | परोक्षेण | परोक्षप्रियाः | इव | हि
 | देवाः | परोक्षप्रियाः | इव | हि | देवाः | ॥१४॥

*tasmādidandro nāmedandro ha vai nāma ; tamindram santamindra
 ityācakṣate parokṣeṇa; parokṣapriyā iva hi devāḥ;
 parokṣapriyā iva hi devāḥ (14)*

तस्मात्	<i>tasmāt</i> daarom (441/2); van <i>tad</i> dat (434/1)
इदन्द्रः	<i>idandraḥ, idandra</i> Idandra (gezien als dit) (-)
नाम	<i>nāma</i> naam, genaamd (536/1) [-]
इदन्द्रः	<i>idandraḥ, idandra</i> Idandra (gezien als dit) (-)
ह वै	<i>ha vai</i> inderdaad, waarlijk (1286/1; <i>ha</i> waarlijk, benadrukt het voorafgaande woord (1286/1); <i>vai</i> volgt dikwijls <i>ha</i> (1019/3)
नाम	<i>nāma</i> naam, genaamd (536/1) [-]
तम्	<i>tam</i> Hem; van <i>tad</i> dat, hij (434/1)
इन्द्रम्	<i>indram, indra</i> Indra (166/1) [-]
मन्तम्	<i>santam, sat</i> zijnde; \sqrt{as} zijn (117/1) [<i>bhvi</i> (Dp 25/1)]
इन्द्रः	<i>indraḥ, indra</i> Indra (166/1) [-]
डीत	<i>iti</i> : “.....”, aldus (165/1)
आचक्षते	<i>ācakṣate</i> zij noemen; \bar{a} - $\sqrt{cakṣ}$ noemen (131/2); \bar{a} bij, naar, maakt de handeling compleet (126/1); $\sqrt{cakṣ}$ (381/3)= $\sqrt{kāś}$ zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [<i>dīptau</i> (Dp 14/1)]
परोक्षेण	<i>parokṣeṇa</i> uit het zicht, geheim, indirect (589/1); <i>paras</i> voorbij, weg (589/1); <i>akṣa</i> oog (3/3) [-]
परोक्षप्रियाः	<i>parokṣapriyāḥ</i> zij die houden van mysterie, van indirecte namen; <i>parokṣa</i> onzichtbaar, onbegrijpelijk (589/1); <i>paras</i> voorbij, weg (589/1); <i>akṣa</i> oog

अत्रेय उपनिषद्

	(3/3) [-]; <i>priya</i> geliefd (710/1); √ <i>prī</i> liefhebben, houden van (709/3) [<i>tarpaṇe kāntau ca</i> (Dp 39/1)]
इव	<i>iva</i> op dezelfde manier, als het ware (168/3)
हि	<i>hi</i> want (1297/3)
देवाः	<i>devāḥ</i> goden; <i>deva</i> god, godheid (492/2); √ <i>div</i> spelen, vermeerderen (478/2) [<i>krīdā-vijigīṣā-vyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
परोक्षप्रियाः	<i>parokṣapriyāḥ</i> zij die, houden van mysterie, van indirecte namen; <i>parokṣa</i> onzichtbaar, onbegrijpelijk (589/1); <i>paras</i> voorbij, weg (589/1); <i>akṣa</i> oog (3/3) [-]; <i>priya</i> geliefd (710/1); √ <i>prī</i> liefhebben, houden van (709/3) [<i>tarpaṇe kāntau ca</i> (Dp 39/1)]
इव	<i>iva</i> op dezelfde manier, als het ware (168/3)
हि	<i>hi</i> want (1297/3)
देवाः	<i>devāḥ</i> goden; <i>deva</i> god, godheid (492/2); √ <i>div</i> spelen, vermeerderen (478/2) [<i>krīdā-vijigīṣā-vyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu</i> (Dp 28/1)]

Daarom is [Zijn] naam Idandra. Hij is waarlijk Idandra genaamd. Zij noemen Hem, die Indra is “Indra” met zijn geheime naam, want de goden houden van mysterie. De goden houden van mysterie.

Omdat Hij Brahman realiseerde als “dit”, dwz. direct – de Brahman die onmiddellijk en direct is, het Zelf dat in alles is” (Br.III.4.1) - daarom, uit het feit dat “*idam*, dit” gezien wordt, wordt het opperste Zelf *idandraḥ nāma*, Idandra genoemd. God is *idandraḥ ha vai nāma*, waarlijk bekend als Idandra, in de wereld. *Tam idandram santam*, Hij die Idandra is; zij, de kenners van Brahman; *ācakṣate*, noemen; *parokṣeṇa*, indirect door middel van een woord dat iets in de verte aaneeft; *indraḥ iti*, als Indra. (Zij noemen Hem zo) ten behoeve van gebruikelijke handelingen, omdat ze bang zijn om Hem direct bij Zijn

अतरेय उपनिषद्

naam te noemen omdat Hij de meest aanbiddelijke is. Hieruit volgt dat, *hi*, voor zover als; *devāḥ*, de goden; zijn *parokṣapriyāḥ* *iva*, waarlijk dol op het gebruik van indirecte namen; het hoeft niet te worden vermeld dat de grote Heer, de God der goden, dit nog veel meer is. Het herhalen (met *parokṣapriyāḥ* etc.) is om het eind van Deel I aan te geven.

इत्यैतरेयोपनिषदि प्रथमाध्याये तृतीयः खण्डः ॥

Aldus de Aitareya Upaniṣad, het eerste deel, derde hoofdstuk.

Deel II

HOOFDSTUK I

Inleiding. De betekenis van dit Vierde¹ (t.w. het Eerste) Deel dat zojuist beëindigd werd is: De Werkelijkheid, die de schepper, bewaarder en vernietiger van het universum is, en transcendent, alwetend, almachtig is en alles kent, schiep in de juiste volgorde dit hele universum, beginnend met ruimte, zonder hulp van enige andere substantie dan Zichzelf. Daarna ging Hijzelf door Zichzelf binnen in alle levende schepsels met het oog op zelfrealisatie. En nadat Hij daar was binnengegaan realiseerde Hij direct Zijn eigen Zelf in Zijn werkelijkheid als “Ik ben Brahman”. Daarom is Hij het enige Zelf in alle lichamen en bestaat daarnaast niets. Zo zou iedereen ook dit moeten realiseren: “Hij is mijn Zelf” (Kau.III.1.8), “Ik ben Brahman” (Br.I.4.10)². Bovendien is hier gezegd, “In het begin was er alleen het absolute Zelf” (I.1.1), en “Brahman, die de meest doordringende is” (I.3.13), en zo ook in andere Upaniṣads.

Bezwaar: De Eén die alles doordringt en het Zelf van alles is, bezet zelfs het kleinste puntje van een haar. Hoe kan Hij dan binnengaan door het hoofd te splitsen zoals een mier in een gat kruipt?

Antwoord: Dit is een onbelangrijke vraag terwijl er zoveel andere vragen gesteld kunnen worden. Dat Hij denkt zonder organen te hebben; dat Hij zonder enige hulp het universum schiep; dat Hij een menselijk formaat uit het water verzamelde (een klomp) en vorm gaf; dat uit Zijn nadenken de mond doorbrak, waaruit Vuur etc. voortkwamen, de heersende goden van de organen; dat de goden werden verbonden met honger en dorst; dat zij smeekten om verblijfplaatsen; dat koeien e.d. aan hen werden getoond; dat zij hun respectievelijke verblijfplaatsen binnengingen; dat het geschapen

¹ Vierde, gerekend van het Eerste Deel van de Āraṇyaka waarin deze Upaniṣad is opgenomen.

² In het Commentaar schijnen de twee teksten gecombineerd te worden.

अत्रेय उपनिषद्

voedsel wegrende; dat er een poging werd gedaan om dit te laten opnemen via het orgaan van spraak etc. – al deze vragen zijn even belangrijk als het splijten van de kruin en daar binnengaan.

Bezwaar: Verwerp ze dan allemaal als onsamenhangend.

Antwoord: Nee, er is geen vergissing omdat dit alleen maar een lofprijzing is¹, het enige dat men werkelijk wil overbrengen is de kennis van het Zelf. Of een betere uitleg is dat de Godheid, die alwetend en almachtig en een grote tovenaer is, dit alles heeft geschapen als een magiër; de vergelijking is echter hier uitgewerkt om gemakkelijk te kunnen instrueren en begrijpen net zoals in het gewone leven. Want het louter bekend zijn met anekdotes over schepping e.d. leidt niet tot nuttig resultaat, terwijl in alle Upaniṣads bekend is, dat uit de kennis van de eenheid van het Zelf onsterfelijkheid volgt als resultaat; hetzelfde feit is duidelijk in de Smṛtis zoals de Gītā in zinnen als “(Hij ziet, die ziet) de Opperste Heer, die in alle wezens bestaat, (onsterfelijk in de stervenden)” (XIII.27).

Bezwaar: Er zijn drie zielen: De eerste staat bekend in de wereld en in alle geschriften als de transmigrerende ziel die geniet en handelt. De tweede ziel is God, de schepper van het universum, de wetende. En Hij wordt op logische gronden afgeleid, die in de geschriften worden getoond, te weten de schepping van lichamen en werelden die vele plaatsen hebben die geschikt zijn voor het genieten van de vruchten van handelingen van ontelbare wezens, net zoals van een architect etc. de noodzakelijke kunde en kennis kan worden afgeleid uit de bouw van een stad of een paleis, etc. De derde is het allesdoordringende Bewustzijn (Puruṣa) dat alleen door de Upaniṣads wordt getoond en bekend is uit teksten als: “Van waar spraak terugkeert” (Tai.II.4.1), “Niet dit, niet dit” (Br.III.9.26). Gegeven dat, hoe kan men weten dat het Zelf één is zonder tweede en transcendent?

Vedāntin: Als we daar van uit gaan, hoe kan men de individuele ziel dan kennen?

¹ Arthavāda: bedoeld om iets anders te benadrukken dan hetgeen letterlijk wordt overgebracht

अतरेय उपनिषद्

Opponent: Kent men hem niet als degene die hoort, denkt, ziet, leert, (ongarticuleerde) geluiden maakt, waarneemt en kent?

Vedāntin: Het is niet tegenstrijdig om van hem te zeggen die gekend wordt door de handeling van het horen etc. dat “Hij denkt zonder dat er aan hem wordt gedacht, hij kent zonder gekend te worden” (Br. III.8.11, Ke I.1.6), en “Je kunt de denker van gedachten niet denken; je kunt de kenner van kennis niet kennen” (Br. III.4.2) etc.?

Opponent: Dat is waar, het zou een tegenspraak inhouden als de individuele ziel direct gekend zou worden evenals geluk e.d. Echter, feitelijk wordt directe waarneming ontkend door, “Je kunt de denker van gedachten niet denken”, etc. Maar hij wordt gekend via afgeleide dingen als horen e.d. Hoe kan er dan een tegenstelling zijn?

Vedāntin: Hoe kan hij gekend worden zelfs door afgeleide zaken als horen e.d.? Want als het Zelf bezig is met het horen van een hoorbare klank, kan Het niet denken en weten over Zichzelf of iets anders, omdat Het in beslag genomen is door alleen de handeling van het horen. En dat geldt ook ten aanzien van andere handelingen als denken. De handelingen van horen e.d. hebben alleen te maken met hun eigen objecten (en niet met hun subjecten); ook kan de handeling van het denken door de denker plaatsvinden over iets wat buiten het denkbare is.¹

Opponent: Kan de geest niet aan alles denken?

Vedāntin: Zeker, men kan echter niet aan iets denken zonder de denker.²

¹ Het Zelf is niet een object dat denkbaar is.

² Omdat de geest voor het Zelf alleen maar een instrument is moet er een doener worden geponoerd om de handeling van het denken mogelijk te maken.

Opponent: Aangenomen dat dit zo is, wat volgt daar dan uit?

Antwoord: Dit zal het resultaat zijn dat hieruit voortkomt. Hij die de denker van alles is, is eenvoudigweg de denker, en niet een object van gedachten. En er is geen tweede denker die aan die denker kan denken. Zou hij denkbaar zijn door het Zelf dan zullen er twee Zelfen zijn – het ene het Zelf waarvoor het (denkende) Zelf wordt gedacht en het andere Zelf dat wordt gedacht. Of hetzelfde Zelf wordt, als een bamboe, in twee helften gesplitst om de denker en het denkbare te worden. Beide mogelijkheden zijn niet logisch. Het is vergelijkbaar met de situatie van twee lampen die, vanwege hun overeenkomst, niet (wederzijds) de verlichter en datgene wat verlicht wordt kunnen zijn. Bovendien kan de denker, terwijl hij bezig is het denkbare object te denken, geen tijd van het denkproces afnemen om aan zichzelf te denken.¹ Zelfs als men veronderstelt dat de denker aan het Zelf denkt op grond van afleiding, ontstaan er twee Zelfen – de ene die op logische gronden wordt afgeleid en de andere die conclusies trekt. Of hetzelfde Zelf zal worden opgesplitst. En dan is er weer de al eerder genoemde fout.

Bezwaar: Als het Zelf niet gekend kan worden door waarneming of door afleiding, waarom zegt men dan, “Men dient aldus te realiseren: ”Hij is mijn Zelf”“(Kau. III.9)? Of waarom wordt het Zelf de denker of de hoorder genoemd?

Antwoord: Is het niet zo dat het Zelf kwaliteiten bezit als het vermogen om te horen² en is het niet bekend (in de Upaniṣads) dat Het vrij is van kwaliteiten als het vermogen om te horen? Wat is hier onlogisch aan?

Opponent: Voor u mag het dan logisch zijn maar voor mij is het dat niet.

¹ De geest verbindt zich niet met het Zelf maar met dingen die er buiten staan.

² Het Zelf is de eeuwige hoorder, ziener etc.

Vedāntin: Hoe zo?

Opponent: Als het Zelf hoort, denkt Het niet; en als Het denkt hoort Het niet. Zo gezien wordt Het een hoorder en een denker vanuit het ene gezichtspunt, terwijl Het van de andere kant bezien geen hoorder en geen ziener is. En ook zo in andere situaties. Als dit zo is, hoe kan men dan de indruk vermijden dat dit niet met elkaar te verenigen is tegenover de twijfel die opkomt of het Zelf het vermogen bezit om te horen etc. of de tegenovergestelde kwaliteit heeft om niet te kunnen horen etc.? Op het moment dat Devadatta beweegt staat hij niet stil, en beweegt zeker; en als hij bewegingloos is, beweegt hij niet, maar staat stil. In zo'n periode kan hij of stilstaan of bewegen als enig alternatief; maar hij kan niet tegelijkertijd voortdurend bewegen en stilstaan. Zo is het ook hier. De navolgers van Kaṇāda en anderen denken er op dit punt ook zo over en volgens hen wordt het Zelf een hoorder, een denker enzovoorts genoemd omdat Het van tijd tot tijd in het bezit is van gehoor etc. Want zij zeggen dat kennis een voortbrengsel is van contact (tussen de geest en de zintuigen) en dat dit contact niet gelijktijdig is. En (als bewijs) voeren zij voorbeelden aan als: "Mijn geest was met iets anders bezig en daarom zag ik dit niet". En (zij stellen dat) het is juist om het niet-gelijktijdig zijn van kennis een logische reden is om het bestaan van de geest af te leiden¹. Stel dat dit zo is, wat verlies je als het zo is?

Vedāntin: Laat het zo zijn als het logisch zou zijn en als het zo aanstaat. Maar het kan niet de bedoeling van de Upaniṣads zijn.

Opponent: Wordt niet betekenis aangenomen door de Upaniṣads dat het Zelf de "hoorder, denker etc." is?

¹ Als de geest niet zou bestaan, zouden alle zintuigen als deze gelijktijdig met hun objecten in contact zouden staan, alle objecten waarnemen. Dit is echter niet het geval. Dus de Vaiśeṣikas geloven in een atomaire geest die achtereenvolgens met de zintuigen wordt verbonden.

अत्रेय उपनिषद्

Vedāntin: Nee, omdat er een uitspraak is dat Het niet de hoorder, denker etc. is¹.

Opponent: Werd deze stelling niet door u ontkend door te zeggen dat Het af en toe zo is?

Vedāntin: Nee, want door mij wordt het Zelf aanvaard als de eeuwige hoorder etc. volgens de Vedische tekst, “Want de functie van het horen van de luisteraar kan nooit verloren gaan” etc. (Br. IV.3.27).

Bezwaar: Als op basis van deze visie eeuwig horen etc. wordt aangenomen, ontstaan (alle soorten) kennis tegelijkertijd, hetgeen in tegenspraak is met de ervaring; bovendien zal dit leiden tot de veronderstelling dat onwetendheid afwezig is in het Zelf. En dat is niet aanvaardbaar.

Antwoord: Geen van deze tekortkomingen doet zich voor, omdat volgens de Upaniṣads, het Zelf de hoorder etc. kan worden door Zijn (inherente) kracht van horen etc.² (Br. III.4.2). Het zien etc. met de tijdelijke en grove ogen etc. die onderworpen zijn aan het verenigen met en scheiden van (hun objecten), zijn waarlijk tijdelijk, net zoals het branden van een vuur, omdat dit ontstaat door het contact met hooi e.d. Het eeuwige vormloze Zelf, dat vrij is van de eigenschappen van verenigen en scheiden, kan geen kortstondige kwaliteiten hebben als zien etc. die veroorzaakt worden door contact. Ter ondersteuning hiervan zegt de Vedische tekst: “Het zien door de getuige kan nooit verdwijnen” etc. (Br. IV.3.23). Hieruit volgt dat er twee soorten zien zijn – het kortstondige zien door het oog en het eeuwige zien door het Zelf. Zo zijn er ook twee soorten van horen – het kortstondige horen door het oor en het eeuwige horen door het Zelf. Zo zijn er ook twee soorten van denken en twee soorten van kennen – de uiterlijke en de

¹ Schijnt te refereren aan Br. IV.4.2.

² Omdat Het de getuige is van alle mentale veranderingen die de handelingen van horen etc. met zich mee brengen

innerlijke. Want alleen op grond van deze visie, en op de manier waarop deze is aangetoond is de Vedische tekst “De ziener van het zien en de hoorder van het horen” (Br. III.4.2) gerechtvaardigd. Ook de ervaring leert dat het zien van het oog niet eeuwig is aangezien dit verloren gaat of weer terugkomt als de Timira ziekte opkomt of wordt genezen. Hetzelfde geldt voor het horen en denken. De wereld kent het altijd aanwezig zijn van het zien van het Zelf zeer zeker, want een man van wie de ogen zijn uitgestoken zegt, “Ik heb mijn broer vandaag in een droom gezien”. Op dezelfde wijze kan iemand die als doof bekend staat zeggen, “Vandaag heb ik in een droom een mantra gehoord”, etc. Als het eeuwige zien van het Zelf alleen maar het gevolg zou zijn van het contact van het oog, zou het vernietigd worden als het oog vernietigd wordt; zou een man van wie de ogen zijn uitgestoken niet blauw of geel etc. kunnen waarnemen in een droom. Bovendien zouden Vedische teksten als: “Het zien door de getuige kan nooit verloren gaan” etc. (Br. IV.3.23), niet logisch zijn; en hetzelfde zou gelden voor Vedische teksten als, “Dat is het oog in een mens waardoor men in een droom ziet”. De logische opstelling is deze: Het eeuwige zien van het Zelf is de getuige van het kortstondige uitwendige zien; maar omdat dit uitwendige zien veranderlijke eigenschappen heeft als groei en verval, lijkt het of het zien van het Zelf dienovereenkomstig mee verandert en tijdelijk lijkt door de vergissing van de mensen. Dit geval is te vergelijken met het vestigen van het zien op een ronddraaiend vuur of iets dergelijks, waar het zien lijkt rond te draaien (zoals het vuur doet). Ter bevestiging hiervan zegt de Vedische tekst, “Het denkt als het ware en trilt als het ware” (Br. IV.3.7). Omdat het zien van het Zelf eeuwig is, kan het noch gelijktijdig zijn of het tegenovergestelde hiervan. Voor gewone mensen echter – omdat ze helemaal vervuld zijn van de beperkingen van het uitwendige zien – en voor de logici die buiten de traditie van de geschriften blijven, is het zeer wel mogelijk om het verkeerde idee te hebben dat het zien van het Zelf niet blijvend is.

Het inbeelden van verschil tussen God, de individuele ziel en het opperste Zelf kan ook worden teruggebracht tot dezelfde misvatting; en het is net zo fout om zich ideeën voor te stellen als “het is”, “het is niet”, met betrekking tot het eeuwige en ongeconditioneerde zien van die Entiteit waarin alle varianten van spraak en geest (t.w. naam en

vorm) verenigd worden. Hij die met betrekking tot die Realiteit die alle spraak en geest te boven gaat, enig idee koestert dat Het bestaat, of niet bestaat; dat Het één is, of vele; dat Het eigenschappen heeft, of niet; dat Het weet of niet weet; dat Het handelt of niet; dat Het resultaat heeft, of niet; dat Het een zaad heeft, of zonder zaad is; dat Het geluk is of ellende; dat Het binnen of buiten is; dat Het leeg is of niet; of dat het verschillend is van mij, of dat Ik Het ben; (die mens) zou net zo goed kunnen wensen om de hemel op te rollen als een lap leer om daar met zijn voeten over omhoog te lopen, of om de voetsporen van vissen in water of van vogels in de lucht na te gaan; want de Vedische teksten verklaren: “Niet dit, niet dit” (Br. III.9.26), “Van waar woorden terugkeren” (Tai. II.4.1) enzovoorts. En dan is er de *mantra* tekst, “Wie weet werkelijk?” etc. (R.I.30.6)

Bezwaar: Hoe realiseert hij dan, “Hij is mijn Zelf”? Zeg mij hoe kan ik Hem realiseren als “Hij is mijn Zelf”.

Antwoord: Naar aanleiding hiervan het volgende verhaal: Tegen een dwaas die iets verkeerd had gedaan werd gezegd: “Foei! Jij bent geen mens!” Omdat hij dom was ging hij naar iemand toe om bevestigd te krijgen dat hij een mens was en vroeg hem, “Zeg mij wie ik ben”. Deze persoon zag zijn domheid en zei: “Ik zal het je stap voor stap uitleggen”. Nadat hij bewezen had dat de man geen bewegingloos ding was, en dergelijke, besloot hij (de leraar) met, “Je bent niets anders dan een mens”. De domkop zei toen tegen hem, “U die bent begonnen om mij te verlichten, zwijgt nu. Waarom onderwijst u mij niet? Die zin van U is precies dezelfde. Hoe kan iemand, die niet weet dat hij een mens is, wanneer hem wordt gezegd, “U bent niets anders dan een mens”, begrijpen dat hij een mens is, zelfs als hem wordt verteld “dat hij een mens is”. Daarom moet het proces van verlichting over het Zelf gevolgd worden, zoals het in de geschriften is uiteengezet en niet anders; want hooi e.d. dat door vuur verteerd kan worden wordt niet door iets anders verbrand. Vanwege deze reden was het dat het geschrift dat begon de kennis over de aard van het Zelf mee te delen, stopte, na gesteld te hebben, “Niet dit, niet dit” (Br. III.9.26), net zoals in dit verhaal gebeurde nadat alles wat anders was dan de mens was ontkend. De volgende teksten zeggen hetzelfde, “Zonder binnenste of buitenste” (Br. II.519, III.8.8), “Dit Zelf, dat

अतरेय उपनिषद्

alles waarneemt, is Brahman. Dit is de leer” (Br. II.5.19), “Gij zijt Dat” (Ch. VI.8-16); “Maar wanneer voor de kenner van Brahman alles het Zelf geworden is, wat ziet men dan en door wat?” (Br. II.4.14, IV.5.15); en nog andere teksten.

Zolang men niet op deze wijze dit Zelf realiseert dat beschreven is, zo lang accepteert men de beperkende eigenschap¹ in de vorm van uiterlijke en niet blijvende visie, als zijn Zelf; omdat men door onwetendheid de kenmerken van de beperkende eigenschappen als zichzelf ziet, transmigreert men onder invloed van onwetendheid, begeerte, en handeling door voortdurend door de regionen van de goden, dieren en mensen te rouleren, die reiken van Brahmā tot een graspol. Terwijl men zo transmigreert laat men het eerder verworven lichaam weer los, en bij het opgeven accepteert men een ander. Om te laten zien welke staten men ervaart als men op deze manier onophoudelijk in de stroom van geboorte en dood voortgaat, als in een rivier, zegt de Upaniṣad ten einde de onthechting op te roepen:

II.i.1

ॐ पुरुषे ह वा अयमादितो गर्भो भवति यदेतद्रेतः ।
तदेतत्सर्वेभ्योऽङ्गेभ्यस्तेजः संभूतमात्मन्येवऽऽत्मानं विभर्ति तद्यदा
स्वयां सिञ्चत्यथैनज्जनयति तदस्य प्रथमं जन्म ॥१॥

ॐ | पुरुषे | ह वै | अयम् | आदितः | गर्भः | भवति | यद् |
एतद् | रेतः | तत् | एतत् | सर्वेभ्यः | अङ्गेभ्यः | तेजः | संभूतम् |
आत्मनि | एव | आत्मानम् | विभर्ति | तद् | यदा | स्वयाम् |

¹ De geest, waarvan het beeld identiek is aan zichzelf en die buiten het Zelf staat.

अतरेय उपनिषद्

सिञ्जति | अथ | सन्त् | जनयति | तद् | अम्य | प्रथमम् | जन्म
॥१॥

*Ôm puruṣe ha vā ayamādito garbho bhavati yadetadretah;
tadetatsarvebhyo'ṅgebhyastejah saṁbhūtamātmanyevā"tmānaṁ
bibharti tadyadā striyāṁ siñcatyathainajjanayati tadasya prathamam
janma (1)*

ॐ	<i>Ôm, Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]</i>
पुरुषे	<i>puruṣe in de mens; puruṣa mens, persoon (637/1); √pṛ vullen, voeden (648/1) [pālana pūraṇayoḥ (Dp 39/2)]</i>
ह वै	<i>ha vai zeker (1286/1)</i>
अयम्	<i>ayam deze; idam dit, deze (165/2)</i>
आदितः	<i>āditaḥ, ādita eerst (137/1)</i>
गर्भः	<i>garbhaḥ; garbha embryo (349/2); √grah grijpen, verkrijgen, ontvangen (371/2) [upādāne (Dp 40/2)]</i>
भवति	<i>bhavati wordt; √bhū worden, zijn, bestaan (760/1) [sattāyām (Dp 1/1)]</i>
यद्	<i>yad wat (844/2)</i>
एतद्	<i>etad dat, deze (231/2)</i>
रेतः	<i>retaḥ; retas zaad (887/3); √ṛ gaan, bewegen (232/2) [gati-prāpaṇayoḥ (Dp 20/2)]</i>
तद्	<i>tad dat (434/1)</i>
एतद्	<i>etad dat, deze (231/2)</i>
सर्वेभ्यः	<i>sarvebhyaḥ vanuit alle; sarva alle (1184/3)</i>
अङ्गेभ्यः	<i>aṅgebhyaḥ vanuit de ledematen; aṅga ledemaat (7/3) [-]</i>
तेजः	<i>tejah; tejas levenskracht, essentie (454/2); √tij scherp worden (446/1) [niśāne (Dp 21/2)]</i>

अत्रेय उपनिषद्

संभूतम्	<i>sambhūtam, sambhūta</i> verzameld (1179/2); <i>sam-</i> <i>√bhū</i> samen zijn of komen (1178/3); <i>sam</i> met, samen met (1152/1); <i>√bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
आत्मनि	<i>ātmani</i> in het zelf; <i>ātman</i> het individuele zelf (135/1) [-]
एव	<i>eva</i> waarlijk (232/2)
आत्मनम्	<i>ātmanam</i> zelf; <i>ātman</i> het individuele zelf (135/1) [-]
बिभर्ति	<i>bibharti</i> hij draagt; <i>√bhr̥</i> dragen (764/3) [<i>bharaṇe</i> (Dp 20/1)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
यदा	<i>yadā</i> wanneer (844/1)
स्त्रियाम्	<i>striyām</i> in de vrouw; <i>strī</i> vrouw, echtgenote (1260/3) [-]
सञ्जति	<i>siñcati</i> hij stort uit; <i>√sic</i> uitstorten (1214/1) [= <i>ṣic</i> <i>kṣaraṇe</i> (Dp 36/2)]
अथ	<i>atha</i> dan (17/3)
एनद्	<i>enad</i> dit; <i>ena</i> dit (232/1)
जनयत	<i>janayati</i> hij verwekt; <i>√jan</i> verwekken, produceren (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
अस्य	<i>asya</i> van deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
प्रथमम्	<i>prathamam</i> eerste; <i>prathama</i> eerste (678/3)
जन्म	<i>janma, janman</i> geboorte (411/3); <i>√jan</i> voortplanten, produceren (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]

Ôm, in de mens wordt deze zeker eerst embryo. Dat wat het zaad (is) wordt verzameld uit alle ledematen als de levenskracht.

Hij draagt dat Zelf in zichzelf.

Wanneer hij dit in de vrouw uitstort, dan verwekt hij dit. Dat (is) zijn eerste geboorte.

Deze mens verricht *karma* als offeren etc. als gevolg van zijn identificatie met onwetendheid, begeerte en handeling; dan bereikt hij de streek van de Maan na van deze wereld te zijn heengegaan door achtereenvolgens rook en de rest; en dan als de vruchten van zijn handelingen zijn uitgeput, bereikt hij deze wereld en wordt voedsel nadat hij successievelijk door regen e.d. is gegaan; dan wordt hij als een offergave in het vuur gestort dat de mens is. *Puruṣe ha vai*, waarlijk in deze mens; *ayam*, deze transmigrerende ziel; *āditāḥ garbhaḥ bhavati*, wordt eerst ontvangen, in de vorm van zaad na door het sap van voedsel etc. te zijn gegaan. Dit wordt gesteld door te zeggen dat hij in die vorm geboren wordt, in de tekst: “*Yat etat retaḥ*”. *Yat etat retaḥ*, datgene wat dit zaad is; *sambhūtam*, wordt bereikt, (geëxtraheerd); als *tejas*, kracht, essentie, van het lichaam; *sarvebhyaḥ aṅgebhyaḥ*, uit alle ledematen, uit alle samenstellende delen zoals het sap van het lichaam, dat het product is van voedsel. Omdat het geïdentificeerd is met de man zelf, wordt dit zaad zijn zelf genoemd. Hij *bibharti*, draagt; dat *ātmānam*, zelf dat ontvangen is in de vorm van zaad; *ātmani eva*, in zijn eigen zelf; - (met andere woorden) hij houdt zijn eigen zelf (het zaad) in zijn eigen lichaam. *Yadā*, wanneer zijn vrouw in de juiste staat verkeert; *siñcati*, hij stort uit, tijdens de vereniging; *tat*, dat zaad; *striyām*, in de vrouw – in het vuur van de vrouw; *atha*, dan; *janayati*, scheidt de vader; *enat*, deze – het zaad dat door hem was ontvangen als geïdentificeerd met zichzelf. *Asya*, van de transmigrerende ziel; *tat*, dat, dat uitstorten vanuit zijn eigen plaats, in de vorm van zaad, wanneer dit wordt uitgegoten; is de *prathamam janma*, de eerste geboorte – de eerste gemanifesteerde staat. Dit feit was eerder vermeld door de tekst, “Dit zelf (de man), (offert) dit zelf van hem (het zaad) aan dat zelf van hem (de vrouw)”.

II.i.2

तत्स्त्रिया आत्मभूयं गच्छति यथा स्वमङ्गं तथा | तस्मादेनां न
हिनस्ति | साऽस्यैतमात्मानमत्र गतं भावयति ॥१॥

तत् | स्त्रियाः | आत्मभूयम् | गच्छति | यथा तथा | स्वम् | अङ्गम् |
तस्मात् | एनम् | न | हिनस्त | सा | अस्य | एतम् | आत्मानम्
| अत्र | गतम् | भावयति ॥१॥

*tatstriyā ātmabhūyaṃ gacchati yathā svamaṅgaṃ tathā ; tasmādenāṃ
na hinasti ;
sā'syāitamātmānamatra gataṃ bhāvayati (2)*

तत्	<i>tat, tad</i> dat (434/1)
स्त्रिया	<i>striyāḥ</i> van de vrouw ; <i>strī</i> vrouw, echtgenote (1260/3) [-]
आत्मभूयम्	<i>ātmabhūyam, ātmabhūya</i> eigenheid, kenmerk (135/3); <i>ātman</i> individuele zelf (135/1) [-]; <i>bhūya</i> wordend, zijnde (763/3); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
गच्छति	<i>gacchati</i> het gaat; √ <i>gam</i> gaan (346/3) [<i>gatau</i> (Dp 21/2)]
यथा तथा	<i>yathā tathā</i> zoals zo (841/2)
स्वम्	<i>svam, sva</i> eigen (1275/1) [-]
अङ्गम्	<i>aṅgam. aṅga</i> lid, ledemaat (7/3) [-]
तस्मात्	<i>tasmāt</i> daarom (441/2); van <i>tad</i> dat (434/1)
एनम्	<i>enam</i> deze, haar; van <i>ena</i> (232/1)
न	<i>na</i> niet, noch; geen (523/1)
हिनस्त	<i>hinasti</i> het kwetst; √ <i>hims</i> kwetsen, pijn doen (1297/3) [=√ <i>his himsāyām</i> (Dp 37/2)]
सा	<i>sā</i> zij; van <i>tad</i> dat (434/1)

अत्रेय उपनिषद्

अस्य	<i>asya</i> van deze, van hem; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
एतम्	<i>etam, etad</i> dit (231/2)
आत्मानम्	<i>ātmānam, ātman</i> individuele zelf (135/1) [-]
अत्र	<i>atra</i> hier (17/2)
गतम्	<i>gatam, gata</i> gegaan, binnengegaan; √ <i>gam</i> gaan (346/3) [<i>gatau</i> (Dp 21/2)]
भावयति	<i>bhāvayati</i> het veroorzaakt te worden, voedt; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

Dat (zaad) gaat naar het eigen zelf van de vrouw; zoals haar eigen ledemaat, zo (wordt het zaad). Daarom kwetst het haar niet. Zij voedt dat zelf van hem, dat hier is binnengegaan.

Tat, dat, het zaad; *gacchati*, wordt; *ātmabhūyam*, niet verschillend - van de vrouw waarin het is uitgestort; *yathā svam aṅgam tathā*, net zoals haar eigen lichaamsdeel – haar borst etc. – zoals het ook zo was bij de vader. *Tasmāt*, vanwege dit feit; de foetus *na hinasti*, doet geen kwaad – als een gezwel; *enām*, deze – de moeder. Omdat het een deel van haar zelf geworden is net zoals een borst e.d. doet het haar geen kwaad; dit is het idee. *Sā*, zij, deze zwangere vrouw; die begrijpt *etam ātmānam*, dit zelf, van haar echtgenoot; *atra gatam*, zoals het hier is binnengegaan – in haar schoot; *bhāvayati*, voedt, beschermt het – door voedsel e.d. te vermijden dat de foetus zou kunnen beschadigen en door het accepteren van voedsel e.d. dat het goed doet.

II.i.3

सा भावयित्री भावयितव्या भवति | तं स्त्री गर्भं बिभर्ति |
सोऽग्रे एव कुमारं जन्मनोऽग्रेऽधिभावयति | स यत्कुमारं
जन्मनोऽग्रेऽधिभावयत्यात्मानमेव तद्भावयत्येषां लोकानां सन्तत्या
| एवं सन्तता हीमे लोकास्तदस्य द्वितीयं जन्म ॥३॥

सा | भावयित्री | भावयितव्या | भवति | तम् | स्त्री | गर्भम् |
बिभर्ति | सः | अग्रे | एव | कुमारम् | जन्मनः | अग्रे | अधि |
भावयति | सः | यत् | कुमारम् | जन्मनः | अग्रे | अधि | भावयति
| आत्मानम् | एव | तत् | भावयति | गणाम् | लोकानाम् | सन्तत्यै
| एवम् | सन्तताः | हि | इमे | लोकाः | तत् | अस्य | द्वितीयम्
| जन्म ॥३॥

*sā bhāvayitrī bhāvayitavya bhavati; taṃ strī garbhaṃ bibharti ;
so'gra eva kumāraṃ janmano'gre'dhibhāvayati ; sa yatkumāraṃ
janmano' gre'dhibhāvayatyātmānameva tadbhāvayatyēṣāṃ lokānāṃ
santatyā ; evaṃ santatā hīme lokāstadasya dviṭīyaṃ janma (3)*

सा	<i>sā</i> zij; van <i>tad</i> dat (434/1)
भावयित्री	<i>bhāvayitrī</i> de veroorzaakster van het bestaan, koesterende (755/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
भावयितव्या	<i>bhāvayitavyā</i> wat beschermd moet worden (755/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
भवति	<i>bhavati</i> zij wordt;); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
तम्	<i>tam</i> die; van <i>tad</i> dat (434/1)
स्त्री	<i>strī</i> de vrouw, echtgenote (1260/3) [-]

अत्रेय उपनिषद्

गर्भम्	<i>garbham</i> , <i>garbha</i> embryo (349/2); √ <i>grabh</i> = <i>grah</i> een kind ontvangen, zwanger worden (371/2) [<i>upādāne</i> (40/2)]
बिभर्ति	<i>bibharti</i> zij draagt; √ <i>bhr</i> dragen (764/3) [<i>dhāraṇa poṣaṇayoḥ</i> (Dp 26/1)]
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
अग्रे	<i>agre</i> in het begin; <i>agra</i> begin (6/2) [-]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts, benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
कुमारम्	<i>kumāram</i> een zoon; <i>kumāra</i> zoon, kind (292/1) [-]
जन्मनः	<i>janmanah</i> de geboorte; <i>janman</i> de geboorte (411/3); √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
अग्रे	<i>agre</i> in het begin (6/2) [-]
अधि	<i>adhi</i> na (20/2)
भावयति	<i>bhāvayati</i> hij beschermt; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
यत्	<i>yat</i> , <i>yad</i> wie, welke, wat, omdat (844/2)
कुमारम्	<i>kumāram</i> een zoon; <i>kumāra</i> zoon, kind (292/1) [-]
जन्मनः	<i>janmanah</i> de geboorte; <i>janman</i> de geboorte (411/3); √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
अग्रे	<i>agre</i> in het begin (6/2) [-]
अधि	<i>adhi</i> na (20/2)
भावयति	<i>bhāvayati</i> hij beschermt; √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
आत्मानम्	<i>ātmānam</i> zichzelf; <i>ātman</i> zelf (135/1) [-]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts, benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
तत्	<i>tat</i> dat; van <i>tad</i> dat (434/1)

अत्रेय उपनिषद्

भावयति	<i>bhāvayati</i> hij beschermt; $\sqrt{bhū}$ worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
एषाम्	<i>eṣām</i> van deze; <i>idam</i> dit (165/2)
लोकानाम्	<i>lokānām</i> van de werelden; <i>loka</i> wereld (906/1); \sqrt{lok} zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
सन्तत्यै	<i>santatyai</i> voor de continuïteit; <i>saṃtati</i> voortdurende, continuering (1141/3); <i>saṃ-tam</i> voortduren (1143/1); <i>saṃ</i> samen met (1152/1); \sqrt{tan} voortduren (435/1) [<i>viśtāre</i> (Dp 38/1)]
एवम्	<i>evam</i> dus, op deze wijze (232/2)
सन्तताः	<i>santatāḥ, saṃtata</i> gecontinueerd (1141/3); <i>saṃ-tam</i> voortduren (1143/1); <i>saṃ</i> samen met (1152/1); \sqrt{tan} voortduren (435/1) [<i>viśtāre</i> (Dp 38/1)]
हि	<i>hi</i> want (1297/3)
इमे	<i>ime</i> deze; van <i>idam</i> dit (165/2)
लोकाः	<i>lokāḥ</i> de werelden; <i>loka</i> wereld (906/1); \sqrt{lok} zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
तत्	<i>tat</i> dat; van <i>tad</i> dat (434/1)
अस्य	<i>asya</i> van hem; <i>idam</i> dit (165/2)
द्वितीयम्	<i>dviṭīyam, dviṭīya</i> tweede; <i>dvi</i> twee (506/2)
जन्म	<i>janma, janman</i> geboorte (411/3); \sqrt{jan} geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]

Zij, de veroorzaakster van het bestaan, moet beschermd worden. De vrouw draagt dat embryo. Hij beschermt de zoon waarlijk in het begin, na de geboorte. Omdat hij de zoon in het begin beschermt, na de geboorte, beschermt hij zijn eigen zelf ten behoeve van de continuïteit van deze werelden. Want de continuïteit van deze werelden, dat (is) zijn tweede geboorte.

अत्रेय उपनिषद्

Sā, zij; *bhāvayitrī*, de voedster, van het zelf van haar echtgenoot, dat ontvangen is in haar schoot; *bhāvayitavyā bhavati*, wordt geschikt om te worden gevoed, om te worden beschermd, door de echtgenoot, want men kan alleen maar een relatie met een ander hebben door wederzijds belang. *Strī*, de vrouw; *bibharti*, draagt; *tam garbham*, deze foetus, door de methode van bescherming te volgen van de foetus die eerder is vermeld; *agre*, voor z'n geboorte. *Saḥ*, hij, de vader; *bhāvayati*, beschermt; *kumāram*, de zoon; *agre eva*, bij het allereerste begin, zodra hij geboren is; *janmanah adhi*, na de geboorte; door geboorterituelen etc. *Yat*, het feit dat; *saḥ*, hij de vader; *bhāvayati*, beschermt; *kumāram*, de zoon; *agre janmanah adhi*, meteen bij het begin, vlak na de geboorte; door geboorterituelen etc.; *tat*, daardoor; *bhāvayati ātmānam eva*, beschermt hij zijn eigen zelf. Want het is het zelf van de vader dat als zoon geboren wordt. En zo is het gezegd, "De echtgenoot gaat de vrouw binnen" (Hari. III.73.31). Nu wordt gezegd waarom de vader zichzelf beschermt nadat hij als de zoon is geboren: *eṣām lokānām santatyai*, voor de continuïteit van deze werelden, d.w.z. dat zij niet stoppen. Want deze werelden houden op te bestaan als iedereen zou stoppen met het krijgen van zonen etc. Het beeld is als volgt: Omdat deze werelden op deze manier door de continuïteit van handelingen als het krijgen van zonen blijven stromen als een rivier, daarom moeten deze handelingen worden gedaan om de werelden niet te laten stoppen, maar niet terwille van bevrijding. *Tat*, dit feit, het uitkomen, *asya*, van hem, van de transmigrerende ziel; als een zoon uit de schoot van de moeder; is de *dviṭīyam janma*, tweede geboorte, de manifestatie van de tweede staat in verhouding tot zijn gedaante als zaad.

II.i.4

सोऽस्यायमात्मा पुण्येभ्यः कर्मभ्यः प्रतिधीयते |
अथास्यायमितर आत्मा कृतकृत्यो वयोगतः प्रैति | स इतः
प्रयन्नेव पुनर्जायते तदस्य तृतीयं जन्म ॥४॥

अैतरेय उपनिषद्

सः | अस्य | अयम् | आत्मा | पुण्येभ्यः | कर्मभ्यः | प्रतिधीयते |
 अथ | अस्य | अयम् | इतरः | आत्मा | कृत्कृत्यः | वयोगतः | प्रैति
 | सः | इतः | प्रयन् | स्व | पुनर् | जायते | तद् | अस्य तृतीयम्
 | जन्म ॥४॥

*so 'syāyamātmā puṇyebhyaḥ karmabhyaḥ pratidhīyate;
 athāsyāyamītara kṛtkṛtyo vayogataḥ praiti; sa itaḥ prayanneva
 punarjāyate tadasya tṛtīyam janma (4)*

सः	<i>saḥ</i> dat, die; van <i>tad</i> (434/1)
अस्य	<i>asya</i> van deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
आत्मा	<i>ātmā</i> , Ātman, Zelf; <i>ātman</i> de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
पुण्येभ्यः	<i>puṇyebhyaḥ</i> voor verdienstelijke ; <i>puṇya</i> verdienstelijk (632/1) [-]
कर्मभ्यः	<i>karmabhyaḥ</i> voor daden; <i>karman</i> daad, handeling (258/2); √ <i>kr</i> doen, maken, handelen (300/3) [<i>karāṇe</i> (Dp 38/2)]
प्रतिधीयते	<i>pratidhīyate</i> hij wordt gebruikt; <i>prati-√dhā</i> verwachten, hopen (666/2); <i>prati</i> naar (661/2); √ <i>dhā</i> plaatsn (513/2) [<i>dhāraṇa poṣaṇayoḥ</i> (Dp 26/2)]
अथ	<i>atha</i> nu, vervolgens (17/3)
अस्य	<i>asya</i> van deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
अयम्	<i>ayam</i> dit, deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
इतरः	<i>itaraḥ</i> , <i>itara</i> de andere (van twee) (164/3)
आत्मा	<i>ātmā</i> , Ātman, Zelf; <i>ātman</i> de Ātman, het Zelf (135/1) [-]

अतरेय उपनिषद्

कृत्कृत्यः	<i>kr̥tkṛtyah, kr̥tkṛtya</i> iemand die zijn plichten heeft gedaan (302/1); √ <i>kr̥</i> doen, maken, handelen (300/3) [<i>karāṇe</i> (Dp 38/2)]
वयोगतः	<i>vayogataḥ; vayogata</i> op leeftijd gekomen; <i>vayas</i> leeftijd (920/2); √ <i>vi</i> grijpen, wakker worden (1004/1) [<i>gati-vyāpti-prajāna-kānti-asana-khādaneṣu</i> (Dp 24/2)]; <i>gata</i> gegaan (347/1); √ <i>gam</i> gaan (346/3) [<i>gatau</i> (Dp 21/2)]
प्रेति	<i>praiti</i> hij vertrekt, hij sterft; <i>pra-√i</i> vertrekken (uit dit leven) sterven (711/3), <i>pra -√i</i> gaan naar (163/3) [<i>gatau</i> (Dp 24/2)]
मः	<i>saḥ</i> dat, die; van <i>tad</i> (434/1)
इतः	<i>itaḥ</i> vanuit dit (163/3); van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
प्रयन्	<i>prayan, prayat</i> vertrekkend; <i>pra-√i</i> vertrekken (uit dit leven) sterven (711/3), <i>pra -√i</i> gaan naar (163/3) [<i>gatau</i> (Dp 24/2)]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
पुनर्	<i>punar</i> weer (633/2)
जायते	<i>jāyate</i> hij wordt geboren; √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
तद	<i>tad</i> dat (434/1)
अस्य	<i>asya</i> van deze; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
तृतीयम्	<i>tr̥tīyam, tr̥tīya</i> derde (453/3) [-]
जन्म	<i>janma, janman</i> geboorte (411/3); √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]

Dit zelf van hem (zijn kind) wordt gebruikt voor verdienstelijke daden. Dan vertrekt dit andere zelf van hem, dat zijn plichten heeft gedaan en op leeftijd is gekomen. Terwijl hij vertrekt uit dit [lichaam], wordt hij weer geboren. Dat is zijn derde geboorte.

अत्रेय उपनिषद्

Saḥ ayam ātmā, dat zelf dat de zoon is; *asya*, van hem, van de vader; *punyebyah karmabhyah*, voor het uitvoeren van deugdzame handelingen, zoals door de geschriften voorgeschreven; *pratidhīyate*, wordt vervangen door de vader, in zijn eigen plaats; t.w. voor het voltooien van alles wat de plicht was van de vader. Op dezelfde wijze wordt in de Vājasaneyaka getoond, in het deel dat over de vervanging gaat (van de zoon), dat de zoon na door de vader geïnstrueerd te zijn, het volgende erkent: “Ik ben Brahman (t.w. de Vedas), Ik ben het offer”¹ (Br. I.5.17). *Atha*, nadat, nadat de verantwoordelijkheid van de vader aan de zoon is toevertrouwd; *ayam itarah ātmā*, dit andere zelf dat de vader is; *asya*, van deze, van de zoon; *kṛtakṛtyah*, wordt bevrijd van verplichtingen, van de drie schulden (aan de goden, aan de ziensers en aan de Voorvaderen), t.w. na al zijn plichten vervuld te hebben; *vayogataḥ*, na oud geworden te zijn, aangetast door kwalen; *praiti*, sterft. *Saḥ itaḥ prayan eva*, zodra hij hier vandaan vertrekt, nauwelijks heeft hij het lichaam verlaten of; *punaḥ jāyate*, wordt opnieuw geboren; door een ander lichaam aan te nemen al naar gelang de resultaten van zijn handelingen (door van het ene naar het andere lichaam te gaan) net als een bloedzuiger. *Tat*, dat, de geboorte die hij krijgt na de dood; *asya tṛtīyam janma*, is zijn derde geboorte.

Bezwaar: Is het niet zo dat voor de transmigrerende ziel de eerste geboorte is in de vorm van zaad van de vader? En over zijn tweede geboorte is gesteld dat deze is als zoon van de moeder. Waarom wordt er nu een draai aan gegeven door de derde geboorte van deze ziel (die de zoon werd) aan te merken als de derde geboorte van de dode vader?

Antwoord: Dit is niet fout: want het is de bedoeling om te spreken over het éénzijn van de vader en de zoon. Ook die zoon net zoals zijn vader vertrouwt zijn verantwoordelijkheid toe aan zijn zoon op zijn beurt en terwijl hij dan hier vandaan vertrekt wordt hij onmiddellijk

¹ Het beeld van de vader is dit: “Laat de studie van de Vedas (Brahman) die zolang mijn plicht is geweest, overgaan op jou, want jij bent Brahman. Op dezelfde manier worden vanaf nu alle offers die ik heb uitgevoerd door jou uitgevoerd, want jij bent de offers”. Dit alles accepteert de zoon (zie het commentaar van Śaṅkara over deze passage).

अत्रेय उपनिषद्

weer opnieuw geboren. De Upaniṣad gaat er van uit dat dit feit dat op een ander slaat (t.w. de vader) ook hier stilzwijgend is aangenomen (met betrekking tot de zoon); want de vader en de zoon zijn hebben hetzelfde zelf.

II.i.5

तदुक्तमृषिणा —

गर्भे नु सन्नन्वेषामवेदमहं देवानां जनिमानि विश्वा
शतं मा पुर आयसीररक्षन्धः श्येनो जवसा
निरदीयमिति | गर्भं एवैतच्छयानो वामदेव एवमुवाच
॥५॥

तद् | उक्तम् | ऋषिणा | गर्भे | नु | मन् | अनु | ष्याम् |
अवेदम् | अहम् | देवानाम् | जनिमानि | विश्वा | शतम् | मा |
पुरः | आयसीः | अरक्षन् | अधः | श्येनः | जवसा | निरदीयम् |
इति | गर्भः | एव | शयानः | वामदेवः | एवम् | उवाच ॥५॥

*taduktamṛṣiṇā garbhe nu sannanveṣāmavedamaham devānām
janimāni viśvā śatam mā pura āyasīrarakṣannadhaḥ śyeno javasā
niradīyamiti | garbha evaitacchayāno vāmadeva evamuvāca (5)*

तद् *tad* dat; van *tad* dat (434/1)
उक्तम् *ukta* gezegd; *ukta* gezegd (171/3); *√vac* spreken,
zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
ऋषिणा *ṛṣiṇā* door de ziener, heilige (226/3); *√ṛṣ* gaan,
bewegen (226/3) [*gatau* (Dp 33/1)]

अत्रेय उपनिषद्

गर्भे	<i>garbhe</i> in de moederschoot; <i>garbha</i> de moederschoot (349/2); √ <i>grah</i> vangen, nemen, verkrijgen (371/2) [<i>upadāne</i> (Dp 40/2)]
नु	<i>nu</i> nog (567/1)
मन्	<i>san</i> zijnde, bestaande; √ <i>as</i> zijn, bestaan. leven (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
एषाम्	<i>eṣām</i> van deze; van <i>etad</i> (223/2)
अन्ववेदम्	<i>anvavedam</i> ik wist helemaal; <i>anu</i> - √ <i>vid</i> geheel en al weten (38/3) ; <i>anu</i> na, langs, methodisch (31/1); √ <i>vid</i> kennen, weten, begrijpen (963/2) [<i>jñāne</i> (Dp 25/1)]
अहम्	<i>aham</i> ik (124/2) van <i>asmad</i>
देवानाम्	<i>devānām</i> van de goden; <i>deva</i> god, godheid (492/2); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (478/2) [<i>krīḍa</i> - <i>vijigīṣā</i> - <i>vyava</i> - <i>hāra</i> - <i>dyuti</i> - <i>stuti</i> - <i>moda</i> - <i>mada</i> - <i>svapna</i> - <i>kānti</i> - <i>gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
जनिमानि	<i>janimāni</i> geboorten; <i>janiman</i> geboorte (411/1); √ <i>jan</i> geboren worden (410/3) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)]
विश्वा	<i>viśvā</i> , <i>viśva</i> alle (992/2)
शतम्	<i>śatam</i> honderd; <i>śata</i> honderd (1048/3)
मा	<i>mā</i> mij; <i>aham</i> ik (124/2)
पुरः	<i>purah</i> vestingen; <i>pur</i> vesting (635/2) [-]
आयसीः	<i>āyasīḥ</i> (eig. <i>āyasyah</i>) van ijzer; <i>ayasa</i> gemaakt van ijzer (148/2) [-]
अरक्षन्	<i>arakṣan</i> beschermen; √ <i>rakṣ</i> beschermen (859/3) [<i>pālāne</i> (Dp 14/1)]
अधः	<i>adhah</i> onder, beneden (20/1)
श्येनः	<i>śyenaḥ</i> havik; <i>śyena</i> havik (1095/2) [-]
जवसा	<i>javasā</i> door snelheid; <i>javas</i> snelheid (416/2); √ <i>jū</i> naar voren drukken, haasten (424/2) [=√ <i>juga-tau</i> (Dp 21/1)]

अत्रेय उपनिषद्

निरदीयम्	<i>niradīyam</i> ik vloog weg; <i>nir-</i> √ <i>dī</i> wegvliegen (555/2); <i>nir</i> = <i>nis</i> weg (543/3); √ <i>dī</i> = √ <i>dī</i> vliegen (430/3) [<i>vihāyasā gatau</i> (Dp 28/2)]
इति	<i>iti</i> “.....”, aldus (165/1)
गर्भ	<i>garbhe</i> in de moederschoot; <i>garbha</i> de moederschoot (349/2); √ <i>grah</i> vangen, nemen, verkrijgen (371/2) [<i>upadāne</i> (Dp 40/2)]
एव	<i>eva</i> waarlijk, werkelijk; geeft nadruk aan vooraf - gaande woord (232/2)
शयानः	<i>śayānaḥ</i> neerliggend; <i>śayāna</i> neerliggend (1055/3); √ <i>śt</i> liggen, neerliggen, rusten (1077/1) [<i>svapne</i> (Dp 23/2)]
वामदेवः	<i>vāmadevaḥ</i> ; Vamadeva (941/2); <i>vāma</i> lieflijk, dierbaar (941/2); √ <i>van</i> mogen, liefhebben, wensen, verlangen [<i>sambhaktau</i> (Dp 10/1)]; <i>deva</i> god, godheid (492/2); √ <i>div</i> spelen, schijnen, werpen (478/2) [<i>krīḍa</i> - <i>vijigīṣā</i> - <i>vyava</i> - <i>hāra</i> - <i>dyuti</i> - <i>stuti</i> - <i>moda</i> - <i>mada</i> - <i>svapna</i> - <i>kānti</i> - <i>gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
एवम्	<i>evam</i> aldus (232/2)
उवाच	<i>uvāca</i> sprak; √ <i>vac</i> spreken, zeggen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]

Dat (is) gezegd door de ziener:

“Zelfs nog in de moederschoot wist ik alle geboorten van de goden. Honderd vestingen van ijzer bewaakten mij beneden. Door de snelle kracht (als) van een havik vloog ik weg”.

Alzo sprak Vāmadeva, liggend in de moederschoot.

Door op deze manier te transmigreren, steeds verwickeld in de keten van geboorte en dood door de manifestatie van de drie staten, blijft iedereen ondergedompeld in de oceaan van deze wereld. Als hij er ooit op een of andere manier in slaagt, in een van de staten, om het Zelf te realiseren, zoals geopenbaard in de Vedas, wordt hij

अत्रेय उपनिषद्

onmiddellijk bevrijd van alle ketenen van de wereld en worden al zijn verplichtingen vervuld. De Upaniṣad zegt dat *tat*, dit feit: *uktam*, werd verklaard; *ṛṣiṇā*, door de ziener, met de (volgende) *mantra*; ook; “*Garbhe nu san*, nog verblijvend in de schoot van mijn moeder – het onverbuigbare woord “*nu*” betekent overweging. Krachtens de verwezenlijking van mijn meditatie in vele vroegere geboorten, *aham*, ik; *anvavedam*, wist; had de kennis van; *viśvā janimāni*, alle geboorten; *eṣām devānām*, van deze goden – Spraak, Vuur, etc. Wat een geluk! *Śatam*, honderd, vele; *āyasīḥ* (of liever *āyasaḥ*) *purah*, fort van ijzer, dat wil zeggen, ondoordringbare lichamen alsof ze van ijzer zijn; *arākṣan mā*, bewaakten mij; *adhah*, in de lagere werelden; hielden mij weg van bevrijding van de netten van de wereld. (Of *adhah*, naderhand)¹; *śyenaḥ*, als een valk; *javasā*, met kracht, door de kracht die is opgewekt door de kennis van het Zelf; *nirādīyam*, kwam ik eruit, door het net te scheuren. O! het wonder!” *Vāmadevaḥ*, Vāmadeva, de ziener; *garbhe eva śayānaḥ*, terwijl hij nog in de baarmoeder lag; *uvāca*, sprak; *etat*, dit; *evam*, op deze manier.

II.i.6

स एवं विद्वानस्माच्छरीरभेदादूर्ध्वं उत्क्रम्यामुष्मिन् स्वर्गे लोके
सर्वान् कामानापत्वाऽमृतः समभवत् समभवत् ॥६॥

सः | एवम् | विद्वान् | अस्मात् | शरीरभेदात् | ऊर्ध्वः | उत्क्रम्य |
अमुष्मिन् | स्वर्गे लोके | सर्वान् | कामान् | आपत्वा | अमृतः |
समभवत् | समभवत् | ॥६॥

*sa evam vidvān asmāccharīrabhedādūrdhva utkramyāmuṣmin svarge
loke sarvān kāmānāptvā ’mṛtaḥ samabhavat samabhavat (6)*

¹ Ānanda Giri geeft deze twee verschillende verklaringen van het woord *adhah* dat in het commentaar staat. Er zijn twee lezingen, *adho ’dhaḥ* en *Adho ’tha*.

अत्रेय उपनिषद्

मः	<i>saḥ</i> (nom.) hij; van <i>tad</i> (434/1) [-]
एवम्	<i>evam</i> zo, op deze manier (232/2)
विद्वान्	<i>vidvān, vidvat</i> hij, die weet; √ <i>vid</i> weten, begrijpen (963/2) [<i>jñāne</i> (Dp 25/1)]
अस्मात्	<i>asmāt</i> vanuit dit; van <i>idam</i> (165/2) [-]
शरीरभेदात्	<i>śarīrabhedāt</i> na de vernietiging van het lichaam; <i>śarīrabheda</i> de vernietiging van het lichaam (1058/1); <i>śarīra</i> het lichaam, de ondersteuner, dat wat gemakkelijk vernietigd of opgelost wordt (1057/3); √ <i>śri</i> ondersteund worden (1008/1) [<i>sevāyām</i> (Dp 19/2)] of √ <i>śr</i> vernietigen (1088/2) [<i>himsāyām</i> (Dp 39/1)]; <i>bheda</i> oplossing, vernietiging (766/1); √ <i>bhid</i> vernietigen (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]
ऊर्ध्वः	<i>ūrdhvaḥ, ūrdhva</i> naar boven stijgend (222/1) [-]
उत्क्रम्य	<i>utkramya</i> na hoger opgestegen te zijn; <i>ut-</i> √ <i>kram</i> opgaan, opstijgen (176/3); <i>ud</i> op, boven (183/1); √ <i>kram</i> gaan naar, oversteken (319/3) [<i>pādavikṣepe</i> (Dp 10/2)]
अमुष्मन्	<i>amuṣmin</i> in dat, in de andere wereld (82/1); van <i>adas</i> dat (18/1)
स्वर्गे लोके	<i>svarge loka</i> in de goddelijke wereld; <i>svargaloka</i> de goddelijke wereld (1281/3); <i>svarga</i> hemel, verblijfplaats van de goden (1281/2) [-]; <i>loka</i> wereld (906/1); √ <i>lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
सर्वान्	<i>sarvān, sarva</i> alle, alles (1184/3)
कामान्	<i>kāmān</i> wensen; <i>kāma</i> wens, verlangen (271/3); √ <i>kam</i> wensen, verlangen (252/1) [<i>kāntau</i> (Dp 10/1)]
आप्तवा	<i>āptvā</i> na verkregen te hebben; √ <i>āp</i> verkrijgen (142/1) [<i>vyāptau</i> (Dp 32/1)]

अत्रेय उपनिषद्

अमृतः	<i>amṛtah, amṛta</i> niet dood, onsterfelijk (82/2); <i>a</i> voorvoegsel dat een ontkenning of tegenstelling weergeeft (1/1); <i>mṛta</i> gestorven (827?2); √ <i>mṛ</i> sterven (827/2) [<i>prānatyāge</i> (Dp 35/2)]
समभवत्	<i>samabhavat</i> hij werd; <i>sam-</i> √ <i>bhū</i> samenkomen, iets worden (1178/3); <i>sam-</i> √ <i>bhū</i> samenkomen, iets worden (1178/3); <i>sam</i> met, samen met (1152/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
समभवत्	<i>samabhavat</i> hij werd; <i>sam-</i> √ <i>bhū</i> samenkomen, iets worden (1178/3); <i>sam-</i> √ <i>bhū</i> samenkomen, iets worden (1178/3); <i>sam</i> met, samen met (1152/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

Hij, die op die manier weet, die na de vernietiging van dit lichaam naar boven stijgt, [en] die in die goddelijke wereld alle wensen verkregen heeft, werd onsterfelijk, werd onsterfelijk.

Saḥ, hij; *Vāmadeva*, de ziener; *evam vidvān*, dit gekend hebbend, het Zelf kennend waarover eerder gesproken is; werd *ūrdhvaḥ*, verheven, geïdentificeerd met het opperste Zelf; en *asmāt śarīrabhedāt*, na de vernietiging van dit lichaam – van dit lichaam dat door onwetendheid tevoorschijn getoverd is, dat ondoordringbaar is als ijzer; door het oplossen van de opeenvolging van lichamen – die onderworpen zijn aan vele verschillende kwaden als geboorte, dood etc. – door de kracht die wordt opgewekt door het proeven van kennis van het opperste Zelf; dat wil zeggen, bij de vernietiging van het lichaam dat volgt op het vernietigen van oorzaken als onwetendheid die de zaden zijn van de schepping van het lichaam; hij, *ūrdhvaḥ (san)*, na reeds geïdentificeerd te zijn met het opperste Zelf; (dan) *utkramya*, na hoger te zijn opgestegen vergeleken met de lagere wereldlijke staat, gevestigd wordend in de staat van het zuivere allesdoordringende Zelf, schitterend met kennis; *amuṣmin*, in die Werkelijkheid, die werd beschreven als leeftijdloos, zonder dood, onsterfelijk, onbevreesd en

अतरेय उपनिषद्

alwetend, die geen oorzaak heeft en geen gevolg; binnenste of buitenste, die de aard heeft van pure nectar van bewustzijn; hij werd opgenomen als het uitblazen van een lamp. Hij *samabhavat*, werd; *amṛtaḥ*, onsterfelijk; *svarge loke*, in zijn eigen Zelf, in zijn eigen werkelijkheid; *sarvān kāmān āptvā*, na het vervullen van alle wensen; dat wil zeggen na alles wat wenselijk is gekregen te hebben, zelfs eerder (nog tijdens het leven); als gevolg van zijn wensloos worden door de kennis van het Zelf. De herhaling in “hij werd” is om het doel van de kennis van het Zelf te tonen samen met de vruchten ervan en de toelichting.

इत्यैतरेयोपनिषदि द्वितीयोऽध्यायः ॥

Aldus de Aitareya Upaniṣad. het tweede deel.

Deel III

HOOFDSTUK I

Er zijn Brāhmanen in moderne tijden die streven naar bevrijding, hunkeren naar de kennis van Brahman en zich realiseren, dat het bereiken van éénheid met het Zelf van alles, volgt uit zijn (eigen) middelen, d.w.z. de kennis van Brahman, zoals door opeenvolgende leraren als Vāmadeva geopenbaard in de Vedas en die zeer bekend zijn in de kringen van de kenners van Brahman. Deze Brāhmanen in moderne tijden gaan verlangen naar het afzien van de tijdelijke wereld van doelen en middelen, inclusief geboren worden als beperkte zielen; en in verband hiermee vragen zij elkaar als volgt, tijdens een beraadslaging: “*Kaḥ ayam ātmā*, wat is Het dat we vereren als het Zelf?” Hoe vragen zij dat?

ॐ कोऽयमात्मेति वयमुपास्महे कतरः स आत्मा | येन वा पश्यति येन वा शृणोति येन वा गन्धनाजिघ्रति येन वा वाचं व्याकरोति येन वा स्वादु चास्वादु च विजानाति ॥१॥

ॐ | कः | अयम् | आत्मा | इति | वयम् | उपास्महे | कतरः | सः | आत्मा | येन | वा | पश्यति | येन | वा | शृणोति | येन | वा | गन्धान् | आजिघ्रति | येन | वा | वाचम् | व्याकरोति | येन | वा | स्वादु | च | अस्वादु | च | विजानाति ॥१॥

अत्रेय उपनिषद्

Ôm, ko'yamāmeti vayamupāsmāhe katarah sa ātmā | yena vā pasyati yena vā śrṇoti yena vā gandhānājighrati yena vā vācam vyākaroti yena vā svādu cāsvādu ca vijānāti (1)

ॐ	<i>Ôm</i> Ôm, de heilige syllabe (235/3 [-])
कः	<i>kaḥ</i> wie; van <i>kim</i> wie, wat (240/2)
अयम्	<i>ayam</i> deze; van <i>idam</i> (165/2)
आत्मा	<i>ātma</i> , Ātman, Zelf; <i>ātman</i> de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
इति	<i>iti</i> “.....”, aldus (165/1)
वयम्	<i>vayam</i> wij; van <i>asmad</i> (123/2)
उपास्महे	<i>upāsmāhe</i> wij vereren; <i>upa</i> - √ <i>ās</i> respectvol benaderen, dienen, eren (215/1); <i>upa</i> naar, bij, neer (194/3); √ <i>ās</i> zitten (159/3) [<i>upaveśane</i> (Dp 23/1)]
कतरः	<i>katarah</i> , <i>katara</i> welke van de twee (246/3)
सः	<i>saḥ</i> die; van <i>tad</i> dat (434/1)
आत्मा	<i>ātma</i> Ātman, Zelf; <i>ātman</i> de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
येन	<i>yena</i> waardoor; van <i>yad</i> dat, wat (844/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
पश्यति	<i>pasyati</i> men ziet; √ <i>pas</i> (611/2); √ <i>drś</i> zien, waarnemen (491/1) [<i>prekṣaṇe</i> (Dp 22/1)]
येन	<i>yena</i> waardoor; van <i>yad</i> dat, wat (844/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
शृणोति	<i>śrṇoti</i> men hoort; √ <i>śru</i> horen, luisteren (1100/3) [<i>śravaṇe</i> (Dp 20/2)]
येन	<i>yena</i> waardoor; van <i>yad</i> dat, wat (844/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
गन्धान्	<i>gandhān</i> de geuren; <i>gandha</i> geur (345/1) [-]

अत्रेय उपनिषद्

आजिघ्रति	<i>ājighrati</i> men ruikt; <i>ā-</i> √ <i>ghrā</i> ruiken (131/1); <i>ā</i> naar; maakt de handeling volledig (126/1); √ <i>ghrā</i> ruiken (379/3) [<i>gandhopādāne</i> (Dp 20/2)]
येन	<i>yena</i> waardoor; van <i>yad</i> dat, wat (844/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
वाचम्	<i>vācam</i> spraak; <i>vāc</i> spraak, taal (936/1); √ <i>vac</i> spreken, vertellen (912/1) [<i>paribhāṣaṇe</i> (Dp 24/2)]
व्याकरोति	<i>vyākaroti</i> hij uit ; <i>vi-ā-</i> √ <i>kr</i> uitleggen, verklaren (1035/3); <i>vi</i> apart, weg van, zonder: geeft uitbreiding aan (949/3); <i>ā</i> bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √ <i>kr</i> doen, maken, handelen (300/3) [<i>karaṇe</i> (Dp 38/2)]
येन	<i>yena</i> waardoor; van <i>yad</i> dat, wat (844/2)
वा	<i>vā</i> of (934/2)
स्वादु	<i>svādu</i> zoet, smakelijk (1279/3); √ <i>svad</i> of √ <i>svād</i> goed smaken (1279/2) [<i>asvādane</i> (Dp 2/1)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
अस्वादु	<i>asvādu</i> niet zoet, niet smakelijk (124/1); <i>a</i> voorvoegsel dat ontkenning of het tegenovergestelde inhoudt (1/1); <i>svādu</i> zoet (1279/3); √ <i>svad</i> of √ <i>svād</i> goed smaken (1279/2) [<i>asvādane</i> (Dp 2/1)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
विजानाति	<i>vijānāti</i> men onderscheidt; <i>vi-</i> √ <i>jñā</i> onderscheiden, begrijpen (961/1); <i>vi</i> apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √ <i>jñā</i> kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]

Ôm. Wat (is) dit Zelf. Welke van de twee vereren wij als het Zelf? Of dat waardoor men ziet, of dat waardoor men hoort, of dat waardoor men geuren ruikt, of dat waardoor men spraak uitdrukt, of dat waardoor men onderscheidt wat smakelijk is en wat niet.

अत्रेय उपनिषद्

Het Zelf dat *vayam upāsmāhe*, wij vereren; rechtstreeks *ayam ātmā iti*, als dit Zelf; *kaḥ*, wat, is Het? En wij vereren precies dat Zelf, waardoor Vāmadeva onsterfelijk werd door er rechtstreeks op te mediteren als “Dit is het Zelf”. Wat is dat Zelf werkelijk? Toen zij elkaar zo ondervroegen met zoveel verlangen om te weten, kwam er vanuit de Vedische teksten, “Brahman¹ ging deze persoon binnen via de toppen van de voeten”, en “Na dit topeind te hebben gesplitst ging Hij via deze deur naar binnen” (Ai. II.3.12) die werden opgeroepen door de indruk in de geest, die (in het verleden) was gevormd als gevolg van het luisteren naar (de Veda’s), en daar flitste in hun geest het feit, “Twee Brahmanen gingen binnen vanuit tegenovergestelde kanten. En dit zijn de twee zielen in dit lichaam. Een van deze twee is geschikt om te worden vereerd”. In hetzelfde gesprek ondervroegen ze elkaar opnieuw om duidelijk vast te stellen welk Zelf van de twee vereerd moest worden. Tijdens de discussie kwam een andere gedachte bij hen op over de ene die het object van gedegen onderzoek zou moeten zijn. Hoe? Twee entiteiten worden in dit lichaam waargenomen: Een is het instrument dat vele vormen aanneemt, waardoor men waarneemt en de ander is de waarnemer; wat kan worden afgeleid uit het feit dat men zich herinnert wat met een ander zintuig werd waargenomen.² Van deze twee kan degene waarmee men waarneemt niet het Zelf zijn. Door wat neemt men dan waar? Dat wordt gezegd: *Yena vā paśyati*, dat waarmee, omgevormd tot oog, men kleur ziet; *yena vā*, dat waarmee, omgevormd tot oor; *śṛṇoti*, men geluid hoort; *yena vā*, ook, dat waarmee, omgevormd tot het geurzintuig; *ājighrati gandhān*, men geur ruikt; *yena vā*, en dat waarmee, omgevormd tot spraakorgaan; *vyākaroti vācam*, men spraak voortbrengt, bestaande uit namen als koe, paard, etc. en goed en kwaad etc.; *yena vā* dat waarmee, omgevormd tot het tastzintuig; *vijānāti*, men waarneemt *svādu ca asvādu ca*, het zoet en het zuur (smaken).

¹ *Prāna*, de lagere Brahman, Hiranyagarbha.

² Iemand, waarvan de ogen zijn uitgestoken, herinnert zich de kleur, die hij daarvoor met zijn ogen waarnam. Dus denkt hij ook: “Ik die vroeger zag, hoor nu”. Dit is onmogelijk, tenzij de waarnemer in beide gevallen hetzelfde is.

अत्रेय उपनिषद्

Nogmaals, wat is dat ene orgaan dat zo zeer is gedifferentieerd? Dat wordt beantwoord:

III.i.2

यदेतद्दृढयं मनश्चैतत् | संज्ञानमाज्ञानं विज्ञानं प्रज्ञानं मेधा
दृष्टिर्धृतिर्मतिर्मनीषा जूतिः स्मृतिः संकल्पः क्रतुरसुः कामो
वश इति | सर्वाण्येवैतानि प्रज्ञानस्य नामधेयानि भवन्त ॥१॥

यद् | एतद् | हृदयम् | मनः | च | एतद् | संज्ञानम् | आज्ञानम् |
विज्ञानम् | प्रज्ञानम् | मेधा | दृष्टिः | धृतिः | मतिः | मनीषा |
जूतिः | स्मृतिः | संकल्पः | क्रतुः | असुः | कामः | वशः | इति |
सर्वाणि | एव | एतानि | प्रज्ञानस्य | नामधेयानि | भवन्ति ॥१॥

*yadetaddhrdayam manaścaitat; samjñānamājñānam vijñānam prajñā-
nam medhā dṛṣṭirdhṛtirmatirmanīṣā jūtiḥ smṛtiḥ saṃkalpaḥ
kraturasuḥ kāmo vaśa iti; sarvānyevaitāni prajñānasya nāmadheyāni
bhavanti (2)*

यद्	<i>yad</i> dat, wat (844/2)
एतद्	<i>etad</i> dat, deze (231/2)
हृदयम्	<i>hrdayam, hrdaya</i> het hart [-]
मनः	<i>manaḥ, manas</i> geest; intelligentie (783/3); √ <i>man</i> denken, verbeelden (783/1) [<i>jñāne</i> (Dp 29/2)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
एतद्	<i>etad</i> dat, deze (231/2)
संज्ञानम्	<i>samjñānam, samjñāna</i> waarnemingsvermogen, bewustzijn (1133/3); <i>sam-</i> √ <i>jñā</i> in harmonie zijn,herkennen, inzien (1133/2); <i>sam</i> samen, tezamen met (1152/1); √ <i>jñā</i> kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]

अतरेय उपनिषद्

आज्ञानम्	<i>ājñānam, ājñāna</i> heerschappij ; <i>ājñā</i> bevel, order (133/2), het waarnemen (133/2); <i>ā-</i> $\sqrt{ājñā}$ waarnemen, bevelen (133/1); <i>ā</i> maakt het werkwoord volledig (126/1); $\sqrt{ājñā}$ kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]
विज्ञानम्	<i>vijñānam, vijñāna</i> (wereldse/wetenschappelijke) kennis (961/2); <i>vi-</i> $\sqrt{vijñā}$ onderscheiden, kennen, begrijpen (961/1); <i>vi</i> apart, geeft scheiding of uitbreiding aan (949/3); $\sqrt{vijñā}$ kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]
प्रज्ञानम्	<i>prajñānam, prajñāna</i> intelligentie, bewustzijn (659/2); <i>pra-</i> $\sqrt{prajñā}$ kennen, begrijpen, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort; $\sqrt{prajñā}$ kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]
मेधा	<i>medhā</i> mentale kracht (833/1); \sqrt{medh} sterke vorm van (832/3) = \sqrt{midh} (817/2) = \sqrt{mith} verenigen, tezamen komen (816/3) [<i>medhā-himsanayoḥ saṅgame ca</i> (Dp 19/1)]
दृष्टिः	<i>dr̥ṣṭiḥ, dr̥ṣṭi</i> waarneming (van alle objecten d.m.v. de zintuigen (492/1); $\sqrt{dr̥ṣ}$ waarnemen (491/1) [<i>prekṣaṇe</i> (Dp 22/1)]
धृतिः	<i>dhṛtiḥ, dhṛti</i> standvastigheid (519/2); $\sqrt{dhṛ}$ handhaven, bewaren (519/1) [<i>avadhvamsane</i> (Dp 21/1)]
मतिः	<i>matih, mati</i> toewijding (783/2); \sqrt{man} denken, geloven (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 38/2)]
मनीषा	<i>mānīṣā</i> reflectie (784/1); \sqrt{man} denken, geloven (783/1) [<i>avabodhane</i> (Dp 38/2)]
जृतिः	<i>jūtiḥ, jūti</i> prikkel, neiging (424/2); $\sqrt{jū}$ voortdrijven (424/2) [= \sqrt{ju} <i>gatau</i> (Dp 21/1)]
स्मृतिः	<i>smṛtiḥ, smṛti</i> herinnering (1272/2); $\sqrt{smṛ}$ herinneren (1271/3) [<i>ādhyāne</i> (Dp 17/1) en <i>cintāyām</i> (Dp 20/20)]

अतरेय उपनिषद्

संकल्पः	<i>saṃkalpaḥ, saṃkalpa</i> vaststelling, bedoeling (1126/3); <i>saṃ-</i> $\sqrt{k\bar{l}p}$ scheppen, vaststellen (1126/2); <i>sam</i> samen, tezamen met (1152/1); $\sqrt{k\bar{l}p}$ goed geordend zijn (308/2) [= \sqrt{krp} <i>sāmarthye</i> (Dp 16/1)]
क्रतुः	<i>kratuḥ, kratu</i> besluit (319/1) [-]
अमुः	<i>asuḥ, asu</i> adem, leven, levenskracht (121/1); \sqrt{as} zijn, leven (117/1) [<i>bhuvi</i> (Dp 25/1)]
कामः	<i>kāmaḥ, kāma</i> wens, verlangen (271/3); \sqrt{kam} wensen, verlangen (252/1) [<i>kāntau</i> (Dp 10/1)]
वशः	<i>vaśaḥ, vaśa</i> verlangen (tot vereniging) (929/2); $\sqrt{vaś}$ wensen, verlangen naar (929/1) [<i>kantau</i> (Dp 25/2)]
इति	<i>iti</i> aldus, “-----” (165/1)
सर्वाणि	<i>sarvāṇī, sarva</i> alle, alles (1184/3) [-]
एव	<i>eva</i> waarlijk, alleen, slechts, benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
एतानि	<i>etāni</i> deze ; van <i>etad</i> dit, deze (232/3)
प्रज्ञानम्य	<i>prajñānasya</i> van bewustzijn; <i>prajñāna</i> intelligentie, bewustzijn (659/2); <i>pra-</i> $\sqrt{jñā}$ kennen, begrijpen, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort; $\sqrt{jñā}$ kennen, weten, begrijpen (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]
नामथेयानि	<i>nāmadheyāni</i> namen, benamingen; <i>nāmadheya</i> naam, benaming (536/1); <i>nāma</i> naam, genoemd (536/1) [-]; <i>dheya</i> moetende gegeven worden; $\sqrt{dhā}$ geven (513/2) [<i>dhāraṇa-poṣaṇayoḥ</i> (Dp 26/2)]
भवन्ति	<i>bhavanti</i> zij zijn; $\sqrt{bhū}$ zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

[Het is] dat wat dit hart en deze geest is. “Waarnemingsvermogen, heerschappij, (wereldse) kennis, intelligentie, mentale kracht, waarneming, standvastigheid, toewijding, reflectie, impuls, herinnering, vaststelling,

besluit, levenskracht, wens, verlangen (tot vereniging), “al deze zijn waarlijk benamingen van het bewustzijn.

Etat, het is; *hr̥dayam manaḥ ca*, het hart en de geest¹; *yat*, daar waar eerder over gesproken is, in “De essentie (t.w. het product) van alle wezens is het hart; de essentie van het hart is de geest; door de geest werd water geschapen en Varuṇa; uit het hart kwam de geest en uit de geest, de Maan”. Dit zelfde ding, dat één is, heeft vele vormen aangenomen. Door dit ene innerlijke orgaan, omgevormd tot oog, ziet men kleur; door dit, omgevormd tot oor, hoort men; door dit, omgevormd tot reukzintuig, ruikt men; door dit, getransformeerd tot het smaakzintuig, proeft men, in zijn functie als het orgaan van overweging, denkt men na; en in zijn functie als het hart (t.w. het intellect), beslist men. Het is daarom dit ene orgaan dat handelt ten aanzien van alle zintuiglijke objecten, zodat de waarnemer alles kan waarnemen. Hetzelfde zegt de tekst van de Kauṣītakī Upaniṣad:

“ Door Zich te identificeren met het spraakorgaan door het intellect (door het bewustzijn van het Zelf te reflecteren), bereikt het Zelf (dwz. wordt geïdentificeerd met) de namen² etc.” (III.6) En in de Vājasaneyaka staat: “Het is door de geest dat men hoort” (Br. I.5.3), “want men kent de kleuren door het hart” (Br. III.9..10) etc. Dienovereenkomstig is de entiteit die het hart en de geest wordt genoemd wel bekend als datgene wat waarneming produceert. En de levenskracht (Prāṇa) bestaat uit deze twee, want er is de *brāhmaṇa* tekst: “Dat wat de levenskracht is, is het intellect; en dat wat het intellect is, is de levenskracht” (Kau. III.3). En we zeiden in de tekst over de conversaties over de levenskracht enzovoorts (Br. I.33, VI.1.7-14); Pr. II) dat de levenskracht in essentie een combinatie van

¹ De entiteit waar over u vraagt, is dezelfde als waar eerder over gesproken is als het hart (t.w. intellect) of de geest. Deze entiteit is de Prāṇa, die verschillende vormen aanneemt. Deze ging binnen door de punt van de voet, terwijl Brahman door de kroon van het hoofd binnenging.

² Het intellect wordt omgevormd in het spraakorgaan en spraak in woorden. Ook het Zelf lijkt deze vormen aan te nemen door zelf-identificatie, die er over heen is gelegd, hoewel Het Datgene blijft wat hen verlicht.

de organen is. Daarom kan de entiteit (in de vorm waarvan) Brahman via de voeten binnenkwam, niet het Zelf zijn dat moet worden vereerd, omdat het een ondergeschikt ding is, als een instrument van waarneming voor de waarnemer. Als laatste toevlucht kwamen ze tot deze zekerheid: “Dat Zelf dat de getuige is, is waardig om door ons te worden vereerd, voor wiens waarneming de functies van dit instrument in z’n aspecten als hart en geest worden vastgesteld”.

De functies van dat innerlijke orgaan – ten aanzien van innerlijke en externe objecten – die plaats vinden om getuigenis af te leggen aan Brahman, die de getuige is¹ en van nature bewustzijn is en bestaat te midden van Zijn beperkende eigenschap, t.w. het innerlijk orgaan, worden nu opgenoemd: *Samijñānam*, gevoel, de staat van bewustzijn; *ājñānam*, heerschappij, de staat van heersen; *vijñānam*, (wereldlijke) kennis van kunsten etc.; *prajñānam*, tegenwoordigheid van geest; *medhā*, het vermogen om de inhoud van boeken te begrijpen en te onthouden; *dr̥ṣṭiḥ*, waarneming van alle objecten door de zintuigen; *dhr̥tiḥ*, standvastigheid, waarmee het afhangelijke lichaam en de zintuigen staande worden gehouden – want er wordt gezegd, “door standvastigheid houden zij het lichaam overeind”; *matih*, denken; *manīṣā*, onafhankelijk denken (genius); *jūtiḥ*, geestelijk lijden, als gevolg van ziekte etc.; *smṛtiḥ*, geheugen; *samikalpaḥ*, vaststellen, van kleuren etc. als wit, zwart etc.; *kratuḥ*, vastberadenheid; *asuḥ*, elke functie die bedoeld is om de activiteit van het leven te onderhouden, zoals ademhaling etc.; *kāmaḥ*, verlangen naar een object dat men niet heeft, hunkering; *vaśaḥ*, passie voor het gezelschap van vrouwen; *iti*, etc. en andere functies van het innerlijk orgaan. Omdat dit de middelen zijn waarmee de getuige waarneemt die alleen maar Bewustzijn is, zijn dit de beperkende eigenschappen van Brahman die zuiver Bewustzijn is en daarom worden *samijñāna* etc. de namen van Brahman. *Sarvāṇi eva etāni*, waarlijk al deze; *bhavanti*, worden; *nāmadheyāni*, de indirecte namen; *prajñānasya*, van Bewustzijn; maar niet op een natuurlijke manier en direct. En het is zo gezegd, “Als Het

¹ Brahman kan niet worden waargenomen omdat Het geen kenobject is en Het geen eigenschappen heeft. Desondanks is Het waarneembaar als de getuige van mentale staten zonder de vorm van een object aan te nemen. A.G.

अतरेय उपनिषद्

de levensfunctie uitoefent, wordt Het de levenskracht genoemd” (Br.I.4.7) etc.

III.i.3

एष ब्रह्मैष इन्द्र एष प्रजापतिरेते सर्वे देवा इमानि च पञ्च
महाभूतानि पृथिवी वायुराकश आपो ज्योतीषीत्येतानीमानि च
द्बुद्रमिश्राणीव | बीजानीतराणि चेताराणि चाण्डजानि च
जारुजानि च स्वेदजानि चोद्भिज्जानि चाश्वा गावः पुरुषा
हस्तिनो यत्किंचेदं प्राणि जङ्गमं च पतत्रि च यच्च स्यावरं
सर्वं तत्प्रजानेत्रम् प्रजाने प्रतिष्ठितं प्रजानेत्रो लोकः प्रजा
प्रतिष्ठा प्रजानं ब्रह्म ॥३॥

एषः | ब्रह्मा | एषः | इन्द्रः | एषः | प्रजापतिः | एते | सर्वे |
देवाः | इमानि | च | पञ्च | महाभूतानि | पृथिवी | वायुः |
आकाशः | आपः | ज्योतीषि | इति | सतानि | इमानि | च |
द्बुद्रमिश्रणि | इव | बीजानि | इतराणि | च | इतराणि | च |
अण्डजानि | च | जारुजानि | च | स्वेदजानि | च | उद्भिज्जानानि |
च | अश्वाः | गावः | पुरुषाः | हस्तिनः | यत्किंच | इदम् | प्राणि |
जङ्गमम् | च | पतत्रि | च | यद् | च | स्यावरम् | सर्वम् | तद् |
प्रजानेत्रम् | प्रजाने प्रतिष्ठितम् | प्रजानेत्रः | लोकः | प्रजा | प्रतिष्ठा |
प्रजानम् | ब्रह्म ॥३॥

*eṣa brahmaiṣa indra eṣa prajāpatirete sarve devā imāni ca pañca
mahābhūtāni pṛthivī vāyurākāśa āpo jyotiṣītyetānimāni ca
kṣudramiśrāṇīva;*

अत्रेय उपनिषद्

bijānūtarāṇi cetarāṇi cāṇḍajāni ca jārujāni ca svedajāni codbhijjāni cāśvā gāvaḥ puruṣā hastino yatkiṃcedaṃ prāṇi jaṅgamam ca patatri ca yacca sthāvaraṃ sarvaṃ tatprajñānetram prajñāne pratiṣṭhitam prajñānetro lokaḥ prajñā pratiṣṭhā prajñānam brahma (3)

एषः	<i>eṣaḥ</i> dit, deze ; van <i>etad</i> dit (231/2)
ब्रह्मा	<i>brahmā, brahman</i> Brahman, schepper (737/3); \sqrt{brh} groeien (735/3) [<i>vr̥ddhau śabde ca</i> (Dp 15/2)]
एषः	<i>eṣaḥ</i> dit, deze ; van <i>etad</i> dit (231/2)
इन्द्रः	<i>indraḥ, indra</i> Indra, hoofd van de goden (166/1) [-]
एष	<i>eṣaḥ</i> dit, deze ; van <i>etad</i> dit (231/2)
प्रजापतिः	<i>prajāpatih, prajāpati</i> Prajāpati; heer van de schepselen (658/2); <i>prajā</i> nakomelingschap, schepsel (658/2); <i>pra-</i> \sqrt{jan} geboren worden (658/2); \sqrt{pra} , voor, voort.... (652/2); \sqrt{jan} voortbrengen (410/1) [<i>prādurbhāve</i> (Dp 29/1)]; <i>pati</i> heer, meester (582/1); \sqrt{pat} meester zijn, regeren (580/3) [= \sqrt{tap} <i>aiśvārye</i> (Dp 29/1)]
एते	<i>ete</i> deze; van <i>etad</i> dit (231/2)
सर्वे	<i>sarve, sarva</i> alle, alles (1184/3) [-]
देवाः	<i>devāḥ</i> goden ; <i>deva</i> god, godheid (492/2); \sqrt{div} spelen, vermeerderen (478/2) [<i>krīdā-vijigīṣā-vyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu</i> (Dp 28/1)]
इमानि	<i>imāni</i> deze ; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
च	<i>ca</i> en (380/1)
पञ्च	<i>pañca, pañcan</i> vijf (578/2)
महाभूतानि	<i>mahābhūtāni</i> grote elementen; <i>mahābhūtā</i> groot element (798/2); <i>mahat</i> (<i>mahā</i> in samenstellingen) groot; \sqrt{mah} vergroten, verheerlijken (794/1) [<i>vr̥ddhau</i> (Dp 13/2)]; <i>bhūta</i> levend wezen, element (761/3); $\sqrt{bhū}$ worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

अतरेय उपनिषद्

पृथिवी	<i>pr̥thivī</i> aarde (646/1); $\sqrt{pr̥th}$ uitbreiden (645/3) [<i>prakṣepe</i> (Dp 41/2)]
वायुः	<i>vāyuh, vāyu</i> lucht , wind, god van de lucht (942/2); $\sqrt{vā}$ blazen (934/2) [<i>gati-gandhanayoḥ</i> (Dp 24/2)]
आकाशः	<i>ākāśaḥ, ākāśa</i> ether, atmosfeer (126/3); \bar{a} - $\sqrt{kāś}$ beschouwen, herkennen (126/3); \bar{a} voorvoegsel dat het werkwoord volledig maakt (126/1); <i>kāś</i> zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [<i>śabdakutsāyām</i> (Dp 13/2)]
आपः	<i>āpah</i> wateren (143/1) ; <i>ap</i> water (47/2) [-]
ज्योतीषि	<i>jyotīṃṣi</i> vuren; <i>jyotis</i> licht, vuur (427/3); \sqrt{jyut} schijnen, verlichten (427/1) [= <i>dyut diptau</i> (Dp 15/2)]
इति	<i>iti</i> “.....”, aldus (165/1)
एतानि	<i>etāni</i> deze; van <i>etad</i> dit (231/2)
इमानि	<i>imāni</i> deze ; van <i>idam</i> dit, deze (165/2)
च	<i>ca</i> en (380/1)
क्षुद्रमिश्रणि	<i>kṣudramiśrāṇi</i> vermengd met zeer kleine schep- selen, organismen; <i>kṣudra</i> gering, zeer klein (330/2); <i>kṣud</i> bewegen, verminderen; <i>miśra</i> gemengd (817/3); $\sqrt{miśr}$ mengen (817/3) [<i>samparke</i> (Dp 49/2)]
इव	<i>iva</i> zo, op deze manier (168/3)
बीजानि	<i>bījāni</i> zaden; <i>bīja</i> zaad (732/2) [-]
इतराणि	<i>itarāṇi, itara</i> de andere (van twee) (164/3)
च	<i>ca</i> en (380/1)
इतराणि	<i>itarāṇi, itara</i> de andere (van twee) (164/3)
च	<i>ca</i> en (380/1)
अण्डजानि	<i>aṇḍajāni</i> zij, die geboren zijn uit een ei; <i>aṇḍaja</i> uit een ei geboren (11/3); <i>aṇḍa</i> ei (11/3) [-]; <i>ja</i> geboren (407/3); \sqrt{jan} geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]

अत्रेय उपनिषद्

च	<i>ca</i> en (380/1)
जारुजानि	<i>jārujāni</i> zij, die geboren zijn uit een baarmoeder; <i>jarāyu</i> vlies (414/1); <i>ja</i> geboren (407/3); √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
स्वेदजानि	<i>svedajāni</i> zij, die geboren zijn uit warmte en vocht; <i>svedaja</i> uit warmte en vocht geboren (1285/1); <i>sveda</i> zwetend, warmte en vocht (1285/1); √ <i>svid</i> zweten (1284/3) [<i>snehana-mocanayoḥ</i> (Dp 15/2)]; <i>ja</i> geboren (407/3) ; √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
उद्भिज्जानि	<i>udbhijāni</i> zij, die geboren zijn uit de aarde; <i>udbhijja</i> geboren en spruitend uit de aarde(190/2); <i>udbhid</i> spruitend (uit de aarde) (190/2); <i>ud-</i> √ <i>bhid</i> doorbreken, verschijnen boven (190/2); <i>ud</i> op, omhoog (183/1); √ <i>bhid</i> splijten, breken (756/3) [<i>vidāraṇe</i> (Dp 37/1)]; <i>ja</i> geboren (407/3); √ <i>jan</i> geboren worden (410/1) [<i>janane</i> (Dp 27/2)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
अश्वाः	<i>aśvāḥ</i> paarden ; <i>aśva</i> paard (114/3) [-]
गावः	<i>gāvah</i> koeien; <i>go</i> koe (363/3) [-]
पुरुषाः	<i>puruṣāḥ</i> mensen; <i>puruṣa</i> mens [-]
हस्तिनः	<i>hastinaḥ</i> olifanten; <i>hastin</i> olifant (1295/3) [-]
यत्किञ्च	<i>yatkiñca</i> wat dan ook (844/2)
इदम्	<i>idam</i> deze (165/2)
प्राणि	<i>prāṇi</i> , <i>prāṇin</i> levend, een levend wezen (706/1), <i>pra-</i> √ <i>an</i> ademhalen (705/1); <i>pra</i> voor, voort... (652/2); √ <i>an</i> ademhalen, leven (24/1) [<i>prāṇane</i> (Dp 25/1)]
जङ्गमम्	<i>jaṅgamam</i> , <i>jaṅgama</i> bewegend, gaande (408/2) ; √ <i>gam</i> gaan, bewegen (346/3) [<i>gatau</i> (Dp 21/2)]

अतरेय उपनिषद्

च	<i>ca</i> en (380/1)
पतत्रि	<i>patatri, patatrin</i> vliegend (581/1); \sqrt{pat} vliegen (580/3); [<i>gatau</i> (18/1)]
च	<i>ca</i> en (380/1)
स्यावरम्	<i>sthāvaram, sthāvara</i> onbeweeglijk (1264/1); $\sqrt{sthā}$ (stevig) staan (1262/2) [= $\sqrt{sthā}$ <i>gati-nivṛttau</i> (Dp 20/2)]
सर्वम्	<i>śarvam, sarva</i> alle, alles (1184/3)
तद्	<i>tad</i> dat (434/1)
प्रज्ञानेत्रम्	<i>prajñānetram, prajñānetra</i> de gids van wijsheid, bewustzijn als oog; <i>prajñā</i> ware wijsheid, bewustzijn (659/2); <i>pra-</i> $\sqrt{jñā}$ weten, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2);: $\sqrt{jñā}$ kennen, weten (425/2) [<i>avobodhane</i> (Dp 40/1)]; <i>netra</i> gids (568/3); $\sqrt{nī}$ leiden naar (565/1) [= $\sqrt{nī}$ <i>prāpaṇe</i> (Dp 20/1)]
प्रतिष्ठतम्	<i>pratiṣṭhitam, pratiṣṭhita</i> gevestigd zijnde; <i>prati-</i> $\sqrt{sthā}$ staan, gevestigd zijn (671/2); <i>prati</i> naar, bij, op (661/2); $\sqrt{sthā}$ staan, gevestigd zijn (671/2) [= $\sqrt{sthā}$ <i>gati nivṛttau</i> (Dp 20/2)]
प्रज्ञानेत्रः	<i>prajñānetraḥ, prajñānetra</i> de gids van wijsheid, bewustzijn als oog; <i>prajñā</i> ware wijsheid, bewustzijn (659/2); <i>pra-</i> $\sqrt{jñā}$ weten, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2); $\sqrt{jñā}$ kennen, weten (425/2) [<i>avobodhane</i> (Dp 40/1)]; <i>netra</i> gids (568/3); $\sqrt{nī}$ leiden naar (565/1) [= $\sqrt{nī}$ <i>prāpaṇe</i> (Dp 20/1)]
लोकः	<i>lokaḥ, loka</i> plaats, universum (906/1); \sqrt{lok} zien, waarnemen (906/1) [<i>darsāne</i> (Dp 3/1)]
प्रज्ञा	<i>prajñā</i> ware wijsheid, bewustzijn (659/2); <i>pra-</i> $\sqrt{jñā}$ weten, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2); $\sqrt{jñā}$ kennen, weten (425/2) [<i>avobodhane</i> (Dp 40/1)]

अत्रेय उपनिषद्

प्रतिष्ठा	<i>pratiṣṭhā</i> ondersteuning, basis (671/2); <i>prati-</i> √ <i>sthā</i> staan, gevestigd zijn (671/2); <i>prati</i> naar, bij, op (661/2); √ <i>sthā</i> staan, gevestigd zijn (671/2) [= √ <i>sthā</i> <i>gati</i> <i>nivṛtau</i> (Dp 20/2)]
प्रज्ञानम्	<i>prajñānam</i> , <i>prajñāna</i> wijsheid, bewustzijn (659/1); <i>pra-</i> √ <i>jñā</i> weten, onderscheiden (659/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2); √ <i>jñā</i> kennen, weten (425/2) [<i>avobodhane</i> (Dp 40/1)]
ब्रह्म	<i>brahmā</i> , <i>brahman</i> Brahman, schepper (737/3); √ <i>brh</i> groeien (735/3) [<i>vṛddhau śabdeca</i> (Dp 15/2)]

Dit is Brahman (de Schepper), dit is Indra, dit is Prajāpati; deze zijn al deze goden en “aarde, lucht, ether, water, vuur”, deze zijn de vijf grote elementen, al deze en die gemengd zijn tot zeer kleine organismen, deze en gene zaden, en zij die geboren zijn uit een ei, uit een baarmoeder, uit warmte en vocht, zij die uit de aarde spruiten, en paarden en koeien, mensen en olifanten, welke levende wezens, die gaan of vliegen of niet bewegen, dat alles heeft het bewustzijn als oog, gevestigd in bewustzijn. Het universum heeft het bewustzijn als oog. De basis is bewustzijn. Bewustzijn is Brahman.

Eṣaḥ, deze Ene, het Zelf, dat in essentie Bewustzijn is; is *Brahma*, Brahman, de lagere (die Hiraṇyagarbha is en) die als de levenskracht (in bezit van de kracht van handelen) en de bewuste ziel (in het bezit van de kracht van kennis) bestaat in (het totaal van) alle lichamen (dwz. in het kosmische grove lichaam) na in alle beperkende eigenschappen van de innerlijke organen te zijn binnengegaan (dwz. in het kosmische subtiele lichaam), als de weerschijn van de zon op de verschillende wateren. Hij is de kracht van handeling en kennis (in het individu). *Eṣaḥ*, deze Ene; is waarlijk *indraḥ*, Indra, die zo wordt genoemd omdat Hij de kwaliteiten bezit (eerder vermeld in Ai. I.3.13-

14); of “Indra” betekent de heer van de goden. *Eṣaḥ*, deze Ene; is *prajāpatiḥ*, Prajāpati (Virāṭ) die het eerste Wezen is dat belichaamd werd¹. Deze Prajāpati, waaruit de heersende goden van de organen, n.l. Vuur en de andere, werden geboren na vorming van de holte van de mond etc. is waarlijk deze Ene. En *ete sarve devāḥ*, al deze goden, t.w. Vuur en de andere, die er zijn, zijn alleen deze Ene; *ca*, en; *imāni pañca mahābhūtāni*, deze vijf grote elementen; t.w. *etāni*, deze – te beginnen bij aarde – die de bouwstoffen zijn van alle lichamen en die het voedsel en de eters vormen; *ca imāni*, ook deze, bijvoorbeeld slangen etc. die; *ḥṣudramiśrāṇi iva*, zijn samen met kleine schepselen, het woord *iva* heeft hier geen betekenis; en die *bījānt* zijn, zaden, oorzaken (van andere); *ca itarāṇi itarāṇi*, evenals deze andere en andere, die paarsgewijs genoemd kunnen worden (bijvoorbeeld bewegend en bewegingloos). Welke zijn dat? Zij worden nu genoemd: *aṇḍajāni*, geboren uit het ei – vogels e.d.; *jārujāni*, geboren uit een baarmoeder – mensen e.d.; *svedajāni*, geboren uit vocht – luizen e.d.; en *udbhijjāni*, geboren uit aarde – bijvoorbeeld bomen etc.; *āsvāḥ*, paarden; *gāvah*, vee; *puruṣāḥ*, menselijke wezens; *hastinaḥ*, olifanten; en *yat kim ca idam*, welke levende wezens er ook mogen zijn. Wat zijn dit? Alles wat *janigamam*, beweegt op voeten; en wat *patatri*, vliegt in de lucht; en wat *sthāvaram*, bewegingloos. Dat alles is alleen maar deze Ene. *Tat sarvam*, dat alles, zonder uitzondering; is *prajñānetram*, door Bewustzijn tot bestaan gebracht – (deze zin is als volgt afgeleid): *Prajñā* is Bewustzijn dat hetzelfde is als Brahman: *netra* is datgene waardoor men begiftigd is met substantie, of datgene waardoor men gedreven wordt (tot zijn eigen natuurlijke activiteit); daarom is datgene wat Bewustzijn heeft als verschaffer van zijn substantie of als zijn drijfveer *prajñānetram*. *Prajñāne pratiṣṭhitam*, het is gevestigd op Bewustzijn, dat wil zeggen, het wordt ondersteund door Brahman gedurende schepping, bestaan en oplossing. De zin, “*prajñānetraḥ lokah*, het universum wordt voortgedreven door Bewustzijn”, moet worden begrepen als hiervoor aangegeven; of het heeft de volgende betekenis, dat het hele universum bewustzijn heeft als zijn *netra*, oog (t.w. de bron van openbaring). *Prajñā*, Bewustzijn;

¹ Hiranyagarbha identificeert Zichzelf met het kosmische subtiele lichaam, doch Virāṭ met het grote kosmische grove lichaam.

is *pratiṣṭhā*, de ondersteuning, van het hele universum¹. Daarom *prajñānam brahma*, Bewustzijn is Brahman.

Wanneer die Entiteit, die net is besproken, bevrijd is van alle verschillen die door de beperkende eigenschappen worden veroorzaakt, is deze zonder smet, onbevlekt, zonder handeling, één zonder tweede, “Niet dit, niet dit” (Br. III.9.26), in rust, het kan worden gekend door de verwijdering van alle eigenschappen, en voorbij aan alle woorden en gedachten. Deze Entiteit, die God is, de alwetende, en de beveler van het gemeenschappelijke zaad van het gehele ongemanifesteerde universum - neemt de naam aan van *antaryāmi* (de Innerlijke Bestuurder) omdat Hij de gids is. Deze Entiteit Zelf neemt de naam aan van Hiranyagarbha, Zichzelf identificerend met (kosmische) intelligentie dat het zaad is van de ongemanifesteerde wereld. Deze Entiteit Zelf krijgt de naam van Virāt, dat is Prajāpati, die als Zijn beperkende eigenschap het (grove, kosmische) lichaam heeft dat eerst geboren wordt in het kosmische ei; en Het wordt bekend door de namen van de (kosmische) goden Vuur e.a., die uit dat ei ontstaan. Op dezelfde manier verkrijgt Brahman de respectievelijke namen en vormen zoals bepaald door de verschillende lichamen, lopend van dat van Brahmā tot dat van een graspol toe. Het is dezelfde Entiteit die gevarieerd werd onder alle omstandigheden en op alle mogelijke manieren bekend is en waarover verschillend gedacht wordt door alle schepselen evenals de logici. “Sommigen noemen deze Entiteit Vuur, anderen noemen Het Manu, en weer anderen Prajāpati. Sommigen noemen Het Indra terwijl anderen Het Prāṇa (levenskracht) noemen en weer anderen de eeuwige Brahman”, etc. (M.XII.123)

¹ Bewustzijn openbaart zichzelf en hangt niet af van enige andere factor om Zichzelf of iets anders te openbaren. De zin kan ook betekenen dat het Bewustzijn de enige realiteit is, waarin alle dingen die waargenomen kunnen worden eindigen, net zoals de slang, die “er overheen is gelegd” eindigt in z'n uitgangspunt het touw etc. na het dagen van kennis.

III.i.4

स स्तेन प्राज्ञेनाऽऽत्मनाऽस्माल्लोकादुत्क्रम्यामुष्मिन्स्वर्गे लोके
सर्वान् कामानाप्त्वाऽमृतः समभवत् समभवत् ॥४॥

सः | स्तेन | प्राज्ञेन | आत्मना | अस्मात् | लोकात् | उत्क्रम्य |
अमुष्मिन् | स्वर्गे | लोके | सर्वान् | कामान् | आप्त्वा | अमृतः |
समभवत् | समभवत् ॥४॥

*sa etena prājñenā ” tmanā’smāllokādutkramyāmuṣminsvarge loka
sarvān kāmānāptvā’mṛtaḥ samabhavat samabhavat (4)*

सः	<i>saḥ</i> hij; van <i>tad</i> dat (434/1)
स्तेन	<i>etena</i> door deze; van <i>etad</i> dit, deze (231/2)
प्राज्ञेन	<i>prājñena</i> door bewustzijn; <i>prājña</i> bewustzijn (702/1); <i>pra-√jñā</i> kennen, begrijpen (659/1); <i>pra</i> voor, voort (652/2); <i>√jñā</i> weten, kennis hebben (425/2) [<i>avabodhane</i> (Dp 40/1)]
आत्मना	<i>ātmanā</i> door het Zelf; <i>ātman</i> Zelf (135/2) [-]
अस्मात्	<i>asmāt</i> vanuit deze; van <i>idam</i> dit (165/2)
लोकात्	<i>lokāt</i> vanuit de wereld; <i>loka</i> wereld (906/1); <i>√lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
उत्क्रम्य	<i>utkranya</i> naar boven gegaan zijnde; <i>utkram</i> (= <i>ud-√kram</i>) eruit stappen, naar boven gaan (176/3); <i>ud</i> op, opwaarts (183/1); <i>√kram</i> stappen, wandelen, gaan (319/3) [<i>pādavikṣepe</i> (Dp 10/2)]
अमुष्मिन्	<i>amuṣmin</i> in die; van <i>adas</i> dat, die (18/1)
स्वर्गे	<i>svarge</i> in de hemel; <i>svarga</i> hemel (1281/2) [-]
लोके	<i>loke</i> in de wereld; <i>loka</i> wereld (906/1) <i>√lok</i> zien, waarnemen (906/1) [<i>darśane</i> (Dp 3/1)]
सर्वान्	<i>sarvān</i> alle; <i>sarva</i> alles (1184/3)

अत्रेय उपनिषद्

कामान्	<i>kāmān</i> wensen; <i>kāma</i> wens, verlangen (271/3); √ <i>kam</i> wensen, verlangen (252/1) [<i>kāntau</i> (Dp 10/1)]
आप्त्वा	<i>āptvā</i> na te hebben bereikt; √ <i>āp</i> bereiken (142/1) [<i>vyāptau</i> (Dp 32/1)]
अमृतः	<i>amṛtaḥ</i> onsterfelijk; <i>a</i> voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); <i>mṛta</i> verdwenen, dood (827/2); √ <i>mṛ</i> sterven, overlijden (827/2) [<i>prāṇatyāge</i> (Dp 35/2)]
समभवत्	<i>samabhavat</i> hij werd; <i>sam</i> -√ <i>bhū</i> samenzijn of – komen, verzamelen, ontmoeten (1178/3); <i>sam</i> samen, tezamen met (1152/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]
समभवत्	<i>samabhavat</i> hij werd; <i>sam</i> -√ <i>bhū</i> samenzijn of – komen, verzamelen, ontmoeten (1178/3); <i>sam</i> samen, tezamen met (1152/1); √ <i>bhū</i> worden, zijn, bestaan (760/1) [<i>sattāyām</i> (Dp 1/1)]

Door dit bewustzijn van het Zelf, naar boven gegaan zijnde in die hemelse wereld, vanuit deze wereld, na alle wensen bereikt te hebben, werd hij onsterfelijk, onsterfelijk.

Saḥ, hij, Vāmadeva, of iemand anders; kende Brahman zoals hier beschreven; door het Zelf dat Bewustzijn is – door dat zeer bewuste Zelf waardoor de zieners uit het verleden onsterfelijk werden. Op overeenkomstige wijze steeg deze, ook, *etena prajñena ātmanā*, door (dwz. in identificatie met) dit (ware)Zelf dat Bewustzijn is; *asmāt lokāt utkrāmya*, boven de wereld uit. Het gedeelte vanaf hier is eerder uitgelegd (Ai.II.1.6). Door boven deze wereld uit te stijgen en *sarvān kāmān āptvā*, en alle wensen vervuld hebbend; *amuṣmin svarge loke*, in die hemelse wereld; (hij) *samabhavat*, werd; *amṛtaḥ*, onsterfelijk; *samabhavat* (hij) werd onsterfelijk. *Om*.

अतरेय उपनिषद्

इत्यैतरेयोपनिषदि तृतीयोऽध्यायः ॥

ityaitareyopaniṣadi tṛtīyo 'dhyāyaḥ

Aldus de Aitareya Upaniṣad, derde deel.